TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ESKİÇAĞ DİLLERİ VE KÜLTÜRLERİ ANABİLİM DALI
(SUMEROLOJİ BİLİM DALI)

G KRALİYET SARAYI BULUNTULARI IŞIĞINDA EBLA'NIN SİYASİ TARİHİ VE EKONOMİK YAPISI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşe SAKARYA

ANKARA-2018

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ESKİÇAĞ DİLLERİ VE KÜLTÜRLERİ ANABİLİM DALI
(SUMEROLOJİ BİLİM DALI)

G KRALİYET SARAYI BULUNTULARI IŞIĞINDA EBLA'NIN SİYASİ TARİHİ VE EKONOMİK YAPISI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşe SAKARYA

Tez Danışmanı
PROF.DR. SEBAHATTİN BAYRAM

ANKARA-2018

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ESKİÇAĞ DİLLERİ VE KÜLTÜRLERİ ANABİLİM DALI
(SUMEROLOJİ BİLİM DALI)

Ayşe SAKARYA

G KRALİYET SARAYI BULUNTULARI IŞIĞINDA EBLA'NIN SİYASİ TARİHİ VE EKONOMİK YAPISI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı **:** Prof. Dr. Sebahattin BAYRAM

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	**İmza**
……..……	……..……
……..……	……..……
……..……	……..……
……..……	……..……
……..……	……..……

Tez Sınav Tarihi: 19 /12/2018

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toparlanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(…/12/2018)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı

Ayşe SAKARYA

İmza

……..……

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER I

ÖNSÖZ II

SİMGELER VE KISALTMALAR III

GİRİŞ 1

1. BÖLÜM 26

G KRALİYET SARAYI VE ARŞİVLERİ 26

a) G Kraliyet Sarayı 26

b) Kraliyet Arşivleri 31

2. BÖLÜM 40

EBLA'NIN KEŞFİ, SİYASİ TARİHİ VE EKONOMİK YAPISI 40

a) Ebla'nın Keşfi ve İbbiṭ-līm Kitabesi 40

b) Ebla Krallığının Siyasi Tarihi ve İlgili İki Metin 46

c) Ebla Krallığının Ekonomik Yapısı ve İlgili İki Metin 96

3. BÖLÜM 105

G SARAYI'NDAN ÇIKARILAN BAŞLICA ARKEOLOJİK MALZEMELER 105

SONUÇ 114

KAYNAKLAR 119

EKLER 126

Ek-1. Şekiller 126

ÖZET 156

ABSTRACT 157

ÖNSÖZ

"G Kraliyet Sarayı Buluntuları Işığında Ebla'nın Siyasi Tarihi ve Ekonomik Yapısı" başlıklı yüksek lisans tezimi, Ebla hakkında yazılmış olan yabancı dildeki kitap ve makaleler ile Eski Mezopotamya kültür tarihi hakkındaki yayımlardan istifade ederek hazırladım. İlgili Ebla metinlerinin transkripsiyonlarını da yayımlandığı kaynaklardaki sisteme uygun olarak tezime dâhil ettim. Bu bağlamda ana kaynak olarak ARET "Archivi Reali di Ebla, Testi" serilerinden faydalandım. Ebla arşivleri hakkındaki bilgileri ise konuyla doğrudan alakalı olan "Ebla and It's Archives" ve "Ebla A New Look at History" adlı kitaplardan derledim.

Bu alanda ülkemizde daha önce herhangi bir çalışma yapılmadığı için genel hatları itibariyle Ebla ve Ebla krallığı hakkında bilgileri de yansıtmaya çalıştım. Aynı zamanda krallığın Mezopotamya'daki diğer şehir devletleriyle de kurmuş olduğu ilişkileri, siyasi tarih içerisinde konuyla bağlantılı olan Ebla metinlerinden edinerek değerlendirdim.

Yüksek lisans tezimi hazırlarken yardımlarını ve değerli zamanlarını benden hiçbir zaman esirgemeyen saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Sebahattin BAYRAM başta olmak üzere bölümümüzdeki kıymetli hocalarım Prof. Dr. Cahit GÜNBATI, Prof. Dr. İrfan ALBAYRAK, Prof. Dr. Salih ÇEÇEN, Arş. Gör. Ömer KAHYA'ya da sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca destek ve teşviklerinden ötürü çok değerli hocam Prof. Dr. İ.Tunç SİPAHİ'ye ve içtenlikle görüş ve katkılarını esirgemeyen Alfonso ARCHİ'ye de teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim.

Ayşe SAKARYA

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simge	Açıklama
<< >>	Kâtip Tarafından Yanlışlıkla Yazılan İşaretler
< >	Transkripsiyonla İlave Edilen İşaretler
( )	Tercümede Tamamlanan Kısımlar
/	Ya da Veya
?	Transkripsiyonda Şüpheli Olduğu Düşünülen İşaretler
[ ]	Tablette Kırık Olan İşaretler
⌜ ⌝	Tablette Kısmen Kırık Olan İşaretler

Kısaltma	Açıklama
a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
AAAS	Annales Archeologiques Arabes Syriennes.
ak.	Alt Kenar
ARET	Arcihi Reali di Ebla, Testi, Roma 1981 - -
ay.	Arka Yüz
BA	The Biblical Archaeologist.
CAD	The Assyrian Dictionary of the Oriental Institue of The University of Chicago.
CDA	A Concise Dictionaty of Akkadian.
Eblaitica	Essays on the Ebla Archives and Eblaite Language.
G	G Sarayı

ICAANE	International Congress of the Archaeology of the Ancient Near East.
JAOS	Journal of the American Oriental Society.
JCS	Journal of Cuneiform Studies.
JSS	Journal of Semitic Studies.
KBo	Keilschriftteexte aus Boghazköi.
MAIS	Missione Arheologica Italianna in Siria.
Or	Orientalia Nova Series.
öy.	Ön Yüz
s.	Sayfa
sağ k.	Sağ Kenar
sk.	Sol Kenar
st.	Satır
StBoT	Studien zu den Boğazköy-Texten.
Şek.	Şekil
TM	Tel-Mardik
ük.	Üst Kenar
X	Okunamayan İşaret
ZA	Zeitschrift für Assyriologie.

GİRİŞ

Tel-Mardik, günümüz Suriye sınırları içerisindeki Halep ve Hama modern şehirlerinin arasında Halep'in elli beş km güneybatısında ve Akdeniz'in de yaklaşık yüz km doğusunda yer alan antik bir şehirdir. Ebla, coğrafi yönden Hatay'ın güneyinden itibaren bugünkü Suriye topraklarını ve Dicle nehrinin kısmen doğusu ile Filistin, İsrail, Lübnan ve Ürdün'ü içerisine alan "Suriye Mezopotamya Kültür Bölgesi" içerisinde yer almaktadır. Türkiye'de ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin bir kısmı (Antep, Urfa-Mardin Platosu) söz konusu olan bu kültür bölgesi içerisinde bulunmaktadır. Kuzey Suriye ve Mezopotamya'daki Ebla ve Mari gibi büyük şehir merkezlerinin ortaya çıkmasında Anadolu'da III. Binyıl'ın ortasında başlayan gelişmeler etkilli olmuştur.[1]

Ebla'ya ilk yerleşmelerin yaklaşık olarak M.Ö. 3500'lerde yapıldığı bilinmektedir.[2] Yerleşmelerin temel koşulunu oluşturan besin kaynakları da genellikle çevreye ve yerel coğrafyaya bağımlıdır.[3] Suriye'yi de içerisine alan Yakındoğu'da, insan yerleşmelerinde denizlerin etkisi karadan daha az olmuştur. Suriye'deki yerleşmelerde iklime ve coğrafyaya bağlı olarak deniz kıyı kentleri, ırmak liman kentleri ve kara liman kentleri olmak üzere üç farklı kent yerleşim tipi görülmektedir. Sosyal ve ekonomik yaşantı üzerinde de iklim faktörünün önemli bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir. Coğrafya itibariyle Suriye sınırları içerisinde yer alan Ebla da,

---

[1] C. Bachhuber, "Sumer, Akkad, Ebla and Anotolia", **The Sumerian World**, 2013, s. 500.

[2] W. J. Hamblin, **Warfare in the Ancient Near East to 1600 BC Holy Warrious at the Dawn of History,** London and New York, 2006, s. 241.

[3] M. Roaf, Mezopotamya **ve Eski Yakındoğu**, İstanbul, 1996, s. 19.

yeryüzü şekilleri ve iklim etkenleri doğrultusunda bir kara liman kent yerleşmesine örnektir.

Ebla isminin yeniden oluşturabilecek anlamsal tanımlanması zor olmasına rağmen bir öneri doğrultusunda "beyaz kaya" anlamına gelen bir kelimeden türetildiği ileri sürülmektedir.[4] Suriye-Filistin'de konut yapımında taş, kerpiç ve ağaçın genellikle birlikte kullanıldığı bilinmektedir.[5] Konut mimarisi içerisinde değerlendirdiğimiz G Sarayı duvarlarının, beyaz kerpiçle sıvalı olmasından dolayı bu ismin verildiği tahmin edilebilir.

Modern adı Tel-Mardik olan Ebla, bir şehir olmasının yanı sıra yaklaşık olarak M.Ö. 2400-1600 yılları arasında hüküm sürmüş olan bir krallıktır.

Tel-Mardik, alanı elli altı hektara ulaşmış olan Kuzey Suriye'deki en geniş arkeolojik alanlardan bir tanesidir. İlerleyen yüzyıllarda ise topraklarının altmış hektara ulaştığı bilinmektedir.[6] Bu arkeolojik alan içerisindeki Mardik höyüğü stratejik bir

[4] Bkz. R. Dolce, "Ebla and Its Origins A Proposal" , Rome, **6th ICAANE**, **Vol. 1**, 2010, s. 248; P. Fronzaroli, "West Semitic Toponymy in Norhern Syria in the Third Millennium B.C.", **JSS**, **Vol. 22**, 1977, s. 145-166.

[5] P. Bordreuil, F. Briquel-Chatonnet, C. Michel, **Tarihin Başlangıçları Eski Yakındoğu Kültür ve Uygarlıkları,** İstanbul, 2014, s. 288.

[6] W. J. Hamblin, 2006, s. 241.

konumda yer alan yayvan ve oval bir höyük olup akropol[7] ve aşağı şehir olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Höyüğün ortasında akropol yer almaktadır.

Tel-Mardik'e ilk ziyaret 1962 yılında P. Matthiae tarafından yapılmıştır. Bölgede ilk kez kazılar 1964 yılında P. Matthiae önderliğinde gerçekleşmiştir. Mardik'te 1964'te kazıların başlamasına kadar P. Matthiae'nin başkanlığında *"Italian Archeological Mission of University of Rome*" tarafından çalışmalar sürdürülmüştür.[8] 1964 yılından itibaren de Missione Archeologica Italiana'da (MAIS) yılda iki defa kazı yaparak çalışmalarını ara vermeden devam ettirmiştir. Tel-Mardik'te düzenli olarak kazılar ise 2010 yılına kadar *"Sapienza University of Rome*" tarafından yürütülmüştür. Yaklaşık elli yıl boyunca yürütülen bu arkeolojik kazılarda faklı yaklaşımlarda bulunulmuş ve birçok yöntem denenmiştir. Bölgeye hiçbir modern yerleşme yapılmadığı için umut verici bilimsel araştırmalar için daima müsait durumdadır. Roma Üniversitesi 1964'te Tel-Mardik dışında Tel-Afis'te de kazı kararı almıştır. Afis'te kazı kararı alınmasının nedeni ise Ebla'nın kuzeybatısında yer alması ve Mardik'e olan yakınlığıdır. Tel-Afis; Ebla ile olan bu yakınlığından dolayı özel bir tarihi ve arkeolojik öneme sahip olmayı hak etmiştir.[9] Üstelik Suriye'nin İdlib bölgesinde yer alan zengin arkeolojik alanlardan da birisidir. Tel-Mardik'e olan yakınlığı ile bilinen bir diğer şehir ise Tuttul'dur. Bu yakınlığından dolayı siyasi anlamda da önem taşıdığı bilinmektedir.

[7] İç kale anlamına gelmektedir. Şehirdeki yönetici sınıfına ait olan en yüksek makam olduğu düşünülmektedir.

[8] G. Pettinato, "The Royal Archives of Tell Mardikh-Ebla" **BA**, **Vol. 39**, 1976, s. 44.

[9] P. Matthiae, **Ebla and It's Landscape Early State Formation in The Ancient Near East**, Californa, 2013a, s. 249.

1964 yılında gerçekleştirilen ilk kazıda Tel-Mardik ve çevresindeki bölgenin sistematik yüzey araştırmaları yapılmıştır. Bölgeyle ilgili yürütülen bu saha incelemeleri 1970'lerin başında bölgenin doğusuna kadar olan alanda devam etmiştir.

Tel-Mardik, A. Moortgart başkanlığında M. von Oppenheim Vakfı tarafından yürütülen araştırmalar sırasında B. Hrouda tarafından derlenen Suriye haritasında yer almıştır.[10]

Ebla yazılı kaynakları bulunmadan önce yapılan bu kazılar sayesinde Mardik hakkında genel bilgilere ulaşılmıştır. Bölgede 1964'te kazılar başlamasına rağmen çivi yazılı belgelerin bulunması ilk olarak 1968 yılında gerçekleşmiştir. 1968'de yürütülen bu kazıda ise Ebla kralı İbbiṭ-līm'e ait olan torso bulunmuştur. Bu torsonun bulunmasıyla birlikte Ebla'nın keşfi de mümkün olmuştur. Tanrıça İštar'a ithafen yapılan bu torso üzerindeki yazıtta İgriš-HI.IB'in oğlu İbbiṭ-līm'in Ebla kralı olarak kaydedilmesi Ebla'nın ve krallığının tespitinin tam olarak yapılmasına vesile olmuştur.

Yapılan bu kazılar neticesinde ele geçirilen tabletler "Ebla Kraliyet Arşivlerini" oluşturmaktadır. Kraliyet arşivleri içerisinde yer alan çivi yazılı metinler G kraliyet sarayının farklı odalarında, farklı zamanlarda bulunmuştur. Arşivlerin keşfedilmesi Ebla dilinin ve krallığının keşfinin yapılmasına olanak sağlamıştır. Arşivlerin bulunması akademik bir disiplin içerisinde yeni bir çalışma alanının başlamasına neden olarak Eblatiyoloji'nin de kurulmasına zemin hazırlamıştır.[11] Ebla tabletleri, Mezopotamya'da M.Ö. III. Binyıl'ın ortalarından II. Binyıl'ın ortalarına kadar kurulmuş olan devletlerin

[10] P. Matthiae, **Ebla: An Empire Rediscovered**, New York, 1980, s. 48.

[11] P. Matthiea, 2013a, s. 25.

varlıklarının, diğer krallıklarla kurmuş oldukları ilişkilerin ve bu tarihlerde meydana gelen siyasi olayların açıklığa kavuşmasına olanak vermektedir.

Tel-Mardik'te yapılmış olan bu kazılar tarih öncesi Suriye'nin aydınlatılması açısından önemlidir. Bu kazılar neticesinde Ebla'da; Suriye'deki Eski Çağ periyotlarını ortaya koyan yedi tabaka tespit edilmiştir. Bu yedi tabaka içerisinde yer alan Mardik II B1 (M.Ö. 2400-2250) ile Mardik III A (M.Ö. 2000-1800) arasında kültürel farklılıklar olmasına rağmen; Helen öncesi Suriye'nin ideoloji, din, ekonomi, sanat ve mimari alanlarında göz ardı edilmiş olan tarihsel gelişim sürecinin anlaşılmasına da olanak sağlamaktadır.[12] Tespiti yapılan bu yedi tabaka Suriye kültürü içerisinde meydana gelen tarihsel gelişimlerin devamlılığının gösterilmesi açısından önemlidir. Çünkü tarih boyunca Suriye; idari, dini ve kültürel açıdan önemli bir kültür bölgesi konumundadır. Ebla'ya iskân M.Ö. IV. Binyıl'dan başlayarak M.S. VII. Yüzyıla kadar devam etmiştir.

Ebla'da gerçekleştirilen kazılarda alt birimlere ayrılmış olan ve bunların tarihlemelerini, dönemlerini ve Suriye'deki Eski Çağ periyotlarını ortaya koyan yedi tabakanın tespiti şu şekildedir.

[12] P. Matthiae, ''Ebla Recovered'', **Ebla to Damascus: Art and Archaeology of Ancient Syria: an Exhibition from the Directorate General of Antiquities and Museums of the Syrian Arab Republic**, 1985, s. 139.

Tel-Mardik Kronolojisi[13]

Mardik I	c.3500-2900		Protohistorik Dönem
Mardik II A	c.2900-2400	Eski Tunç I-III	Eski Ön Suriye Dönemi
Mardik II B1	c.2400-2250	Eski Tunç IV A	Olgun Ön Suriye Dönemi
Mardik II B2	c.2250-2000	Eski Tunç IV B	Geç Ön Suriye Dönemi
Mardik III A	c.2000-1800	Orta Tunç I	Arkaik Eski Suriye Dönemi
Mardik III B	c.1800-1600	Orta Tunç II	Olgun Eski Suriye Dönemi
Mardik IV A	c.1600-1400	Genç Tunç I	Erken Orta Suriye Dönemi
Mardik IV B	c.1400-1200	Genç Tunç II	Yeni Orta Suriye Dönemi
Mardik V A	c.1200-900	Demir I	Geç Suriye Dönemi
Mardik V B	c.900-720	Demir II	
Mardik V C	c.720-535	Demir II	Arami veya Geç Hitit Çağı
Mardik VI A	c.535-325	-	Pers Çağı
Mardik VI B	c.325-60	-	Helenistik Çağ
Mardik VII	III-VII. yüzyıllar		Geç Roma ve Bizans Çağı

Ebla, Mezopotamya'da varlıklarını sürdürmüş olan Sumerliler ve Akadlılar ile de çağdaştır.[14] Ebla krallığının, döneminin önemli bir kültür ve ticaret merkezi olduğunu ele geçen arkeolojik malzemelerden ve sayıları yaklaşık olarak 20.000 olan çivi yazılı belgelerden öğrenmekteyiz. Arşivlerin çoğunluğu idari ve ticari türdeki metinleri oluşturmakla birlikte bunların dışında sözlükler, dini metinler, antlaşmalar ve ritüel metinleri de bulunmaktadır.

Ebla krallığı; Tel-Mardik kronolojisinde yer alan Mardik II B1, Mardik II B2, Mardik III A ve Mardik III B dönemlerinde hüküm sürmüştür. Bu kronoloji içerisinde

[13] P. Matthiae, 1980, s. 52.

[14] P. Matthiae, 1985, s. 139.

yer alan periyotların her birinde farklı bir krallık döneminin egemen olduğu düşünülmektedir. Öyle ki, Mardik II B1 dönemi "Birinci Krallık", Mardik II B2 dönemi "İkinci Krallık", Mardik III A ve Mardik III B'yi içerisine alan dönem ise "Üçüncü Krallık' şeklinde adlandırılarak da belirtilebilir. Bu şekilde adlandırılan üç krallık döneminin tarihlenmesi ise yaklaşık olarak şöyle yapılmaktadır. M.Ö. 2400-2250'de Mardik II B1 dönemi içerisinde birinci krallık, M.Ö. 2250-2000'de Mardik II B2 döneminde ikinci krallık, M.Ö. 2000-1800'de Mardik III A ve M.Ö. 1800-1600'de yılları arasında süren Mardik III B ise üçüncü krallık dönemi hâkim olmuştur.

Ebla krallığı, bir hükümdar tarafından yönetilen monarşik bir rejim yapısına sahiptir. Fakat bu monarşik düzen bir sonraki kral dönemine miras olarak aktarılmamaktadır. Sadece İbbi-zikir'in Ebla valisi olduğu dönemde son beş Ebla kralı zamanında saltanat babadan oğula geçmiştir.[15] İç işleri ve yönetim veliaht prens tarafından yönetilirken, ikinci veliaht prens ise dış işleri yönetiminden sorumlu tutulmaktadır.[16] Krallığın büyük bir kısmı ise kralın doğrudan yönetimi altındadır. Krallık, kralın önde gelen vekilleri olan valiler tarafından yönetilmektedir. Bu makamda görev yapan birisinin büyük yetkilere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ebla krallığında, bilinen en önemli valiler sırasıyla görevde olan Arrukum, İbrium ve İbbi-zikir'dir. Arrukum; Ebla kralı İrkab-damu zamanında, İbrium ve İbbi-zikir ise İšar-damu'nun

[15] A. Archi, ''The Royal Archives of Ebla'', **Ebla to Damascus: Art and Archaeology of Ancient Syria: an Exhibition from the Directorate General of Antiquities and Museums of the Syrian Arab Republic**, 1985, s. 145.

[16] G. Pettinato, 1976, s. 47.

hüküm sürdüğü dönemde görevde olan valilerdir.[17] İbrium; selefi olan Arrukum'un hüküm sürdüğü dönemde Abarsal'a karşı mücadele etmiş olan en güçlü validir.

Ebla tabletlerine göre; Ebla'nın bulunduğu bölgedeki siyasi yönetim düzeni en az üç kategoride ele alınabilir. Birincisi, Ebla'dan bağımsız olan krallar tarafından yönetilen şehir devletleri. İkincisi, Ebla'nın dolaylı olarak kontrolüne giren ancak kendi kralları tarafından yönetilen şehir devletleri. Üçüncüsü ise Ebla'nın doğrudan kontrolü altındaki bölgeler ve eski krallıklardır.[18]

Gasur, Gudadanum, Haddu, Hazuwan, Kablul, Kakmium, Nirar ve Ra'aq Ebla'nın kontrolü altında olan bazı şehir krallıkları arasında yer almaktadır.[19] Ebla metinlerinde en fazla geçen vasal krallık ise Armi'dir.[20] Armi; Ebla'nın yaklaşık kırk iki km kuzeyindeki Halep ile lokalize edilmektedir.[21] Ebla metinlerinde genellikle Armi kralına, kraliçesine ve kraliyet ailesinin diğer üyelerine yer verilmektedir.[22]

Armānum şehri Ebla tabletlerindeki Armi şehri ile tanımlanmaktadır.[23] Armānum bütün olasılıklar dahilinde sıklıkla Ebla metinlerinde geçen Armi(um)'a karşılık gelmektedir. Üstelik Armi krallarının isimlerinin Ebla arşivlerinde geçen isim

[17] A. Archi, **Ebla and It's Archives**, Germany, 2015, s. 28.

[18] D. Bolger, L. C. Maguire, **The Development of Pre-State Communities In The Ancient Near East**, Oxbow Books, 2010, s. 88.

[19] D. Bolger, L. C. Maguire, 2010, s. 89.

[20] Bkz. A. Archi, 2015, s. 435.

[21] G. Pettinato**, Ebla A New Look At History**, America, 1991, s. 135.

[22] G. Pettinato, 1991, s. 135.

[23] A. Archi, 2015, s. 30.

gruplarına ait olmadığı bilinmektedir. Akadlı Narām-Sīn zamanında Armi, Akadlılar tarafından yıkılmıştır. Narām-Sīn'in; Suriye'deki en büyük askeri müdaheleleri arasında Armānum ve Ebla'ya karşı zafer kazandığının ileri sürülmesidir.[24] Öyle ki, Narām-Sīn'in en önemli askeri girişimi Armānum'un fethidir.[25] Ebla'nın; Armi ve Katna yakınındaki İbal şehri de dahil olmak üzere kendisine karşı isyan eden vasal krallıklara karşı askeri seferler yürüttüğü de bilinmektedir.

Ebla metinlerinde, vasal kralların kullanmış olduğu unvanlar da sıklıkla yer almaktadır. Ebla'da vasal krallar, Sumerce *di-ku$_5$* ve *lugal* unvanlarını kullanırlardı. Fakat daha yaygın bir şekilde *di-ku$_5$* unvanı kullanılmaktadır. Daha az güce sahip olan yerel krallar da *di-ku$_5$* unvanı ile adlandırılmaktadır.[26] Sumerce de *lugal* "kral" anlamına gelirken, *di-ku$_5$* ise "hâkim, yargıç" anlamına gelmektedir.[27] Mezopotamya'da aynı dönemde varlıklarını sürdürmüş olan diğer şehir devletlerinde ise eşit statüde olduğu düşünülen krallar Sumerce "bey, sahip" anlamına gelen *en* unvanını kullanmışlardır. Ebla'da ise vasal kralların *lugal* ve *di-ku$_5$* unvanlarını kullanmaları açık bir şekilde devlet yapısının Mezopotamya'dan farklı olduğunu göstermektedir.

Ebla'da devlet yönetiminde görev yapan yaklaşık on dört yüksek dereceli memurun da, Sami dilindeki *šarrum*[28] kelimesiyle aynı anlama gelen *lugal* unvanını

[24] A. Archi, 2015, s. 26.

[25] A. Archi, a.g.e., s. 470.

[26] K.A. Kitchen, **The Bible in Its World: The Bible and Archaeology Today,** 1977, s. 40.

[27] Bkz. ePSD.

[28] Bkz. CAD Š/II, s. 76-113.

kullandıkları bilinmektedir. Buradaki yüksek dereceli memurlardan ikisi de Ebla dilinde *dayyānum*[29] kelimesiyle aynı anlama geldiği düşünülen fakat Sumerce olan *di-ku$_5$* unvanı ile hizmet etmişlerdir. Bu yüksek dereceli memurlardan diğer ikisi ise açık bir şekilde saray içerisinde hayvan yetiştirilmesi gibi önemli olan iş bölümlerini kontrol altında tutarlardı.[30]

Ebla krallığında, *di-ku$_5$* unvanlarının kullanımıyla ilgili olarak A. Archi ve G. Pettinato'nun görüşleri arasında farklılıklar bulunduğunu söyleyebiliriz. Bu görüş farklılıklarının nedeni ise *di-ku$_5$* unvanının hem vasal krallar hem de yüksek dereceli memurlar tarafından kullanıldığının düşünülmesidir. A. Archi'nin, vasal kralların dışında devlet yönetiminde görev yapan yüksek dereceli memurların da "hâkim, yargıç" anlamına gelen *di-ku$_5$* unvanını kullandığını düşündüğünü belirtebiliriz. G. Pettinato'nun ise, sadece Ebla'da vasal kralların yaygın bir şekilde *di-ku$_5$* unvanını kullandığını ifade edebiliriz.

Ebla tabletlerinde geçen ve vasal krallar tarafından kullanılan *di-ku$_5$* unvanını birkaç metin üzerinden örnek vererek gösterebiliriz.

TM.75.G.2525[31]

ay.9,5 En-na-i

ay.9,6 di-ku$_5$

TM.75.G.1323[32]

[29] Bkz. CDA 58.

[30] A. Archi, 1985, s. 146.

[31] A. Archi, **ARET I Testi Amministrativi: Assegnazioni di Tessuti,** 1985, s. 11.

öy.1,9 1 mí-TÚG

öy.1,10 Puzur$_4$-ra-Ma-lik

öy.1,11 dumu-nita

öy.1,12 En-da-za

öy.1,13 di-ku$_5$

öy.1,14 SA.ZAx^{ki}

TM.75.G.2015[33]

öy.3,4 1 mi-at 40 MÍ TÚG

öy.3,5 mu-DU

öy.3,6 En-na-ni-il

öy.3,7 wa

öy.3,8 Ìr-an-da-ar

öy.3,9 2 di-ku$_5$

TM.75.G.1276[34]

öy.6,8 Ga-nu-LUM

öy.6,9 di-ku$_5$

öy.6,10 wa

öy.6,11 Ba-za-ma-ù

öy.6,12 ugula A-ru$_{12}$-ga-du^{ki}

---

[32] A. Archi, 1985, s. 134.

[33] D.O Edzard, **ARET II Verwaltungstexte Verschiedenen Inhalts Aus Dem Archiv L.2769**, 1981, s. 34.

[34] M.G. Biga, L. Milano, **ARET IV Testi Amministrativi: Assegnazioni Di Tessuti,** 1984, s. 73.

Ebla krallığında, *malik* (=*mālik)* denilen kral ve *maliktum* (=*māliktum)* denilen kraliçeler devlet yönetiminde etkin bir şekilde görev almaktadır. Henüz tam olarak nüfuz edilmemiş olan Ebla dilindeki *malik* ve *maliktum* ifadelerinin sık olarak geçmesi onların yönetimde büyük bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Maliktum olarak adlandırılan kraliçeler, devlet hiyerarşisinde seçkin bir pozisyonda bulunmaktadır. Dahası kraliçeler her zaman kralla birlikte bahsedilmektedir.[35] Ebla'da kadının özel bir statüye sahip olduğunu devlet yönetiminde kralın yanında görev yapan kraliçelerin varlıklarından anlamaktayız. Bu durum kraliçelerin devlet idaresinde önemli bir konuma sahip olduğunu göstermektedir. Bu duruma örnek verebileceğimiz Ebla kraliçelerinden birisi, İrkab-damu'nun eşi, kral İšar-damu'nun annesi olan Dusigu'dur. Kraliçe Dusigu, her zaman hazır durumda bulunarak uzun yıllar Ebla politikasında baskın bir pozisyonda yer almıştır. Kendisinden "*Krallığın büyük annesi*" olarak bahsedilen[36] Dusigu'nun İbbi-zikir'in vali olduğu ilk yıllarda öldüğü bilinmektedir. Bu kraliçenin ölümünden sonra da İšar-damu'nun eşi kraliçe Tabur-damu, Ebla siyasi hayatında etkili bir şekilde rol oynamıştır.

Ebla metinlerinde geçen *malik* ve *maliktum* ifadelerini birkaç metin üzerinden gösterebiliriz.

---

[35] G. Pettinato, 1976, s. 47.

[36] A. Archi, 1985, s. 118.

TM.75.G.1321

ay. 9,18 ama-gal

ay. 9,19 Du-si-gú

TM.G.75.G.10256[37]

ay.7,12 dumu-mí-dumu-mí

ay.7,13 NE.DI

ay.7,14 [še]š-pa$_4$

ay.7,15 ma-lik-tum

TM.G.75.1343[38]

ay.2,9 1 túg-NI.NI 1 íb-III-gùn^{túg}

ay.2,10 A-ba-Ma-lik

ay.2,11 GIŠ-dug-DU

ay.2,12 Kab-lu-ul^{ki}

Devlet idaresinde aynı zamanda büyük aile gruplarından oluşan ve yaşça büyük olan kişilerin temsil etmiş olduğu yaşlılar meclisi bulunmaktadır. Bu yaşlılar meclisi; saray içerisinde yönetimle ilgili olan kurumlar ile birleşmektedir. Bu sayede krallığın egemenliğinin devam etmesine yardımcı oldukları gibi kraliyet ailesinin yönetiminde sahip oldukları siyasi otoriteyi de kullanırlardı. Ebla'dan diğer şehir devletlerine gönderilen tekstil sevkiyatlarının hem kral hem de yaşlılar kurulu tarafından yapılması siyasi güçlerini etkin bir şekilde kullandıklarını da göstermektedir. Ayrıca bu durum yaşılar kurulunun dış ilişkilerde de tanındığını göstermektedir. Devlet yönetiminde görev yapan bu büyükler "*Krallığın Ataları*" anlamına gelen *abbū* ifadesiyle adlandırılmaktadır. Kelimenin Sumerce *abbá* olarak Ebla tabletlerinde geçişine örnek vererebiliriz.

[37] A. Archi, 1985, s. 41.

[38] F. Pomponio, **ARET XV,1 Testi Amministrativi: Assegnazioni Mensili Di Tessuti Periodo Di Arrugum**, Roma, 2008, s. 48.

TM.75.G.411[39]

öy.3,1 en

öy.3,2 2 ninda 1 ga-zi

öy.3,3 ⌜AB⌝[xÁŠ]-⌜ABxÁŠ⌝

TM.75.G.527[40]

öy.3,8 en-en

öy.3,9 2 ninda

öy.3,10 ABxÁŠ[41]

Ebla krallığı; Yakın Doğu coğrafyasında da etki sahibi olduğu için 1975'de yapılan kazılar M.Ö. III. Binyıl'da Yakın Doğu'nun politik, ekonomik ve kültürel tarihi içerisinde yer alan değerlendirmelerin de yapılmasına olanak sağlamaktadır.[42]

Ebla krallığının sınırlarının genişlemesi, ticari etki alanının sınırlarının genişlediğini de göstermektedir. En geniş haliyle ifade edecek olursak da Ebla, kuzeyindeki Uršaum'dan (=Ursa'um) doğusundaki Haddu'ya kadar yaklaşık olarak modern Suriye'nin yarısını kontrol altına almıştır. Uršaum ise Ebla metinlerinde sıklıkla

[39] L. Milano, **ARET IX Testi Amministrativi: Assegnazioni Di Prodotti Alimentari**, Roma, 1990, s. 63.

[40] L. Milano, 1990, s. 49.

[41] Bkz. Å.W Sjöberg, **The Sumerian Dictionary of The University Museum of The University of Pennsylvania**, Philadelphia, 1994, s. 133. ABxÁŠ Akadcada ki šībum kelimesine denk gelmektedir.

[42] G. Pettinato, 1976, s. 45.

geçen ve ticari öneme sahip olan bir şehir devletidir. Ebla krallığının sınırlarının genişlemesi, ticari etki alanının sınırlarının da genişlediğini göstermektedir.

III. Binyıl'da Uršaum; Kuzey Suriye bölgesinde politik gücü büyük olan merkezlerden birisidir. Ebla kaynaklarında ve III. Ur Hanedanlığına ait kaynaklarda bu kentle ilgili tarihi ve coğrafi referanslara yer verilmektedir. Ayrıca bu bölgeye özgü olan şehir beyi anlamındaki *en* ile vezir anlamındaki *badalum* unvanları da Ebla metinlerinde karşımıza çıkmaktadır. Metinlerde açık bir şekilde Uršaum'un Kuzey Suriye'nin politik ve coğrafi alanına bağlı olduğunu görmekteyiz. Ve bu şehir M.Ö. XXIV. Yüzyıl'da bölgesel bir güç olarak önemli bir rol oynamaktadır. Ebla metinleri üzerinde daha kapsamlı coğrafi çalışmaların yapılmasıyla son yıllarda G. Baryamovic, M. Bonechi ve A. Archi'nin Uršaum'un Gaziantep yakınlarındaki Türkiye sınırının kuzeyinde yer aldığı sonucuna vardıklarını belirtmiştir.[43]

Haddu ise günümüzdeki Tel-Malhat ile tanımlanan Kuzey Suriye'de yer alan ve Ebla'nın vasalı konumunda olduğu düşünülen bir krallıktır.

Ebla krallığında, Mardik II B1 döneminden önceki zaman "Erken Dönem" olarak da adlandırılmaktadır. Bu, yaklaşık olarak M.Ö. 2900-2400 yılları arasındaki "Mardik II A" ile gösterilen dönemdir.[44] Mardik kronolojisinin Mardik II B1 safhasından "Birinci Krallık" dönemi ya da "Arşiv Dönemi" olarak da bahsedilmektedir. Arşiv dönemine tarihlenen tabletlerin çoğu ekonomik konuları

[43] G. Barjamovic, **A Historical Geography of Anatolia in the Old Assyrian Colony Period,** Denmark, 2011, s. 201.

[44] P. Matthiae, 1985, s. 136. Mardik II A yaklaşık olarak M.Ö. 2900-2350 yılları arasında sürmüştür.

içermekle birlikte kraliyet mektupları ve diplomatik belgeler gibi metinler de mevcuttur.[45] Mardik II B1 M.Ö. 2400'den 2300'e kadar sürmüştür.[46] İlk krallığın hüküm sürdüğü dönemde Ebla; Suriye'de yer alan şehir krallıkları arasında en tanınmış olanlardan birisidir.

Mardik II B1 döneminde, en fazla bilinen Ebla kralları ise şunlardır. Kun-damu, İgriš-halab, İrkab-damu ve İšar-damu'dur. TM.74.G.120 numaralı metinde, açıkça belirtildiği üzere Ebla şehrinin son üç kralından önce yönetimde olan yirmi üç hükümdarın adının listesi yer almaktadır.[47] Bu metinde ismi yazılı son üç Ebla kralı sırasıyla İgriš-halab, İrkab-damu ve İšar-damu'dur.

İrkab-damu'nun yönetiminin ilk yıllarında ya da İgriš-halab'ın yönetiminin son yıllarında Abarsal ile bir antlaşma imzalanmıştır.[48] Abarsal ile imzalanan bu antlaşma barış ve ticaret antlaşması olarak da bilinmektedir. Bu antlaşmanın tarihte kayda geçirilen ilk antlaşmalardan biri olduğu da düşünülmektedir.[49]

Ebla ve Mari arasında özellikle M.Ö. XXIV. yy. boyunca yoğun politik ilişkiler yaşanmıştır. Bu dönemde Ebla ve Mari, Suriye bölgesindeki devletler arasında yer alan iki önemli şehir krallığıdır. İlk zamanlarda Ebla; Mari'ye karşı rakip durumdadır. Mari

---

[45] T. Bryce, **Ancient Syria: A Tree Thousand Year History**, UK, 2014, s. 15.

[46] P. Matthiae, 1985, s. 137. Mardik II B1 yaklaşık olarak M.Ö. 2400-2250 yılları arasında sürmüştür.

[47] D. Nadali, "Monuments of War, War of Monuments: Some Considerations on Commemorative War in the Third Millennium B.C.", **Or**, **Vol. 76**, 2007, s. 349.

[48] A. Archi, "In Search of Armi", **JCS**, **Vol. 63**, 2011, s. 5.

[49] Bu antlaşma metni, ikinci bölümde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

kralı İblul-il ise Ebla'yı tehdit unsuru olarak görmektedir. Bu yüzden de İblul-il, Fırat nehrine doğru Ebla üzerine gitmiştir. Daha sonra Ebla; Mari'ye vergi verecek duruma gelmiştir. Mari'nin yaşadığı bu üstünlükten kabaca on beş yıl sonra, iki devlet arasında otuz iki yıl boyunca siyasi denge politikası yaşanmıştır. Ama Ebla valisi İbbi-zikir, Mari'yi ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Bu hedef doğrultusunda İbbi-zikir'in emri altındaki Ebla askerleri tarafından Fırat Nehri'nin akıntı yönünde başlatılan ani bir saldırıyla iki devlet arasındaki ilişkilerin sona erdiği bilinmektedir.[50]

Bu dönemde, Ebla ve Armi arasında da büyük bir çatışma olduğu bilinmektedir. Ebla, doğunun en önemli şehirlerinden olan Nagar ve Kiš ile kurduğu ittifak yoluyla Armi'yi yenerek işgal etmiştir. İbbi-zikir'in oğlu Enzi-malik de Armi şehrinde ikamet etmeye başlamıştır.[51]

Ebla yönetiminde, daha önce bahsettiğimiz gibi kralın başvekili olan ve büyük yetkilere sahip olan valiler bulunmaktadır. Birinci krallık zamanında İrkab-damu ve halefi İšar-damu için valilik yapan İbrium'un en güçlü vali olduğu bilinmektedir. Ayrıca Ebla valisi İbrium ve İbbi-zikir'in krallığın ticari aktivitelerini de artırdığı bilinmektedir.

Arkeolojik olarak iyi bir şekilde korunmamış olan bu dönem, köklü bir yıkımla sona ermiştir. Daha sonra ise kentin yeniden inşa edildiği bilinmektedir. Kentin yeniden inşasında aşağı kentin yıkıntılarını ortadan kaldırmak için büyük çalışmalar yapılmış ve eski tabakaların tamamı neredeyse ortadan kaldırılmıştır.

---

[50] A. Archi, "Lapis Lazuli and Shells from Mari to Ebla", **Overturning Certainties in Near Eastern Archaeology**, **Vol. 90**, 2017, s. 34.

[51] A. Otto, M.G. Biga, "Thoughts about the Identification of Tall Bazi with Armi of the Ebla Texts", **ICAANE 6**, **Volume 1**, 2010, s. 486.

Ebla krallığının, yaklaşık olarak M.Ö. 2400 ile M.Ö. 1600 yılları arasında farklı zamanlarda iki ya da üç defa yıkıldığı bilinmektedir. Bazı uzmanlara göre bu yıkımlardan ilki Akadlı Sargon, sonuncusu ise Eski Hitit kralı I. Muršili tarafından gerçekleşmiştir. Ebla krallığında ilk yıkımın G kraliyet sarayının yanmasıyla yaklaşık olarak M.Ö. 2300'lerde meydana geldiği düşünülmektedir. Bu yıkımın arkasında yatan nedenler ve failler hakkında uzmanlar tarafından birden fazla görüş ileri sürülmektedir. Bunlar şu şekilde belirtilebilir.

G. Pettinato; daha önce Ebla'nın erken bir tarih olan M.Ö. 2500 yıllarında tahrip edildiğini iddia ederken daha sonra bu yıkımın M.Ö. 2400'lerde gerçekleşmiş olabileceğini kabul etmektedir.

Aşağıda yer alan listede Ebla yöneticileri için kabaca oluşturulmuş olan kronolojik tahminler yer almaktadır. Çoğunlukla detaylar bilinmemesine rağmen yaklaşık olarak M.Ö. 2300'lerde Akadlı Sargon tarafından yıkılmasına kadar Ebla yöneticilerinin metinlerden oluşturulan geçici listesidir.[52]

Rumanu (c. 2740)

Namanu (c. 2720)

Da [….] (c. 2700)

Sagišhu (c. 2680)

Dane'um (c. 2660)

İbbini-lim (c. 2640)

İšrut-damu (c. 2620)

İšidu (c. 2600)

[52] W. J. Hamblin, 2006, s. 241.

İšrut-halab (c. 2580)

İkšud (c. 2560)

Talda-lim (c. 2540)

Abur-lim (c. 2520)

Agur-lim (c. 2500)

İbbi-damu (c. 2480)

Baga-damu (c. 2460)

Enar-damu (c. 2440)

İšar-malik (c. 2420)

Kun-damu (c. 2400)

Adub-damu (c. 2380)

İgriš-halab (c. 2360)

İrkab-damu (c. 2340)

İšar-damu (c. 2320)

Mardik II B2 ile gösterilen dönemde yaklaşık olarak M.Ö. 2250-2000 yılları arasında sürdüğü bilinen ikinci krallık yer almaktadır.

Mardik II B2 dönemi boyunca Ebla hakkında öğrenilen sınırlı bilgiler, arkeolojik verilerden ya da Güney Mezopotamya'da bulunan çivi yazılı metinlerde yer alan kaynaklardan gelmektedir.[53] Mardik II B2 dönemi Suriye'deki Erken Tunç IV B ile çağdaştır. Bu zamanda coğrafi olarak Ebla ile bağlantılı üç büyük şehir ortaya çıkmıştır. Bunlardan birincisi Ebla'ya en yakın Tel-Tuqān'dır. İkinci şehir Tel-Ṣabḫa, üçüncüsü ise Tel-Ṣabḫa'nın 22 km. kuzeydoğusunda bulunan Tel-Munbatah'dır. Her üç şehir de

[53] M.C. Astour, "A Reconstruction of History of Ebla (Part 2)", **Eblaitica**, **Vol. 4**, 2002, s. 76.

aralıklı olarak güçlü dış sur duvarları tarafından çevrelenmiştir. Bu üç şehrin de antik isimleri bilinmemektedir. Ayrıca onların isimlerini bulma girişimleri de başarısız olmuştur.[54]

M.Ö. yaklaşık olarak 2250-2000 yıllarına denk gelen ikinci krallık döneminde Ebla, kendisiyle çağdaş olan Mezopotamya'da bulunan II. Lagaš Hanedanı Gudea'ya ait yazıtta geçmektedir. Gudea Statü B'de, tanrı Ningirsu için Ninnu mabedinin kerestelerini Amanos dağlarından, sedir ve çınar ağaçlarını da Ebla'dan getirdiğini ifade etmektedir.

Ebla'da, İkinci krallık dönemi III. Ur Hanedanlığı tarafından yönetilen bir vasal krallık olarak da öngürülmektedir. Fakat aralarında yaşanan ilişkinin iç yüzü bilinmemektedir. İkinci krallık M.Ö. XXI. Yüzyılın sonlarına doğru parçalanmaya başlamış şehirde çıkan bir yangın yüzünden yıkıma uğrayarak ortadan kalkmıştır. Dahası Ebla, yaklaşık olarak M.Ö. 2300'lerde yıkılmıştır. Bu olay genellikle Akadlı Sargon'un Suriye'ye doğru düzenlediği askeri seferle de ilişkilendirilmektedir.[55]

Ebla'da ikinci krallık içerisinde, M.Ö. XXII. ve XXI. yüzyıllarda ortaya çıkan Halep, Alalah, Uršu, Tuttul, Biblos, Karkamiš ve Katna gibi büyük şehir devletlerinin yanı sara genellikle bu devletlere bağlı olan çok sayıda küçük kasaba ve tarımla uğraşan

[54] M.C. Astour, 2002, s. 78.

[55] I. Thuesen, "The City-State in Ancient Western Syria", **A Comparative Study of Thirty City-State Cultures**, 2000, s. 60.

köyler de bulunmaktadır. XXI. Yüzyılda ise Ebla, eski imparatorluğun sadece küçük bir kısmını yönetmektedir.[56]

Ebla'nın, M.Ö. XXI. Yüzyılın sonlarında şehirde çıkan yangın nedeniyle yıkıma uğrayarak ortadan kalkması M. Astour'a göre Hurri istilasının bir sonucu olabileceği yönündedir. Eğer M. Astour, meydana gelen olayların senkronizasyonlarının yeniden yapılandırılmasını doğru olarak değerlendirdiyse yaklaşık olarak M.Ö. 2030'da Ebla; Hurriler tarafından ortadan kaldırılmıştır. Diğer taraftan arkeolojik kazılarda, savaşın sebep olduğu varsayılan bu yangının yıkımını gösteren "yanık tabakalar" keşfedilmiştir. Yanık tabakaların varlıkları şehirlerin yıkımıyla sonuçlanan ciddi savaşların yapıldığına işaret etmektedir.[57]

Bu dönemde Ebla'nın yıkılışı hakkında bilgiler Hurrice-Hititçe yazılmış iki dilli KBo 32.11 no'lu metinden edinilmektedir.[58] İkinkališ şehrinin halkından olan esirlerin serbest bırakılmasının reddedilmesiyle ilgili olduğundan sözedilmektedir. [59] Bu destanda, İkinkališ'in esir halkının çoğunun Ebla soylularına hizmet ettikleri ifade edilmektedir.[60]

---

[56] W. J. Hamblin, 2006, s. 250.

[57] W. J. Hamblin, a.g.e., s. 250.

[58] KBo 32.11 no'lu metnin transkripsiyon ve tercümesi için bkz. E. Neu, Neu, E., Das hurritische Epos der Freilassung I, **StBoT 32**, 1996, s. 30-33.

[59] M.R. Bachvarova, "Relations between God and Man in the Hurro-Hittite Song of Release", **JAOS**, **Volume 125, No.1**, 2005, s. 45.

[60] M.R. Bachvarova, 2005, s. 54.

KBo 32.15, 17, 18, 19 ve 20 no'lu metinlerde de Ebla'dan bahsedilmektedir.[61] Bunlar içerisinden KBo 32.15, 19 ve 20 no'lu metinler ise Eblalılar hakkında bilgi vermektedir.

S. Alp, ise "Serbest Bırakma Destan"nında Ebla kralı Megi'nin Fırtına tanrısı Tešup'un emri üzerine köleleri serbest bırakmayı istemesini ve bu isteğe bölgedeki güçlü ailelerin karşı çıkmasını ve buna karşı Ebla'yı Tešup'un tehdit etmesinin konu edildiğini söylemektedir.[62]

Mardik III A ve Mardik III B olarak iki periyoda ayrılan bu dönemleri "*Üçüncü Krallık*" olarak adlandırabiliriz. Mardik III A döneminde Ebla hızlı bir şekilde planlı bir şehir olarak yeniden inşa edilmiştir. İnşa edilen bu yapılar Mardik II A safhasının kalıntıları üzerine kurulmuştur.

M.Ö. 2000-1800 yılları arasında Ebla şehri düzenli hatlar üzerine kurulmuştur ve büyük kamu binaları inşa edilmiştir.[63] Ayrıca kalıcı nitelikte olan yapıların yanında dini yapılar da kurulmuştur. Geriye kalan diğer yapılar ise Mardik III B döneminde kurularak tamamlanmıştır. Şehrin bu dönemiyle ilgili çok fazla yazılı kaynak bulunmamaktadır. Bu dönemde Ebla'nın; Yamhad kralı III. Yarim-lim tarafından yönetilen bir vasal krallık olduğu düşünülmektedir.

Üçüncü krallığın ilk kralı kendisini *mēkum* unvanıyla adlandıran İbbiṭ-līm'dir. *Mēkum*'un, bir şahıs adından ziyade Ebla yöneticilerinin ya da hükümdarların

[61] Bkz. E. Neu, 1996, s. 288-458.

[62] Alp. S, Alp, S., **Hitit Çağında Anadolu**, Ankara, 2000, s. 20.

[63] T. Bryce, 2014, s. 25.

kullandıkları bir unvan olduğu düşünülmektedir. Belgelerde bu unvanı kullanan idarecilerden bahsedilmektedir. Bunlardan birisi İbbiṭ-līm'e ait torso üzerindeki yazıttır. Burada Ebla kralının kendisi için *mēkum* unvanını kullandığı görülmektedir.

Ebla arşivleri, *mekum'un (=mēkum)* M.Ö. XXI. ve XX. Yüzyıllar arasında kullanılan bir hanedanlık unvanı olduğunu göstermektedir. Kültepe *kārum*'un ikinci tabakasından çıkarılan iki belge üzerinde de bu unvanın kullanıldığı görülmektedir. Bu iki belge Asurlu tüccar Aššur-nādā'ya ait olup bu Asurca belgeler üzerinde Suriye üslubuna özgü mühür baskısında *mekum* unvanı kullanılmıştır. Aššur-nādā, birinci belgede Ebla kralı İb-damu'nun mührünü kullanmıştır. Bu mührün aslında ilk olarak XX. Yüzyılın ilk yarısına ya da erken dönemde yaşayan Ebla krallarından birine ait olduğu düşünülmektedir. Bir diğer Asurca tablet üzerindeki, Suriye stilli mühür baskısında da *mekum* unvanının kullanıldığı görülmüştür. Bu Asurca belge de *kārum*'un ikinci tabakasından çıkarılmıştır.[64]

Aššur-nādā'ya ait Asurca belge üzerindeki mühür baskılarında geçen *mekum* unvanını şu şekilde gösterebiliriz.

TC III, 247 B.[65]

KIŠIB *Ib-da-[mu] me-ki-im eb-l[a-im]*[66]

---

[64] A. Archi, "Formation of the West Hurrian Pantheon: The Case of Ishara", **Recent Developments in Hittite Archaeology and History**, 2002, s. 25.

[65] J. Lewy., **Tablets Cappadociennes: Troisième Série,** Paris, 1935-1937, s. 233.

[66] Bkz. B. Teissier, **Sealing and Seals On Texts From Kültepe Kārum Level 2**, Leiden, Nederlands Historisch-Arhaeologisch Instituut te İstanbul, 1994, s. 177.

Bir diğer Asurca belge üzerindeki Suriye üslubu mühür baskısında kullanılan *mekum* unvanını da şu şekilde gösterebiliriz.

EL 93/91[67]

x x ša me-ku-um i-ra-mu-šu

Bu dönemde bilinen Ebla krallarından birisi de İmmeya'dır. İmmeya'nın Mısır firavunu Hotepibre'den hediyeler alması Ebla'nın devam eden geniş bağlantılarını ve önemini göstermektedir.[68]

Orta Tunç Çağı'nın sonlarında Ebla'nın son kralı İndilimma olarak bilinmektedir. İndilimma'nın veliaht oğlu ise Maratewai'dir. Q sarayında veliaht prense ait olan hanedanlık mührü bulunmuştur.[69]

Ebla şehrinde Mardik III B safhasının sonlarına doğru bir yıkım gerçekleşmiştir. Mardik III B safhasının sonunda ise bu yıkım bölgede Hitit fetihlerinde bulunan I.

[67] B. Teissier, 1994, s. 177.

[68] P. Matthiae, "Ebla", **Beyond Babylon: Art, Trade, and Diplomacy in the Second Millennium B.C.**, 2008, s. 34.

[69] P. Matthiae, "Ebla: Recent Excavation Results and the Continuity of Syrian Art", **Cultures in Contact: from Mesopotamia to the Mediterranean in the Second Millennium B.C.**, 2013b, s. 106.

Muršili ile ilişkilendirilmektedir. Bundan sonra da şehir büyük ölçüde terk edilmiştir.[70] Nihayetinde Ebla krallığı aldığı bu yıkımdan sonra bir daha toparlanamamıştır.

[70] T. Byrce, **The Routledge Handbook of the Peoples and Places of Ancient Western Asia**, 2009, s. 211.

1. BÖLÜM

G KRALİYET SARAYI VE ARŞİVLERİ

a) G Kraliyet Sarayı

G Kraliyet Sarayı, Ebla höyüğü içerisinde yer alan akropolisin batısına konumlanmaktadır. Sarayın arkeolojik olarak keşfedilmesi ise akropolün batı yamacı üzerinde 1973'te başlamıştır. Akropolis'in büyük kısmı üzerine yayılmış olan G Sarayı; tören, ikametgâh, yönetim, el sanatları ve depolama alanları gibi birden çok işleve sahip olan bir yapıyı oluşturmaktadır. Bunların dışında G Sarayı akademik eğitim de veren bir saraydır.

Kazılarda G Sarayı'na ait birden fazla oda ortaya çıkarılarak numaralandırılmıştır. Bu odaların tespit edilme zamanları ise birbirleriyle çağdaş değildir. Tespiti yapılan bu odalardan Ebla kraliyet arşivlerini oluşturan tabletler ve arkeolojik malzemeler çıkarılmıştır.[71] 1974 kazılarında, L.2586 numaralı oda, 1975 ve 1976 kazılarda L.2712, L.2764, L.2769 numaralı odalar bulunmuştur. Bu yıllarda sürdürülen kazılarda L.2875 numaralı yazı odası da tespit edilmiştir.

1976'da *"İtalian Archeological Mission of University of Rome*',' L..2769 numaralı kütüphane odasının kazısını tamamladıktan sonra yakınındaki odaları araştırmaya başlamıştır. Bu doğrultuda kütüphane odasının girişinde yer alan L.2875 numaralı odayı keşfetmiştir. Bu odanın da muhtemelen yazı odası olduğu düşünülmektedir. Çünkü odada kil ve kâtiplerin kullandıkları sivri uçlu kemikten

[71] Bu odalardan çıkarılan arkeolojik malzemeler hakkında üçüncü bölümde bilgi verilecektir.

styluslar ile yine bazı kâtiplerin tabletleri yazmak, bazılarının da yaptıkları hataları silmek için kullandıkları taş aletlerle dolu bir kap bulunmuştur.[72]

G Sarayı'nda arkeolojik kazılarla birlikte keşfedilen odaların dışında saraya ait olan farklı yapılar da tespit edilmiştir. Bu yapılar şunlardır: (Northern Quarter) "Kuzey Alanı", (Southern Quarter) "Güney Alanı", (Central Complex-West Unit) "Merkez Kuruluşu-Batı Birliği", (Central Complex -South Unit) "Merkez Kuruluşu-Güney Birliği", (Administrative Quarter) "Yönetim Alanı" ve (Audince Court) "Seyirci Alanı'dır " (Şek. 4).

Kralın idari konumda olan kişileri kabul ettiği yerin "Yönetim Alanı" olduğu düşünülmektedir. Yönetim alanının sınırları içerisinde L.2866 numaralı taht odası yer almaktadır. Taht odasıyla da bağlantılı olan L.2982, L.2984 numaralı iki oda daha bulunmaktadır. Bu odalar kalın duvarlar tarafından çevrelenerek dar bir girişle de kolaylıkla taht odasına ulaşılabilen bir yapıya sahiptir. Bu iki odanın da, sarayın idari işlerinin yürütüldüğü bir konumda olduğu bilinmektedir. Aynı zamanda L. 2982 numaralı odanın sarayın depo odası olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir. İlerleyen tarihlerde kazıların devam etmesiyle birlikte de taht odasının doğusuna konumlanan üç küçük oda tespit edilmiştir. Bu odalar L.8495, L.8778 ve L.8496 parsel numaralarıyla belirtilen odalardır. Seyirci Alanı da L.2752 parsel numarasıyla belirtilen alanda yer almaktadır. Sarayın Kuzey Alanına dahil olan L.9593, L.9330 ve L.9583 numaralı odalarıdır. Güney Alanı düzensiz bir ortamda ve oldukça ince duvarlar ile çevrili olan küçük odalardan oluşmaktadır. Yönetim Alanı'nın hemen güneyinde ise doğrudan bağlantısının bulunmadığı Güney Alanı yer almaktadır.[73] Konum olarak da L.2982,

[72] G. Pettinato**,** 1991, s. 54.

[73] A. Archi, 2015, s. 80.

L.2984 numaralı odaların doğusunda ve L.3028, L.3118 parsel numarasıyla belirtilen yerlerin ise kuzeyinde yer almaktadır.

G Sarayı'nda üstü açık bir avlu bulunmaktadır. Avlu etrafında ise düzensiz ve sistematik olmayan odalar mevcuttur. Saray'ın doğu kısmından üst kata çıkan yirmi iki metre uzunluğunda olduğu düşünülen törensel bir merdiven yer almaktadır.[74] Saray'ın duvarları ise beyaz kerpiçle sıvalıdır. Birinci katta ise kralın ikametgâhı olduğu düşünülmektedir. Burada bazı eşyaların kralın önünde serildikten sonra muhafaza edileceği odalar da mevcuttur. Bu odalardan çok sayıda tablet açığa çıkarıldığı gibi bazı tabletlerin de sepetlerde muhafaza edildiği görülmüştür.

Ebla krallığı ekonomik olarak zengin bir pozisyonda yer almayı başarmıştır. Krallıkta ticareti yapılan ürünler bulunmaktadır. Bu nedenle de G Sarayı ham madde ticaretinin bağlantılarının yapıldığı bir saray konumundadır. Genel itibariyle sarayda ticaret sürdürülmekte ve kral da yapılan bu ticarete bizzat katılmaktadır. G Sarayından çıkarılan belgelerin tarıma, hayvancılığa, bağcılığa ve dokumacılığa dayalı olması güçlü bir ekonomik yapının olduğunu zaten gözler önüne sermektedir. Arşivlerden çıkarılan belgelerde çok miktarda kayda geçirilen altın ve gümüşten söz edilmektedir. Saray'ın depo odalarında hematitten yapılan yuvarlak köşeli, mühür yapımında kullanılan ağırlıklar da bulunmuştur. Depo odasında bu buluntuların dışında lapis lazuli ve deniz kabuğundan çeşitli malzemeler de tespit edilmiştir.

Hem G Sarayı'nın hem de kraliyet arşivlerinin tarihlenmesinde aralarında sadece birkaç yüzyıl fark bulunan iki öneri bulunmaktadır. Kısa ve uzun kronoloji olmak üzere iki tane savunulan iddia bulunmaktadır. Bunlar ayrıca "Alt Tarih" ve "Yüksek Tarih"

[74] Saray'a ait olan bu merdiven şek. 6'da açık bir şekilde gösterilmektedir.

olarak da geçmektedir. Bu tarihleme metotlarının dışında G Sarayı'nın tarihlenmesiyle ilgili olarak C14 ile kimyasal analizler de çok önemli bir yer tutmaktadır. Tarihlemede ortaya konulan kısa ve uzun kronoloji ilgili olan değerlendirmeler ise şu şekilde yapılmaktadır.

Kısa Kronoloji: (1) Çömlekçilik: III. Ur Hanedanlığının son dönemlerine ve Akad Hanedanlığı dönemine karşılık gelmektedir. (2) Heykel: Arkaik bir özellik göstermesine rağmen Eski-Akad döneminin stilistik yapısına karşılık gelmektedir. (3) Metinlerinin paleografisi, Lagaš Hanedanlığının son dönemine uyun olduğunu göstermektedir. (4) Ebla metinlerinde, Sargon'un varlığının söz konusu olma ihtimalidir. (Fakat bu durumun asılsız olduğu kanıtlanmıştır.) (5) G Sarayı'nın iç avlusu etrafında, Mısır firavunu I. Pepi'nin isminin yazılı olduğu hiyeroglif yazısının keşfedilmesi. (6) Akad kralı Narām-Sīn'in Ebla'yı fethettiğini açıkça ifade ettiği gerçeğinin bilinmesidir.

Uzun kronoloji: (1) Ebla tabletlerinin paleografisi ve yapısının Fara ve Abu-Salabih'ten çıkarılan tabletlerle benzerlik göstermesidir. (2) Ebla metinlerinin tarihsel bir bakış açısıyla değerlendirmesi gerektiğidir. (3) Mısır firavunu I. Kefre'nin kabartma resminin bulunması, Mari'de kral Iblul-il'e ve Kiš'te ise kral Meselim ile olan eş zamanlılığı durumun bulunmasıdır.[75]

Arkeologlar, G Kraliyet Sarayı'nın tarihlenmesi için kısa kronolojide kararlıdırlar. Fakat G. Pettinato belgelerdeki kanıtlara dayanarak uzun kronolojiyi benimsemektedir. Kısa kronoloji, Ebla sarayının yaklaşık olarak M.Ö. 2250'de Akadlı Narām-Sīn tarafından yıkılması anlamına gelmektedir. Sonuç olarak arşivlerin yansıttığı

[75] G. Pettinato, 1991, s. 58-59.

tarihsel aşama Mezopotamya'daki Akad hanedanlığına karşılık gelmektedir. Ancak uzun kronoloji, G Sarayı'nı M.Ö. 2500 civarına tarihlendirmektedir. Bu durumda sarayın yıkımının Akad hanedanlığının başlangıcından önce yaklaşık olarak M.Ö. 2400'e denk geldiğini göstermektedir. P. Matthiae, G Sarayının yıkımının en mantıklı tarihinin yaklaşık M.Ö. 2250'ler olduğunu söylemektedir. Ebla'da hüküm süren tüm kralların ise yüz elli yıl kadar hüküm sürdüğünü yani M.Ö. 2400'lerin başlarından itibaren başladığını ifade etmektedir. Fakat G. Pettinato, başlarda bu tarihlemeyi kabul etse bile, hem paleografik hem de tarihsel nedenlerden dolayı tarihlemeyi değiştirerek M.Ö. 2500'e yükseltmiştir.[76]

Aynı zamanda G. Pettinato, Akad imparatorluğu ile Ebla arasında defalarca çatışma yaşandığını ve niyahetinde de Ebla'nın Narām-Sīn tarafından ortadan kaldırıldığını söylemektedir.[77]

G Kraliyet Sarayı'nın kimin tarafından tahrip edildiği sorusuna yanıt eğer kısa kronoloji olarak kabul edilirse, o zaman Ebla'yı yerle bir eden düşmanın da Akadlı Narām -Sīn olduğu söylenilebilir.[78]

1977 kazı sezonunda Mardik'te önemli bir keşif olmuştur. Mısır'dan ithal edilen ve üzerinde hiyeroglif yazı bulunan birkaç vazo parçası G Sarayı'nın bir odasında bulunmuştur (Şek. 3). Gerçekten sıra dışı olan şey ise iki vazo parçasının Mısır'ın altıncı hanedanı I. Pepi ve yaklaşık M.Ö. 2300'de hüküm sürmeye başlayan dördüncü hanedanlık döneminden I. Kefren gibi firavun isimlerini içermesidir. Bu durum

[76] G. Pettinato, 1991, s. 58.

[77] G. Pettinato, 1976, s. 44.

[78] G. Pettinato, 1991, s. 62.

Ebla'nın ve arşivlerinin tarihlendirme sorununu kısa kronolojinin lehine çözmüş gibi görünebilmektedir.[79] Bu vazolara ait olan iki parçada Mısır firavunları I. Kefren ve I. Pepi'nin isimleri bulunmaktadır.[80]

b) Kraliyet Arşivleri

Ebla kraliyet arşivlerini oluşturan Ebla tabletleri 1974 ile 1976 yılları arasında yürütülen kazılarda G Kraliyet Sarayı'nda ele geçilmiştir. Ele geçirilen bu tabletlerin her biri G Sarayı'nın farklı odalarında, farklı zamanlarda bulunmuştur. Saray'dan çıkarılan tabletlerin dışında arkeolojik malzemeler de tespit edilmiştir. Bu arkeolojik buluntular da kraliyet arşivleri içerisinde olan yazılı kaynaklar dışındaki belgeler olarak değerlendirilmektedir. 1975 ve 1976'da kraliyet arşivlerinin keşfedilmesinden sonra kazıların geliştirilmesiyle birlikte 1982'de tabletlerin temel parçalarının bulunması da tamamlanmıştır. Nasıl 1968 yılında İbbiṭ-līm kitabesinin bulunmasıyla büyük bir heyecan yaşandıysa aynı durum Ebla kraliyet arşivlerinin keşfedilmesiyle de yaşanmıştır.

Ebla'da, sadece üç kazı sezonunda 1974-76'da bulunan tablet ve parçalarından oluşan yaklaşık 20.000 çivi yazılı belge ele geçirilmiştir. Ebla tabletlerinin çoğu neredeyse kare şeklindeki kil tabakların üzerine yazılmıştır (Şek. 2,11,12,13).

İlk olarak tespit edilen çivi yazılı arşivler 1974 kazısında G Saray'ın Seyirci Alanının hemen kuzeyinde yer alan L. 2586 numaralı odadan çıkarılmıştır. 1974'te sürdürülen bu kazıda ele geçirilen tabletlerin sayısı G. Pettinato'ya göre kırk ikiyken A.

[79] G. Pettinato, 1991, s. 60.

[80] I.Kefren (Rahaef) 2520-2494, I. Pepi (Merire) 2289-2255.

Archi'ye göre de de otuz ikidir.[81] 1974 yılında bulunan çivi yazılı belgeler hem 1974 arşivi hem de G Sarayı'nın L.2586 numaralı odasından çıkarılan A arşivi olarak adlandırılmaktadır. 1974 arşivi ifadesini G. Pettinato kullanırken; A arşivi ifadesini de A. Archi kullanmayı tercih etmiştir.[82]

İkinci olarak tespit edilen ve Ebla krallığına ait olan çivi yazılı metinlerin oluşturduğu kraliyet arşivleri ise 1975'te yapılan kazılarda su yüzüne çıkarılmıştır. 1975 arşivlerini oluşturan tabletler de G Sarayı'nın iki farklı odasında bulunmuştur. Bu odalardan birincisi L.2712 numaralı odayken ikincisi ise L.2769 numaralı odadır. 1974 ve 1976 yılları arasında ortaya çıkarılan bu çivi yazılı tabletler kazıların yürütüldüğü senenin adıyla geçmektedir. L.2769 numaralı odadan "Merkez Arşivi" olarak bahsedilmektedir. Merkez arşivi olarak adlandırılmasının nedeni ise en fazla Ebla tabletlerinin bu odadan çıkarılması ve bir kütüphane sistemine göre bu odadan çıkan tabletlerin yerleştirilmiş olmasıdır.

G Sarayı'nın L.2769 numaralı merkez arşiv odasından çıkarılan "Ebla Kraliyet Arşivleri"nin yaklaşık olarak M.Ö. 2500-2350 tarihlerine dayandığı düşünülmektedir. Bütün olarak ve parçalar halinde binlerce çivi yazılı tablet bulunmuştur. Kraliyet arşivi, büyük bir kısmı iyi korunmuş olan 1.757 tabletten ve 4.875 kırık tabletlerle birlikte binlerce parçalanmış durumdaki belgelerden oluşmaktadır. Bu tabletler krallığın ekonomik ve sosyal yapısı ile devlet yönetimi, dini inancı ve diğer devletlerle kurmuş olduğu uluslararası ilişkiler hakkında bilgi vermektedir. Yaklaşık elli yıl boyunca hüküm sürmüş olan üç Ebla kralı İgriš-halab, İrkab-damu, İšar-damu dönemine ait olan tabletlerin büyük bir kısmı hem ekonomik hem de idari belgeleri oluşturmaktadır.

[81] Bkz. A. Archi, 2015, s. 77; G. Pettinato, 1976, s. 45.

[82] A. Archi, 2015, s. 77; G.Pettinato, 1976, s. 45.

Aralarında sarayın gelir ve giderlerinin kayıt altına alındığı yıllık ve haftalık hesapların tutulduğu belgeler de bulunmaktadır. Bu belgelerde merkez yönetimine teslim edilen ürünler arasında buğday, kumaş ve maden kayıtları yer almaktadır. Bahsedilen bu ürünler yetkililere ve şahıslara ya erzak olarak verilir ya da kraliyet ailesi için düzenlenen törenlerde hediye olarak dağıtılırdı. Bu durum Ebla'daki sosyal yaşamın kendine özgü yönlerinin anlaşılmasına da olanak sağlamaktadır.

Ebla tabletlerinin büyük çoğunluğu yönetim alanı ile ilgilidir.[83] Bu metinler arasında saraya girecek olan ürünlerin giriş ve çıkış kayıtlarını içeren metinler de bulunmaktadır. Bu belgelerden sene ile ilgili tarihlemelere ulaşılamaz ama prosopografik veriler temelinde kronolojik bir sıraya konulabilmektedir. Ebla metinlerinde çok sayıda şahıs ismi de geçmektedir. Tabletlerde yer alan önemli şahısların isimleri hakkında uzmanlar tarafından prosopografik değerlendirmeler de yapılmıştır.

Ebla kraliyet arşivlerinde bunların yanı sıra kral mektupları, insanlık tarihinin ilklerinden birisi olan ilk uluslararası antlaşma metni, anlaşılması zor bazı edebi metinler, tek dilli ve iki dilli sözlüksel metinler de bulunmaktadır. Ebla kraliyet arşivleri, Mezopotamya'da bulunan Uruk, Ur, Fara, Abu-Salabih, Adab ve Lagaš'takilerden daha büyük bir yapıya sahiptir.

[83] A. Archi, 2015, s. 13.

Ebla tabletleri sistematik olarak İrkab-damu yönetiminin sadece son beş yılını ve Išar-damu yönetiminin ise otuz beş yılını içermektedir.[84] Bununla birlikte Ebla'nın son eyalet valisi olan İbbi-zikir dönemine ait olduğu da bilinmektedir.

Ebla tabletlerinin tamamı L.2769 numaralı "Merkez Arşiv" odasında bulunmuştur. Burası, 1974 kazılarında yaklaşık 14.000, bir sonraki yılda ise 600 olmak üzere toplamda yaklaşık 15.000 adet tam ve parça halde tabletin bulunduğu gerçek bir kütüphanedir. Tabletlerin keşfedildikleri zamanki dizilişlerinden, odanın bir kütüphane gibi inşa edildiği anlaşılmıştır. Böylece yapılan kazılar ve araştırmalar neticesinde Eblalılar tarafından oluşturulan orijinal kütüphanenin rekonstrüksiyonu yapılmıştır (Şek. 5 ve 7).

Yapılan kazılarda arşiv odası tamamen boşaltılırken, her bir tablet parçasının bulunmasına dikkatli bir şekilde özen gösterilmiştir. Odanın zemin ve sıva işleri gibi belirli detayları hakkında yapılan incelemelerle bilgi sahibi olunduktan sonra doğru gözlemler yapılmıştır. Böylece arşiv odasının doğu, batı ve kuzey duvarlarında zemine gömülü direkler tarafından desteklenen ahşap raflarla kaplı olduğu, L.2769 numaralı odada, üzerine tabletlerin konulduğu üç ahşap raftan oluşan kütüphane düzeninin kurulduğu anlaşılmıştır. Doğu bölgesindeki rafların ticari nitelikli tabletler için ayrıldığı düşünülmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere kâtipler, tabletleri içerik bakımından gruplandırarak dizmişlerdir.

Tabletler genellikle dağınık ve birbirlerinden ayrık bir biçimde odanın zemini üzerinde doğu, batı duvarlarına paralel olarak bulunmuştur. Ayrıca bulunan tabletler birbirlerinin üzerine yığılmıştır. Bu tabletler büyük olasılıkla yıkım anında duvarlardan

[84] A. Archi, 2015, s. 17.

odanın ortasına doğru kaymışlardır. Böylece, asıl konumlandıkları yerlerinden de edilmişlerdir.

1975 kazılarında ortaya çıkarılan L.2712 numaralı oda, Ziyaretçi Kabul Salonu'nun kuzey doğu köşesine inşa edilmiştir. G Sarayı'nı tahrip eden yangın izlerine bu odada da rastlandığı için tabletler çok iyi durumda değildir. Odadan çıkarılan metinler 211 tabletten oluşmaktadır.[85] Fakat G. Pettinato bu odada, yaklaşık olarak parçaları da dahil olmak üzere 1.000 metnin korunduğunu ve bunların çoğunun ekonomiyle ilgili olduğunu belirtmektedir.[86]

Yaklaşık olarak binlerce tablet ve tablet parçası, sarayı tahrip eden yangında L.2712 numaralı odanın duvarlarının çökmesi sonucunda oluşan kerpiç dolguda ele geçirilmiştir. Bu tabletler sadece odanın zemini üzerinde değil, aynı zamanda yukarısında da bulunmuştur. Çünkü onlar başlangıçta kil ile sıvanmış ahşap bir iskeletten oluşan, kuzey ve doğu duvarlarına sabitlenmiş olan açık raflar üzerine koyulmuş olmalıdırlar. Açık bir şekilde sarayda yangın çıktığında, L.2712 numaralı odanın üç tarafını çevreleyen yüksek ve kalın duvarlar yıkıldığında ahşap tavan çökerek parçalara ayrılmıştır. Bu odada yer alan tabletler ise enkaz arasında yere düşerek çoğunluğu kırık tablet olarak parçalanmıştır.[87]

L.2712 numaralı odadan çıkarılan metinlerin büyük çoğunluğu hububat, yağ ve bira yapmakta kullanılan arpayla ilgili ürünlerin kayıtlarını içermektedir. Ürünlerin çoğu Ebla Sarayı'nda bulunan kral, kraliçe, prensler, yaşlılar ve diğer şehir beylerine tahsis

[85] A. Archi, 2015, s. 77.

[86] G. Pettinato, 1976, s. 45.

[87] P. Matthiae, 1980, s. 151.

edilmiştir. Ayrıca Ebla'dan; Mari, Nagar ve hatta Kiš gibi önemli şehirlere gönderilen elçiler için hükümlerin bulunduğu metinler de yer almaktadır. Geriye kalan diğer tabletlerde ise tahıl öğütme ve iplik eğirme işlerinde görevlendirilen kadın işçilerin tayın miktarı ele alınmaktadır. Bu odadan çıkarılan arşivdeki belgeler genel olarak bütün sarayın erzak kayıtları ile ilgilidir. Bunların çoğu ARET IX'da yayımlanmıştır. Ayrıca bu odada Ziyaretçi Kabul Salonu'nda düzenlenen resepsiyonlar için kullanılan çok sayıda kupa ve kâse de bulunmuştur.[88]

L.2769 numarasıyla gösterilen merkez arşiv odası C arşivi olarak da ifade edilmektedir. Bu oda, Ziyaretçi Kabul Salonu'nun doğu sütunlu girişinin altına inşa edilmiştir. Merkez arşiv odasının doğusunda ise bir giriş ile çevrili olan ve L.2866 numaralı taht odasına ulaşılan L.2913 numaralı oda bulunmaktadır.[89] C arşivinin güneyinde ise L.2875 numaralı oda yer almaktadır.

Az sayıda belge de sarayın Ziyaretçi Kabul Salonu'nun doğu sütunlu girişinin altında inşa edilen ve yazı odası olarak da bilinen L.2875 numaralı odada bulunmuştur. A. Archi bu odadan çıkan belgeleri D arşivi olarak da nitelendirmektedir. Bu arşivi oluşturan tabletlerin orijinal sayısı yüz iken alınan ve gönderilen mektuplar 30 tanedir. Bu durum bu türdeki belgelerin ana arşive aktarılmadan önce seçildiğini göstermektedir.[90]

Ebla Hanedanlığına ait olan arşivlerden birisi de sarayın L.2764 numaralı odasında bulunmuştur. Bu odanın güneyinde ise L.2913 numaralı oda yer almaktadır. A.

[88] A. Archi, 2015, s. 77-79.

[89] A. Archi, a.g.e., s. 79.

[90] A. Archi, a.g.e., s. 79.

Archi bu odadan çıkan Ebla arşivlerini ise E arşivi olarak belirtmektedir. Arşiv içerisinde yer alan iki yüz on beş tane kırık, dokuz yüz altmış tane ise kırıntı şeklinde tablet vardır. Bu tabletler aslında büyük bir tablete ait olan kırıntı şeklindeki parçalardır. Aynı zamanda bu arşiv içerisinde yer alan on yedi küçük tablette küçükbaş hayvanların ve yük hayvanlarının ele alınmasının yanı sıra değerli madenler ile ilgili kayıtlara da değinilmiştir.[91]

Ebla arşivlerinden bazıları G Sarayı'nın "Güney Alanı'nda" bulunmuştur. Bu arşivde beş tablet bulunmuştur. Bulunan bu beş tabletten birisi TM.82.G.266 numaralı metindir. Bu metinde hayvan olarak sığır ve koyun ile ilgili bilgilerin dışında maden olarak da altın ve gümüşün miktarlarının ele alınması ile ilgili birden fazla konuya değinilmiştir. Bahsedilen metin ile ilgili daha detaylı verilerin merkez arşivinin dokümanlarından sağlanabileceği belirtilmiştir.[92]

Taht odası olan L.2866 numaralı odanın doğusunda bulunan iki küçük odadan birisinde de tabletler bulunmuştur. Bu odadan çıkan tabletlerin hepsinde altından yapılmış olan nesnelerin kayıtları mevcuttur. Tabletlerden birisinde ise Ebla krallığının son valisi olan İbbi-zikir'den bahsedilmektedir. Bu odada bulunan tabletlerin merkez arşivine aktarılmadığı bilinmektedir. Metinlerde geçen III. ve XI. ay isimlerinin, Sami takvimde geçen ay adları olduğu bilinmektedir. Buradan çıkan belgeler saray için ayrılan yiyecek kaynaklarının ve merkez arşivinin kâtipleri tarafından kontrol edilen değerli malların kayıtları ile ilgili olduğunu onaylamaktadır.[93]

[91] A. Archi, 2015, s. 79.

[92] A. Archi, a.g.e., s. 80.

[93] A. Archi, a.g.e., s. 79-80.

Arşivleri tarihlendirme problemi ilk kez bir mesele haline 1975'te gelmiştir. G. Pettinato; Ebla tabletlerdeki çivi yazısı karakterlerini incelerken bunların Ön Sargon döneminde Mezopotamya'da kullanılan karakterlere uygun olduğunu fark etmiştir. Bununla birlikte Ebla tabletlerinde hece yazımında görülen ì-na-sum fiil çekim formundaki, ì- fiil çekim prefiksinin kullanımında olduğu gibi buna benzer diğer kullanımlar nedeniyle de tabletleri M.Ö. 2350 ile 2250 olarak Mezopotamya'daki Eski-Akad dönemine tarihlendirmektedir. Ayrıca G. Pettinato, 1975 kazı sezonunda keşfedilen tabletlerden ikisinin kesinlikle Mezopotamya'daki Eski-Akad dönemine karşılık geldiğini de belirtmiştir.[94]

Ebla tabletlerinin hiç birisinde Akad şehrinin varlığından söz edilmemektedir. Metinlerde en sık geçen şehir Kiš ve daha sonra Adab'dır. Bu nedenle, kraliyet arşivlerinin Akad'ın yükselişinden önceye denk geldiği ve Kiš'in ilk hanedanıyla (M.Ö. 2600-2500) aynı döneme ait olduğu gözükmektedir. Bu tarih için bir başka kanıt ise Kiš şehrinin tanrısı olduğu bilinen Zababa'nın, Ebla'dan çıkarılan edebi metinler içerisindeki tekrarıdır.[95]

G. Pettinato için Mezopotamya'daki Kiš kralı Meselim ile Ebla kraliyet arşivleri dönemini çağdaşlaştırma önerisi, çivi yazılı materyallerin sunmuş olduğu tarihi ve kültürel delillerin yanı sıra, paleografik temellere dayanan ciddi bir düşünceyi hak etmektedir.[96]

[94] G. Pettinato, 1991, s. 59.

[95] G. Pettinato, a.g.e., s. 61.

[96] G. Pettinato, a.g.e., s. 62.

A. Archi, bazı tabletlerin Abu-Salabih'te bulunan tabletlerden kopyalandığı ve arşivlerde kaynak kitap olarak saklandığı varsayımında bulunmaktadır.[97]

Ebla'nın çöküşü ve G Sarayı'ndan çıkarılan arşivlerin yıkımı metinsel kanıtların varlığı ile alakalı olduğu için bu yıkımları takip eden yüzyıllar genellikle "*Karanlık Çağ*" olarak nitelendirilmektedir.[98]

[97] G. Pettinato, 1991, s. 60.

[98] H. Klengel, **Syria 3000 to 300 B.C.: A Handbook of Political History**, 1992, s. 31.

2. BÖLÜM

EBLA'NIN KEŞFİ, SİYASİ TARİHİ VE EKONOMİK YAPISI

a) Ebla'nın Keşfi ve İbbiṭ-līm Kitabesi

Tel-Mardik'te 1968 yılında sürdürülen kazıdaki en önemli buluntu G Sarayı'ndan çıkarılan İbbiṭ-līm kitabesidir. Bu kitabe, göğüs kısmında çivi yazısı bulunan bazalt bir heykelin gövdesine yazılmıştır (Şek. 8-9). 1968 kazısında arkeologları heyecana düşüren İbbiṭ-līm torsosunun bulunmasıyla birlikte heykel üzerinde yer alan çivi yazılı metin de ortaya çıkarılmıştır. 1970'de ise P. Matthiae ve G. Pettinato, Kuzey Suriye'de Tel-Mardik'te Ebla kralı olan İbbiṭ-līm'in kitabesinin üzerindeki çivi yazısını keşfetmişlerdir. İbbiṭ-līm'e ait olan bu yazıtın keşfi öncelikli olarak Ebla höyüğü içerisinde yer alan akropolün güneybatısındaki G Sarayı'nın ortaya çıkarılmasıyla başlamıştır. Ebla höyüğü içerisinde akropol ile bağlantılı olan topografya üzerinde veriler elde etmek amacıyla G Sarayı alanında araştırmaların yapılmaya başlanması da İbbiṭ-līm torsosunun bulunmasında büyük bir etkiye sahip olmuştur. Kitabenin G Sarayı'na akropol üzerindeki tapınaklarda bulunan heykellerden birisi olarak geldiği tahmin edilmektedir. Bazalt gövdenin sol kısmı daha iyi korunmuş durumda olmakla birlikte heykelde herhangi bir kol belirtisi yoktur.

Tel-Mardik'te bulunan bu torso üzerindeki metnin önemi, her şeyden önce içermiş olduğu tarihi bilgiden gelmektedir. Öncelikli olarak bu metinden bir Ebla kralının ismini ve babasının adını öğrenmekteyiz. Hem kral İbbiṭ-līm'in hem de babası İgriš-Hepa'nın isminin Amoritçe olduğu düşünülmektedir. Belki de bu düşünce Eblalılar'ın Sami bir halk olabilme ihtimaliyle de uyuşmaktadır.

İbbiṭ-līm'e ait heykel üzerindeki çivi yazılı metnin keşfi ilk kez P. Matthiae tarafından bildirilmiştir.[99] G. Pettinato da yine aynı kaynakta, *"Inscription de İbbiṭ-Lim, roi de Ebla"* başlığı ile bu heykelin keşfiyle ilgili olan makalesini yayımlamıştır. Bahsedilen her iki makale de "*Missione Archeologica Italiana in Siria, 1967-1968 (Roma, 1912) s. 1-35*'de" yeniden ele alınmıştır.[100]

İbbiṭ-līm kitabesi, göğüs kısmında Akad çivi yazısı bulunan bazalt bir heykelin gövdesidir. Bazalt torsonun, daha iyi korunan sol kısımı yaklaşık 21 cm. uzunlukta, omuzlar 18 cm. genişlikte, sakal kısmı ise 8 cm. genişlikte ve alt gövde de yaklaşık 9 cm. kalınlıktadır. Uzmanlar tarafından kitabenin üzerindeki yazılı metnin filolojik ve tarihi değerlendirmeleri yapıldıktan sonra arkeologlar torsonun tarihini belirleme sorunuyla karşı karşıya gelmişler ve yaklaşık olarak M.Ö. 2150 - 1850 yılları arasına tarihlenebileceği sonucunu çıkarmışlardır.[101]

Bu kitabenin keşfedildiği tarihe kadar, en az on beş farklı hipotez Tel-Mardik'in eski adını tespit edebilmek için geliştirilmiştir.[102] Fakat bu kitabenin bulunması sayesinde Ebla'nın yerinin tespiti tam olarak yapılmıştır. Çünkü kitabenin göğüs kısmında bulunan çivi yazısında Ebla ismi geçmektedir. Bu olay, Ebla şehrinin tarihi için önemli olan keşfin başlamasına da doğrudan zemin hazırlamıştır. G. Pettinato,

[99] Mission Archéologique de I'Université de Rome à Tell Mardikh, Annales Archéologigue Arabes Syriennes XX (1970).

[100] I.J. Gelb, "The Inscription of Ibbiṭ-Līm, King of Ebla", **Studia Orientalia**, 1984, s. 2013.

[101] G. Pettinato, 1991, s. 17.

[102] G. Pettinato, a.g.e., s. 19.

torsonun üzerinde bulunan çivi yazılı metnin çözümünü tamamladıktan sonra anlamını daha iyi kavramaya başladığında metni yeniden yayımlamıştır.

G. Pettinato'ya; M. Heltzer, G. Garbini, W. G. Lambert, son olarak da I. J. Gelb gibi bilim adamları metnin kırık olan kısmıyla ilgili önemli derecede yorum ve katkılarda bulunmuşlardır. G. Pettinato, bahsettiğimiz bu meslektaşlarının yazılı olarak sunulan önerilerinin yanı sıra E. Sollberger ve D. O. Edzard tarafından da sözlü olarak bildirilen önerileri onaylamıştır.[103]

Torso üzerinde bulunan çivi yazılı metin yirmi altı satırdan oluşmaktadır. Birinci satır hariç ilk on dokuz satır iyi bir şekilde korunmuştur. Fakat yirmi ve yirmi altıncı satır araları için aynı durum söz konusu değildir. Ebla, bu yazıtta dördüncü satırda sıfat ve yedinci satırda ise bir şehir ismi olarak iki kez ortaya çıkmıştır.[104] Bahsedilen bu yazıt TM.68.G.61 numaralı metindir. Şu anda Suriye'de Halep Arkeoloji Müzesinde korunma altındadır.

Yazıt, omurganın üst bölümünde büstün arka kısmında başlamakta ve sol omuzdan göğüsün üzerinden çenenin yüksekliğine kadar devam etmekte, son olarak da bir boşluktan sonra sağ omuzda bitmektedir.[105]

I.J.Gelb, bu kitabenin üç ana bölüme ayrıldığını ifade etmektedir. Ona göre birinci bölümde tanrıça İštar'a ithafen sunulan su kâsesinin yapımından bahsedilmektedir. İkinci bölümde tanrıça İštar tapınağı için heykelin dikilişi ele

[103] G. Pettinato, 1991., s. 19.

[104] G. Pettinato, a.g.e., s. 21.

[105] G. Pettinato, a.g.e., s. 20.

alınmaktadır. Üçüncü bölümde ise kitabeyi yıkan kişi her kim olursa olsun ona karşı lanet edilmesinden söz edilmektedir.[106] Aynı zamanda I. J. Gelb, son bölümde kitabenin üstünde yazılı olan kralın adını kendi adıyla değiştirmeye kalkışan herhangi birine geçecek olan lanetten de bahsetmektedir.[107]

Yazıt, G. Pettinato'ya göre de rahatlıkla iki bölüme ayrılmaktadır. Birinci ve beşinci satır aralarını içeren ilk bölümde İštar tapınağı için Ebla kralı İbbiṭ-līm tarafından bağışlanan ritüel bir kaba atıfta bulunulmaktadır. Altıncı ve yirmi altıncı satır aralarını içeren ve daha uzun olan ikinci bölümde ise, Mezopotamya'da yapılan kazılar tarafından ayrıntılı bir şekilde belgelenmiş olan bir geleneğe göre tanrıça tapınağı için kral tarafından yaptırılan heykelin yapımından bahsedilmektedir.[108]

G. Pettinato, bu kitabeyle ilgili olan ve bizim de çalışmamızda transkripsiyon ve çevirisinden faydalandığımız ilk yayınında yazıtın son bölümünün Mezopotamya geleneklerine göre "heykelin adını" içerdiğini düşünmüştür.[109]

Mezopotamya'da; Sumerli ve Akadlı krallar, onlardan sonra ise Asurlu ve Babilli krallar açık bir şekilde güçlerinin bir tanrı ya da tanrıçanın müdahalesinden geldiğini ifade etmişlerdir.[110] Belki bu kitabeden de anlaşılacağı üzere Ebla kralı İbbiṭ-līm de gücünü Tanrıça İštar tarafından korumaktadır. Ebla kralı İbbiṭ-līm'in heykeli

[106] I.J. Gelb, 1984, s. 224.

[107] G. Pettinato, 1991, s. 21.

[108] G. Pettinato, a.g.e., s. 21.

[109] Inscription de Ibbiṭ-Līm, roi de Ebla, AAAS, XX, 1970.

[110] G. Pettinato, a.g.e., s. 22.

özellikle III. Ur Hanedanı olan Amar-Sūen'nin hükümdar olduğu zamana daha kesin olarak tarihlenebilir.[111]

İbbiṭ-līm yazıtı bulunduktan ve keşfi tamamlandıktan sonra Ebla'nın modern adıyla Tel-Mardik olduğu netlik kazanmıştır. M.Ö. III. Binyıl'a tarihlenen kraliyet arşivlerinin keşfi de bu duruma güçlü bir delil sunmuştur. Artık hiç kimse başlangıçta Roma'daki arkeologlar tarafından kazılan höyüğün Ebla olduğundan şüphe etmemektedir.

TM.68.G.61[112]

1) a-na ^{d}[eš$_4$-tár A]B-ZA-ˈAMˀ

2) İ-bi-iṭ-li-im

3) DUMU Ig-ri-iš-he-epe$_X$(=EB) LUˈGALˀ

4) me-ki-im eb-la-i-im

5) ú-šé-ri-ib

1-5: *Tanrıça İštar için, Ebla soyunun kralı İgriš-Hepa'nın oğlu,*

İbbiṭ-līm tapınağa bir kap getirdi.

6) MU 8 ša ^{d}eš$_4$-tár

7) ša$^{?}$ ú-pí-a i-na eb-la

8) ma-za-zu-um

9) I-bi-iṭ-li-im

10) šu-um-šu a-na ba-la-ṭì-šu

11) ù ba-la-aṭ

12) me-er-e-šu <i-u-uš-ma>

---

[111] G. Pettinato, 1991, s. 23.

[112] G. Pettinato, "Inscription de Ibbiṭ-Līm, Roi De Ebla", **AAAS XX**, 1970a, s. 74-75.

6-12: *İštar'ın, Ebla'da gözükmesinin sekizinci yılında, bir heykel üzerine İbbiṭ-Līm hayatı için (onun) adını ve çocuklarının hayatı için.*

13) ^{d}eš$_4$-tár

14) ta-ar-ta-šu-ma

15) ma-za-zu-ú

16) IGI ^{d}eš$_4$-tár

17) bé-el-ti-šu

18) ú-ša-zi-iz iš-k[u$^{?}$-]

13-18: *İštar ondan çok memnundu; heykeli, İštar'dan önce (onun) eşinden önce o diktirdi ve onardı.*

19) šu-um-šu

20) ša ma-za-zi-[i / im]

19-20: *Heyk[el]in, onun adı*

21) šu-ME MAŠ$^{?}$ ŠU$^{?}$ [ ]

22) me-er-e$^{!}$-[šu]

21-22: *Onun çocuklarının adlarını [kim olursa olsun yok eder].*

23) ^{d}eš$_4$-[tár]

24) ú (-) lu-[ ]

25) šu-um-[šu]

24-25: *Ya da kim olursa olsun İš[tar onun adına lanet edebilir].*

26) ša I-[bi-it-li-im]

26: *Ki o (adını) yazacak (olan) ölsün.*

b) Ebla Krallığının Siyasi Tarihi ve İlgili İki Metin

Ebla krallığı; Türkiye ile Suriye modern sınırlarının arasına konumlanan şehir devletleri ile ilişki kurduğundan bahsetmektedir.[113] Kurulan bu ilişkilerin boyutu hakkında bilgileri ise Ebla tabletlerinden öğrenmekteyiz. Son üç Ebla kralı İgriš-halab, İrkab-damu ve İšar-damu dışında Ebla metinlerinde şehrin idari ve ekonomik yapısından bahsedilmemektedir.[114]

Ebla'dan yazılı kaynaklar Suriye Bölgesi'nde bulunan devletlerin yapıları hakkında da detaylı bilgi vermektedir. Bu devletlerde meydana gelen bir dizi tarihi olay hakkında da fikir sahibi olunmaktadır. M.Ö. III. Binyıl'ın ikinci yarısında kuzeybatı Suriye'nin büyük çoğunluğunun Ebla yönetiminin altında birleştiği bilinmektedir. Ayrıca Ebla bu coğrafyadaki çeşitli şehir devletleri üzerinde de hegemonya elde etmiştir.

Bu devletlerden birisi de Abarsal'dır. Abarsal; Fırat'ın doğusundaki alanı kontrol ederek Ebla'nın üstünlüğünü tanımak zorunda kalan şehir devletidir. Ebla, bu zaman süresinden itibaren otuz yılı aşkın bir zamanda da yukarı Mezopotamya'daki iki devlete karşı başarılı bir şekilde mücadele etmeyi başarmıştır. Bu devletler Mari ve Nagar'dır. Kesintisiz süren rekabet bu üç devletin kademeli olarak zayıflamasına neden olmuştur. Bu durum ise Akadlı Sargon'nun Suriye'deki geniş kapsamlı olan başarılı seferlerini yürütmesi için gerekli koşulları hazırlamıştır.

[113] C. Bachhuber, 2013, s. 500.

[114] H. Klengel, 1992, s. 29.

Ebla ile Abarsal arasında Ebla kralı İrkab-damu zamanında barış ve ticaret antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma TM.75.G.2420 numarasıyla belirtilen metin olup tarihte kayda geçirilen en eski antlaşmalardan biri olduğu düşünülmekte ve yaklaşık olarak M.Ö. 2350-2250 yıllarına tarihlenmektedir. Abarsal, Ebla'nın doğusunda Fırat Nehri boyunca yer almış olan bir şehir devletidir.[115]

TM.75.G.2420 numarasıyla gösterilen metin, Ebla ile Asur arasında ya da Ebla ile Abarsal arasında imzalanan bir antlaşma olarak düşünülmektedir. Antlaşma Fırat ya da Habur bölgesinde bulunan Eblalı tüccarların ticari faaliyetleri hakkındadır. Metinde tüccarların veya elçilerin öldürülmesinden, kaçakların iade edilmesinden ve Ebla'nın dışındaki ülkelerde bulunan insanlara da büyükbaş hayvan verilme kararından bahsedilmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere Ebla, açık bir şekilde daha güçlü bir pozisyonda yer almaktadır.[116]

M.Ö. XXIV. Yüzyıl boyunca, elli yıldan daha fazla olmamak üzere Kuzey Suriye ve Orta Fırat Bölgesi'ndeki siyasi sahneye eşit bir şekilde güçlü olan iki şehir devleti hâkim olmuştur. Bu devletler Ebla ve Mari'dir. Diğer bütün şehir devletleri ise bu iki büyük şehir devletinden birinin hegemonyasına boyun eğmek zorunda kalmışlardır. İlk başlarda Mari, yayılmacı bir politika yürütmeyi başarmıştır. Bu yayılmacılık ilk iki Mari kralı, Anubu ve Saʾumu tarafından başlatılmıştır. İštup-išar; Emar'a kadar ulaşarak Ebla şehrini mağlup etmiştir. Ebla, kendi topraklarını işgal etmemesi için Mari'ye ağır bir vergi ödemiştir.[117] Ebla'nın; Mari'ye vergi vermesinden

[115] A. Archi, 2011, s. 5.

[116] H. Klengel, 1992, s. 29.

[117] A. Archi, M. G. Biga, "A Victory over Mari and the Fall of Ebla", **JCS**, **Vol. 55**, 2003, s. 1-2.

anlaşılacağı üzere Mari; Ebla'ya karşı üstünlük kazanmıştır. Ebla tabletlerinden, bahsedilen bu iki devlet arasında yaşanan ilişkiyi ortaya koyan güzel bir örnek Mari kralı Enna-Dagan'ın Ebla kralına yazmış olduğu TM.75.G.2367 numarasıyla belirtilen mektuptur.

Mari kralı Enna-Dagan tarafından kaleme alınan bu mektup açık bir şekilde Ebla kralının gözünü korkutmak amaçlı olarak tehdit edici bir üslupla yazılmıştır. Mektup Orta Fırat Bölgesi'nde Mari tarafından kazanılan bir dizi zaferi listelemektedir. Enna-Dagan'ın; İblul-il tarafından başlatılan askeri seferi tamamlamasından başka hiçbir girişimde bulunmadığı iddia edilmektedir. Enna-dagan'ın; İblul-il'in siyası yayılmacılığını sürdürdüğünü açık hale getirdiği mektubunu tahta geçtikten hemen sonra yazmıştır.[118]

Fakat TM.75.G.2367 numaralı metnin konusu hakkında birkaç kez değerlendirilme yapılmıştır. G. Pettinato tarafından Ebla'dan alınan askeri bir haber olarak ya da D. O. Edzard tarafından Mari kralının yazmış olduğu bir mektup olarak yorumlanmıştır. Metin Fırat Bölgesi'ndeki Mari yöneticilerinin askeri seferlerini ve Mari'nin; Emar ve Hazuwan/Hashum'a kadar olan etkisinin genişlemesini anlatmaktadır.[119]

Ebla tabletleri içerisinden siyasi tarihle alakalı olduğu düşünülen en önemli metinler yukarıda bahsedilen TM.75.G.2420 ve TM.75.G.2367'dir.[120] Ayrıca arşivlerin kapsadığı dönemin kısa olduğu ve metinlerin ağırlıklı olarak idari ve ekonomik

[118] A. Archi, M. G. Biga, 2003, s. 1-2.

[119] H. Klengel, 1992, s. 28.

[120] Bu metinler ilgili kısımda ele alınacaktır.

ilişkilerle ilgili olduğu unutulmamalıdır. Bir başka metinden Ebla kralı İrkab-damu'nun kızının, Emar yöneticisiyle evlenmesini öğrenmekteyiz. Yapılan bu evlilik hanedanlar arasındaki bağları güçlendirmek için diplomatik uygulamaların en erken kanıtı olarak gösterilmektedir. [121] İrkab-damu'nun kızının Emar yöneticisiyle evlenmesini konu edinen metin de Ebla'nın siyasi tarihi hakkında bilgi sahibi olmamıza yardımcı olmaktadır.

Ebla metinleri; Ebla krallarının Yukarı Mezopotamya ve Suriye'de bulunan diğer şehir devletlerinin yöneticileri ile bir dizi senkronizasyonunu ortaya koymaktadır. Öyle ki, dış politikada Ebla krallarının, Mari krallarıyla olan senkronizasyonu önemli olarak gösterilmektedir. Ortaya konulan senkronizasyon şu şekilde gösterilmektedir.

Mezopotamya hanedanları ile Suriye hanedanları arasındaki senkronizasyon önerisini gösteren tablo.[122]

[121] H. Klengel, 1992, s. 28.

[122] A. Archi, 2015, s. 120.

Tarih	Uruk	Ur	Lagaš	Akad	Mari	Ebla
						Abur-lim
					İkun-Šamaš	Agur-lim
					İkun-šamagan	İbbi-damu
2500						
			Urnanše		İški-Mari	
		Mesannepada	Akurgal			Baga-damu
					Anubu*[123]	Enar-damu
			Eannatum			İšar-malik
					Saumu*	Kun-damu
			I. Eannatum		İštup-išar*	
						Abub-damu
					İblul-il*	İgriš-halab
2400	Lugalkinge-nešdudu		Entemena		Nizi*	
			II.Eannatum		Enna-dagan*	İrkab-damu
	Lugaltarsi		Enentarzi		İkun-išar*	
2350			Lugalanda		ĦI-da'ar*	İšar-damu
	Lugalzagesi		Urukagina			
				Sargon		

M.Ö. 2400-2250 yılları arasında yani Mardik II B1 döneminde, Ebla ile Mari arasında yoğun siyasal ilişkiler baş göstermiştir. Bu dönemde, Mari ile ilişkisi olan ve sırasıyla bilinen Ebla kralları Kun-damu, İgriš-halab, İrkab-damu ve İšar-damu'dur.

* Ebla tabletlerinde varlığı kanıtlanan Mari kralları.

Ebla krallığının siyasi tarihi hakkında bilgi sahibi olunurken öncelikle Ebla yönetiminde olan bu krallar hakkında fikir sahibi olunması gereklidir. Böylece özellikle dış politikasında önemli bir yer edinen Ebla - Mari ilişkilerinde söz konusu olan Ebla krallarının dış politikada izledikleri ideolojiyi yansıtmak gerekir. Bu vesileyle sırasıyla tahta geçen Ebla krallarının, Mari'ye karşı benimsemiş oldukları siyası olguyu şu şekilde özetleyebiliriz.

Yaklaşık olarak M.Ö. 2400'lerde yönetimde olan Ebla kralı Kun-damu'dur. Bu kral Suriye sınırları içerisinde yer alan Mari'yi yenilgiye uğratmıştır.[124] Fakat Kun-damu yönetiminden sonra Ebla devletinin düşüşe geçtiği bilinmektedir. M.Ö. XXV. Yüzyıl'ın sonunda ve XXIV. Yüzyıl'ın başlangıcında Ebla krallığında, bu dönemde Ebla kralı İgriš-halab'dır.[125]

İgriš-halab, kendisinden sonra gelen Ebla kralı İrkab-damu'nun babasıdır. Yaklaşık olarak M.Ö. 2400'ler de Mardik II B1'de hüküm süren Ebla kralı İrkab-damu sayesinde Ebla yeniden toparlanmıştır. Mari'ye karşı da başarılı bir saldırı başlatmıştır.[126]

İrkab-damu'nun yönetiminden sonra tahta geçen Ebla kralı İšar-damu olarak bilinmektedir. İšar-damu'nun yönetimi boyunca da Mari'ye karşı yapılan savaşlar devam etmiştir. Mari; Ebla'nın müttefiki olan Nagar'ı mağlup etmiştir. Bununla birlikte,

---

[124] R. Dolce, "Ebla Before the Archievement of the G Palace Culture: An Evaluation of the Early Syrian Archaic Period." **4th ICAANE**, **Vol. 1**, 2004, s. 68.

[125] D. Nadali, 2007, s. 350.

[126] A., H.Podany, **Brotherhood of King: How İnternational Relations Shaped the Ancient Near East**, New York, 2010 s. 24.

yukarı Mezopotamya üzerinden Ebla ile Güney Mezopotamya arasındaki ticaret yollarını da kesmiştir. Ebla ile Mari arasında yapılan savaşı ordularını zafere götürmüş olan Ebla valisi İbbi-zikir[127] yönetmiştir. Savaşın ise Terqa şehri yakınlarında yapıldığı bilinmektedir. İšar-damu'nun yönetimi altındaki ordu muhtemelen savaştığı Mari'nin kuzeyinde olan Terqa şehri yakınlarında takviye kuvvetlerle karşılaşmıştır.[128] İšar-damu; Mari ile yapılan savaşı durdurmak için Nagar ve Kiš ile ittifak kurmuştur.

Ayrıca Ebla ve Mari arasında da barış antlaşması imzalanmıştır. İšar-damu'nun saltanatının otuz beş yılı boyunca Ebla ve Mari kralları birbirlerine karşı üstünlük elde etmek için sürekli birbirlerine karşı manevra yapmışlardır. Bir keresinde barış antlaşmasını yenilemişlerdir fakat her iki kral da sık sık ordularını kendi bölgelerindeki askeri seferlere yönlendirmiştir. Ve nihayetinde İšar-damu; Mari kralına yenilmiştir. İšar-damu da güçlenmek için diğer krallıklarla diplomatik ilişkiler kurmuştur.[129]

Ebla valisi İbrium'un oğlu İbbi-zikir kuzeyde devam eden askeri seferlere ek olarak, güneyinde de bazı askeri seferlere öncülük etmiştir. Ayrıca Nagar ve Kiš ile ittifak yoluyla Mari'ye karşı savaşmıştır.[130]

---

[127] Yaklaşık olarak M.Ö. XIII. yüzyılda İšar-damu için on yedi yıldır görev yapan Ebla valisidir. İbbi-sipiš olarak da bilinmektedir.

[128] M. Liverani, **The Ancient Near East History, Society and Economy**, London and New York, 2014, s. 123.

[129] M. Liverani, 2014, s. 123.

[130] M. Liverani, a.ge., s. 123.

Ebla ve Mari arasında yaşanan bütün bu siyasi mücadele ile ilgili Mari'de, beş farklı türde olan kırk tane Ebla tableti bulunduğu bilinmektedir. Bu yüzden bu tabletler G Sarayı'nın merkez arşiv odasına ait görülmemektedir.

Ebla krallığının siyasi tarihi hakkında bigi veren TM.75.G.2420 numaralı metnin transkripsiyon ve çevirisi söyledir:

ARET XIII: 5[131]

TM.75.G.2420 Numaralı Metin

öy. 1,1	[...]
öy. 1,2	[ù bàd]-ʳbàdʾ^{ki}
öy. 1,3	in šu
öy. 1,4	en
öy. 1,5	Ib-la^{ki}
öy. 1, 1-5:	*Ve kaleler Ebla kralı(na) aittir.*
öy. 1,6	kab-lu$_5$-ul^{ki}
öy. 1,7	ù bàd-bàd^{ki}
öy. 1,8	in šu
öy. 1,9	en
öy. 1,10	Ib-la^{ki}
öy. 1, 6-10:	*Kablul ve kaleler Ebla kralı(na) aittir.*
öy. 1,11	Za-ʾà-ar^{ki}
öy. 1,12	Ù-zi-la-du^{ki}

[131] P. Fronzaroli, **ARET XIII Testi Di Cancelleria: I Rapporti Con Le Città**, Roma, 2003, s. 43-55.

öy. 1,13 ù bàd-bàd^{ki}

öy. 1,14 ˹in˺ šu

öy. 1,15 en

öy. 1,16 Ib-la^{ki}

öy. 1, 11-16: *Zahar, Uziladu ve kaleler Ebla kralı(na) aittir.*

öy. 1,17 Gú-da-da-núm^{ki}

öy. 2,1 [ù bàd-bàd^{ki}]

öy. 2,2 [i] šu

öy. 2,3 en

öy. 2,4 Ib-la^{ki}

öy. 1,17 / 2, 1-4: *Guddanum [ve kaleler] Ebla kralı(na) aittir.*

öy. 2,5 bàd-bàd^{ki}

öy. 2,6 kul-a ki

öy. 2,7 lú šu

öy. 2,8 en

öy. 2,9 Ib-la^{ki}

öy. 2,10 in šu

öy. 2,11 en

öy. 2,12 Ib-la^{ki}

öy. 2,13 lú šu

öy. 2,14 en

öy. 2,15 A-bar-SAL$_4$^{ki}

öy. 2,16 in šu

öy. 2,17 en

öy. 2,18	A-bar-SAL_4^{ki}
öy. 2, 5-18:	*Ebla kralının kontrolü altında (bulunan) tüm diğer kaleler Ebla kralına aittir; Abarsal kralının kontrolü altında (bulunan) tüm diğer kaleler (de) Abarsal kralına aittir.*
öy. 2,19	Gàr-gàr-mi-iš^{ki}
öy. 2,20	in šu
öy. 3,1	[en]
öy. 3,2	[Ib-la^{ki}]
öy. 2,19 / 3, 1-2:	*Karkamıš [Ebla kralına] aittir.*
öy. 3,3	Ti-in-nu^{ki}
öy. 3,4	ù bàd-bàd^{ki}
öy. 3,5	in šu
öy. 3,6	en
öy. 3,7	Ib-la^{ki}
öy. 3, 3-7:	*Tinnu ve kaleler Ebla kralı(na) aittir.*
öy. 3,8	Ar-ga^{ki}
öy. 3,9	in šu
öy. 3,10	en
öy. 3, 11	Ib-la^{ki}
öy. 3, 8-11:	*Arga, Ebla kralı(na) aittir.*
öy. 3,12	La-da-i-nu^{ki}
öy. 3,13	in šu
öy. 3,14	en

öy. 3,15	Ib-la^{ki}
öy. 3, 12-15:	*Ladainu, Ebla kralı(na) aittir.*
öy. 3,16	Dar$_5$-ru$_{12}$-la-ba^{ki}
öy. 3,17	in šu
öy. 3,18	en
öy. 3,19	Ib-la^{ki}
öy. 3, 16-19:	*Darrulaba, Ebla kralı(na) aittir.*
öy. 4,1	[...]
öy. 4,2	in šu
öy. 4,3	en
öy. 4,4	Ib-la^{ki}
öy. 4, 1-4:	*[ ], Ebla kralı(na) aittir.*[132]
öy. 4,5	Da-za-ba^{ki}
öy. 4,6	in šu
öy. 4,7	en
öy. 4,8	Ib-la^{ki}
öy. 4. 5-8:	*Dazaba, Ebla kralına aiitir.*
öy. 4,9	Ga-ra-mu^{ki}
öy. 4,10	in šu
öy. 4,11	en
öy. 4,12	bàd-bàd^{ki}
öy. 4, 9-12:	*Karramu, Ebla kralı(na) aittir.*
öy. 4,13	ra--:Gír-da-a^{ki}

[132] "[ ]" gösterilen kısımda yer adı bulunmaktadır.

öy. 4,14	ù bàd-bàd^{ki}
öy. 4,15	in šu
öy. 4,16	en
öy. 4,17	Ib-la^{ki}
öy. 4, 13-17:	*Girdaʾa ve kaleler Ebla kralı(na) aittir.*
öy. 4,18	ʿÀ-la-šu-NE^{ki}
öy. 4,19	in šu
öy. 5,1	[en]
öy. 5,2	[Ib-la^{ki}]
öy. 4,18 / 5, 1-2:	*Alašune [Ebla kralına] aittir.*
öy. 5,3	Ra-áš^{ki}
öy. 5,4	in šu
öy. 5,5	en
öy. 5,6	Ib-la^{ki}
öy. 5, 3-6	*Raʾš, Ebla kralı(na) aittir.*
öy. 5,7	ʿÀ-du^{ki}
öy. 5,8	in šu
öy. 5,9	en
öy. 5,10	Ib-la^{ki}
öy. 5, 7-10:	*Haddu, Ebla kralı(na) aittir.*
öy. 5,11	Igı^{ki}
öy. 5,12	in šu
öy. 5,13	en
öy. 5,14	Ib-la^{ki}

öy. 5, 11-14: *Igı, Ebla kralına aittir.*

öy. 5,15 bàd-bàd^{ki}

öy. 5,16 kul-a ki-II

öy. 5,17 lú šu

öy. 5,18 en

öy. 5,19 Ib-la^{ki}

öy. 5,20 in šu

öy. 5,21 en

öy. 5,22 Ib-la^{ki}

öy. 5,23 lú šu

öy. 6,1 [en]

öy. 6,2 [A-bar-SAL$_4^{ki}$]

öy. 6,3 [in šu]

öy. 6,4 en

öy. 6,5 A-bar-SAL$_4^{ki}$

öy. 5,15-23/ 6,1-5: *Ebla kralının kontrolü altında (bulunan) bu ikinci alandaki diğer tüm kaleler Ebla kralı(na) aittir; Abarsal kralının kontrolü altında (bulunan) [Abarsal kralına ait olan]*

öy. 6,6 ma-nu-ma

öy. 6,7 en

öy. 6,8 áš

öy. 6,9 ù dingir-dingir áš

öy. 6,10 ú kalam-tim áš

öy. 6,11 ug$_7$

öy. 6, 6-11: *Kral'a hakaret eden, tanrılara hakaret eden veya ülkeye hakaret eden herkes ölür.*

öy. 6,12 su-ma

öy. 6,13 lú-igi A-bar-SAL$_4^{ki}$

öy. 6,14 Ib-la^{ki}

öy. 6,15 máš

öy. 6,16 šu-du$_8$

öy. 6,17 su-ma

öy. 6,18 lú-igi

öy. 6,19 A-bar-SAL$_4^{ki}$

öy. 6,20 A-bar-SAL$_4^{ki}$

öy. 7,1 [ug$_7$]

öy. 6,12-20 / 7,1: *Eğer Abarsal'ın yetkili bir adamıysa, Ebla teslim etmek zorunda kalacak; Abarsal'ın yetkili bir adamıysa, Abarsal (kendisi) ölmesini sağlayacak.*

öy. 7,2 [su-ma]

öy. 7,3 [lú-igi]

öy. 7,4 [Ib-la^{ki}]

öy. 7,5 [A-bar-SAL$_4^{ki}$]

öy. 7,6 máš

öy. 7,7 ˹šu˺-du$_8$

öy. 7,8 su-ma

öy. 7,9 lú-igi

öy. 7,10	Ib-la^{ki}
öy. 7,11	Ib-la^{ki}
öy. 7,12	ug$_7$
öy. 7,2-12:	*Ebla'nın yetkili bir adamıysa, Abarsal teslim etmek zorunda kalacak; Ebla'nın yetkili bir adamıysa, Ebla (kendisi) onun ölmesini sağlayacaktır.*
öy. 7,13	su-ma
öy. 7,14	in 10 NU-bànda
öy. 7,15	ma-nu-ma
öy. 7,16	áš
öy. 7,17	du-tum
öy. 7,18	50 udu-udu
öy. 7,19	hi-na-sum
öy. 7,13-19:	*Eğer hareket eden biri müfettişse*[133]*, 50 koyuna para ödemek zorunda kalacak.*
öy. 7,20	ʾà-na-sa
öy. 7,21	in
öy. 8,1	[BAD-BAD]
öy. 8,2	[bàd]
öy. 8,3	[TUM X SAL]
öy. 8,4	tukux
öy. 8,5	gu$_4$-si-dili
öy. 8,6	^{GIŠ}má-NE

[133] Bkz. P. Fronzaroli, 2003, s. 46'da İtalyanca çevisi "caposquadra" ustabaşı olarak yapılmıştır.

öy. 8,7 hi-mu-túm

öy. 7,20 / 8,1-7: *Bunun yerine [fethedilmiş bir kalenin komutanlarından] birisi ise, (onun) mallarını, sığırı ve NE gemisini teslim etmek zorunda kalacak.*

öy. 8,8 kas_4-kas_4

öy. 8,9 du-du

öy. 8,10 20 u_4

öy. 8,11 tuš

öy. 8,12 níg-kaskal

öy. 8,13 kú

öy. 8,14 an-da-ma

öy. 8,15 mí-du_{11}-ga

öy. 8,16 tuš

öy. 8,17 níg-kaskal

öy. 8,18 hi-ma[134]-sum

öy. r,8,8-18: *Gelen karavan, 20 gün(e) yolculuk yiyeceklerini tüketecektir;(ama) (daha uzun) kalmasını istiyorsanız, seyahat erzaklarını zarfını vermeniz gerekecektir.*

öy. 8,19 u_9[!](EZENX10)-gi-$iš_{12}$[135]

öy. 9,1 [kas_4-kas_4]

öy. 9,2 [lú tukux]

öy. 9,3 mu-túm

öy. 9,4 BAD

[134] Silinmiştir.

[135] Tabletin kenarında *LAMxKUR* olabilir.

öy. 9,5 bàd

öy. 9,6 TUM X SAL

öy. 9,7 lú sikil

öy. 9,8 gu$_4$-si-dili

öy. 9,9 lú sikil

öy. 9,10 ^{GIŠ}má-NE

öy. 9,11 gu$_4$-gu$_4$ udu-udu

öy. 9,12 hi-na-sum

öy. 9,13 hi-mu-túm

öy. öy.8,19 / öy.9,1-13:

(Malları) teslim edilmek üzere [kervan] ertelendi [kalenin komutanı], fethedilen kalenin komutanı müfettişe ve NE gemisinin müfettişine, öküz ve koyun(u) <<hediye>> olarak teslim edecek.

öy. 9,14 kas$_4$-kas$_4$

öy. 9,15 níg-ba

öy. 9,16 šu-ba-ti

öy. 9,17 níg-kaskal

öy. 9,18 nu-hi-na-sum

öy. 9,19 gi$_4$

öy. 9.14-16: *(Hediye) alınan karavana, dönüş için seyehat yiyeceği verilmeyecektir.*

öy. 9,20 su-ma

öy. 10,1 [du$_{11}$-ga]

öy. 10,2 [an-da-ma]

öy. 10,3 en

öy. 10,4 Ib-la^{ki}

öy. 10,5 giš ba-tukux

öy. 10,6 su-ma

öy. 10,7 nu du$_{11}$-ga

öy. 10,8 ì a-è

öy. 9,20 /10,1-8: *Eğer (konuşmazsa) Ebla kralını dinleyeceklerse; eğer konuşmazsan, yemin etmeyi başaramazsın.*

öy. 10,9 en

öy. 10,10 A-bar-SAL$_4$^{ki}

öy. 10,11 in[136]

öy. 10,12 kalam-tim

öy. 10,13 lú è

öy. 10,14 du-du

öy. 10,15 mu-ù

öy. 10,16 zé-sù

öy. 10,17 su-ma

öy. 10,18 nu ì-na-sum

öy. 10,19 ì a-è

öy. 10,9-19: *Abarsal kralı (onun) kendi ülkesinde isteklerine göre yolculara su vermelidir; eğer vermezse yemin etmeyi başaramaz.*

öy. 11,1 [su-ma]

öy. 11,2 [gu$_4$-me]

[136] Düzeltme izleri bulunmaktadır.

öy. 11,3 ˹nu˺ ˹dùg˺

öy. 11,4 ba-li

öy. 11,5 kalam-tim

öy. 11,6 al$_6$-ug$_7$

öy. 11,7 gu$_4$-me[137]

öy. 11,8 dùg

öy. 11,9 níg-du$_8$

öy. 11,10 kalam-tim

öy. 11,11 ug$_7$

öy. 11,12 i-mu

öy. 11,13 in

öy. 11,14 Uri

öy. 11,15 ug$_7$

öy. 11,1-15: *[Eğer sığırlar] sağlıksız durumda (sizin) ülkenizde emir olmadan ölürse, sığırlar sağlığına kavuştuğu zaman (sizin) ülkenizde gerçekten ölürse, Uri bölgesi de ölecek.*[138]

öy. 11,16 su-ma

öy. 11,17 A-bar-SAL$_4^{ki}$

öy. 11,18 en

öy. 11,19 ug$_7$

[137] Silinmiştir.

[138] Uri bölgesinden kasdedilen orada yaşayan halk olabilir.

öy. 11,20 ì a-è

öy. 11,16-20: *Eğer Abarsal'dan biri (onların) kralını öldürürse, yemin etmeyi başaramazsın.*

öy. 12,1 [ʾa$_5$-na]

öy. 12,2 [níg-sa$_{10}$]

öy. 12,3 [gi-za]-ar

öy. 12,4 gaba-ru

öy. 12,5 máš

öy. 12,6 šu-du$_8$

öy. 12,7 numun

öy. 12,8 nu hi-na-sum

öy. 12,9 an-da-ma

öy. 12,10 numun

öy. 12,11 hi-na-sum

öy. 12,12 ì a-è

öy. 12,1-12: *[Satış fiyatında] siz (yemin) eşdeğerini teslim edeceksiniz (ancak), tohum satmayacaksınız, yemin etmeyi başaramayacaksınız*.[139]

öy. 12,13 me-nu

öy. 12,14 níg-sa$_{10}$

öy. 12,15 Ib-la^{ki}

öy. 12,16 in-šu

[139] Çevirisi yapılan tohum ifadesini karşılayan *numun* kelimesi burada bitkilerin üremesini sağlayan madde anlamında kullanılmıştır. Ancak *numun* kelimesinin yaygın olarak kullanılan soy sop, nesil, ecdat anlamları da bulunmaktadır.

öy. 12,17 A-˹bar˺-˹SAl$_4$˺$^{˹ki˺}$

öy. 12,18 [gi$_4$]

öy. 12,19 [ù-ma]

öy. 13,1 [me-nu]

öy. 13,2 [níg-sa$_{10}$]

öy. 13,3 [A-bar-SAL$_4^{ki}$]

öy. 13,4 in šu

öy. 13,5 Ib-la^{ki}

öy. 13,6 gi$_4$

öy. 13,7 ʾa$_5$-na

öy. 13,8 Lu-a-tim^{ki}

öy. 13,9 maškim

öy. 13,10 nu du

öy. 13,11 maškim

öy. 13,12 ʾa$_5$-n[a]

öy. 13,13 Ti-ir

öy. 13,14 lú

öy. 13,15 du

öy. 12,13-19 / 13,1-15:

Ebla'nın, Abarsal yetkisine (geri ödemek zorunda) olduğu gelire gelince [Abarsal'ın elde ettiği gelirin yanı sıra], (Abarsal'ın da) Ebla otoritesine (geri ödemek zorunda olduğu gelire gelince): Tir'in, komiser girmesine izin verecek olan kişi bir komiserin Luatum'a girmesine izin vermeyecek.

öy. 13,16 su-ma

öy. 13,17 Ti-ir

öy. 13,18 ˹gur4˺-ra

öy. 13,19 [maškim]

öy. 13,20 [du]

öy. 13,21 [ˀa5-na]

ay. 1,1 [en]

ay. 1,2 ˹ˀà˺-na-sa

ay. 1,3 ˀa5-na

ay. 1,4 en

ay. 1,5 du

ay. 1,6 ì a-è

öy. 13,16-21 / ay. 1,1-6:

Eğer Tir ciddi bir şekilde hastalanırsa, (komiseri krala gitmesine izin vereceksin); eğer (komiserin) krala gitmezse, yemin etmeyi başaramazsın.[140]

ay. 1,7 al6

ay. 1,8 ki-sur

ay. 1,9 máš

ay. 1,10 šu-du8

ay. 1,11 máš

[140] "Ciddi bir şekilde Tir hastalanırsa" ifadesinden kasdedilen Tir şehrinde yaşayan halkın hastalanması da olabilir.

ay. 1,12 šu-du$_8$

ay. 1,13 lú

ay. 1,14 wa-tum

ay. 1,15 gùn-gùn

ay. 1,16 Ib-la^{ki}

ay. 1,17 ˹ma˺-[ ]

ay. 1,18 [ ]

ay. 1,19 [ ]

ay. 2,1 ka[la]m-t[im]

ay. 2,2 ká

ay. 2,3 a-dè

ay. 2,4 šíta-šíta

ay. 2,5 a-dè

ay. 2,6 ì-giš ì-giš

ay. 1,7-19 / 2,1-6: *(Benim) iznim olmadan kimse ülkeme seyahat etmeyecek; eğer (onunla) seyahat etmesine izin verirseniz, yemin etmeyi başaramayacaksınız; emrettiğim (zaman) seyahat edecek.*

ay. 2,7 en-ma

ay. 2,8 en

ay. 2,9 Ib-la^{ki}

ay. 2,10 ˀa$_5$-na

ay. 2,11 A-bar-SAL$_4^{ki}$

ay. 2,7-11: *Ebla kralı Abarsal'a şöyle (der):*

ay. 2,12 ba-li

ay. 2,13 ʾa$_5$-na

ay. 2,14 kalam-tim

ay. 2,15 ma-na-ma

ay. 2,16 nu kas$_4$-kas$_4$

ay. 2,17 an-da-[ma]

ay. 2,18 [kas$_4$-kas$_4$]

ay. 3,1 ì a-è

ay. 3,2 an-na-ma

ay. 3,3 du$_{11}$-ga

ay. 3,4 kas$_4$-kas$_4$

ay. 3,5 en-ma

ay. 3,6 en

ay. 3,7 Ib-la^{ki}

ay. 3,8 ʾa$_5$-na

ay. 3,9 A-bar-SAL$_4^{ki}$

ay. 3,5-9: *Ebla kralı Abarsal'a şöyle (der):*

ay. 3,10 Kak-mi-um^{ki}

ay. 3,11 Ha-zu-wa-an^{ki}

ay. 3,12 NI-ra-ara^{ki}

ay. 3,13 in-i

ay. 3,14 šeš-šeš

ay. 3,15 2 u$_4$

ay. 3,16 3 u$_4$

ay. 3,17 me-na-ʿmaʾ

ay. 3,18 [ʾa$_5$-na]

ay. 3,19 [kalam-tim]

ay. 4,1 kas$_4$-kas$_4$

ay. 4,2 ʾà-na-sa

ay. 4,3 nu kas$_4$-kas$_4$

ay. 4,4 ì a-è

ay. 3,10-19 / 4,1-4: *Kakmium, Hazuwan, Nirar (benimle) iki (ya da) üç gün antlaşma içine girdiği (zaman), [benim ülkeme] seyahat edecek hehangi birisine; eğer (onun) yerine seyahat etmesine izin vermezseniz, yemin etmeyi başaramayacaksınız.*

ay. 4,5 me-nu

ay. 4,6 inim

ay. 4,7 hul

ay. 4,8 lú

ay. 4,9 giš ba-tuku$_x$[141]

ay. 4,10 gi$_4$-maškim

ay. 4,11 ar-hi-iš ar-hi-iš

ay. 4,12 du-du

ay. 4,5-12: *Duyduğun kötü bir habere gelince, bir elçiyi mümkün olduğunca çabuk yollayacaksın.*

ay. 4,13 in

[141] Silinmiş bir işaret bulunmaktadır.

ay. 4,14 kaskal

ay. 4,15 gÍd

ay. 4,16 a-dè

ay. 4,17 ná-ˁnáˋ

ay. 4,18 [gi_4-maškim]

ay. 4,19 [nu du]

ay. 5,1 ì-tìl

ay. 5,2 an-da-ma

ay. 5,3 inim[142]

ay. 5,4 hul

ay. 5,5 giš ba-$tuku_x$[143]

ay. 5,6 gi_4:maškim

ay. 5,7 nu du

ay. 5,8 ì a-è

ay. 4,13-19 / 5,1-8: *Uzun bir seyahatteyken [bir elçiye (kötü haberi) göndermek zorunda değilsiniz]; (ama eğer mevcutsa)*[144]*kötü bir amaç hissederseniz (ve) bir elçiyi göndermeyin, yemin etmeyi başaramayacaksınız.*

ay. 5,9 Ib-la[ki]

[142] Bkz. P. Fronzoroli, 2003, s. 50'de İtalyanca çevirisi "proposito" olarak yapılmıştır. Ama *inim* kelimesinin konu, mesele, anlamları olduğu için çeviriye bu şekilde dahil edilmiştir.

[143] Silinmiş bir işaret bulunmaktadır.

[144] Burada ifade edilen yukarıda çevrisi yapılan satırdan uyumlu olabileceği düşüncesiyle "kötü haberin" mevcut olması olabilir.

ay. 5,10 A-bar-SAL_4^{ki}

ay. 5,11 raš:ga

ay. 5,12 A-bar-SAL_4^{ki}

ay. 5,13 Ib-la^{ki}

ay. 5,14 nu raš:ga

ay. 5,9-14: *Ebla, Abarsal'a doğru nehir ticareti uygulayabilir; (ama) Abarsal, Ebla'ya doğru nehir ticareti uygulayamaz.*

ay. 5,15 A-bar-SAL_4^{ki}

ay. 5,16 addir(GISAL:A)-má-gal

ay. 5,17 ma-a-lum

ay. 5,18 ˹šu˺ [ba_4-ti]

ay. 5,19 [ù ugula]

ay. 6,1 LAM_7:KI-sù

ay. 6,2 zi-kam_4

ay. 6,3 šu ba_4-ti

ay. 5,15-19 / 6,1-3: *Büyük bir gemide bulunan Abarsal (malları) için yer bulunabilir ve onun (mallar) için pazarda müfettiş bulunabilir.*

ay. 6,4 me-nu

ay. 6,5 lú-kar

ay. 6,6 Ib-la^{ki}

ay. 6,7 A-bar-SAL_4^{ki}

ay. 6,8 gi$_4$

ay. 6,4-8: *Ebla(lı) söz konusu olduğu zaman Abarsal onu (Eblalı tüccarları) rahatsız etmeden dönmesine izin verecek.*[145]

ay. 6,9 me-nu

ay. 6,10 lú-kar

ay. 6,11 A-bar-SAL$_4^{ki}$

ay. 6,12 Ib-la^{ki}

ay. 6,13 gi$_4$

ay. 6,9-13: *Abarsallı tüccarlar söz konusu olduğu zaman, Ebla onu (Abarsallı tüccarları) rahatsız etmeden dönmesin izin verecek.*

ay. 6,14 dingir

ay. 6,15 Ib-la^{ki}

ay. 6,16 ù

ay. 6,17: A-bar-SAL$_4^{ki}$

ay. 6,18 dím

ay. 6,19 [ ]

ay. 6,20 [ ]

ay. 6,21 ([ ])

ay. 7,1 in

ay. 7,2 1 mu

[145] Eğer "tüccarlar" olarak çevirisi yapılan yerin metinde *lú-kar* kelimesine karşılık geldiği düşünülürse, bu kelimenin anlamının "liman bölgesi sorumlusu" olmasından dolayı "tüccarlar" olarak çevrilen kısımla anlam olarak uyum göstermediği söylenebilir.

ay. 7,3 1 gu_4 1 nita:udu

ay. 7,4 hi-mu-túm

ay. 7,5 su-ma

ay. 7,6 nu hi-mu-túm

ay. 7,7 ì a-è

ay. ay.6,14-21/ 7,1-7: *Ebla'nın tanrısına da Abarsal kültünü sunacak, her yıl bir öküz ve bir koç dağıtacaksınız; eğer onları teslim etmezseniz yemin etmeyi başaramayacaksınız.*

ay. 7,8 iti i-si

ay. 7,9 su-ma

ay. 7,10 Ib-la^{ki}

ay. 7,11 A-bar-SAL_4^{ki}

ay. 7,12 šu šu-ra

ay. 7,13 ug_7

ay. 7,14 du-tum

ay. 7,15 50 nita:udu

ay. 7,16 hi-na-sum

ay. 7,8-16: *Eğer ay(da) (düzenlenen) bayramda Abarsal'dan biri bir kavgada Eblalıyı öldürürse, fiyat olarak 50 koç verecek.*

ay. 7,17 ⌜ su-ma ⌝

ay. 7,18 [A-bar-SAL_4^{ki}]

ay. 7,19 [Ib-la^{ki}]

ay. 7,20 [šu šu-ra]

ay. 8,1 ug7

ay. 8,2 du-tum

ay. 8,3 50 nita:udu

ay. 8,4 hi-na-sum

ay. 7,17-20 / 8,1-4: *Eğer Eblalı bir kavgada Abarsallıyı (Abarsal'dan) öldürürse, fiyat olarak 50 koç verecek.*

ay. 8,5 su-ma

ay. 8,6 mar-:gír tu

ay. 8,7 ù

ay. 8,8 GIŠ-šu-gur

ay. 8,9 šu-ra ug7

ay. 8,10 ù-ma gu4 ù-ma IGI.NITA

ay. 8,11 zàh

ay. 8,12 níg-mul(-an)

ay. 8,13 gàr-ra

ay. 8,14 udu

ay. 8,15 ù-ma

ay. 8,16 udu zàh

ay. 8,17 [níg-mul(-an)]

ay. 8,18 [gàr-ra]

ay. 8,19 [tu-mušen]

ay. 8,5-19: *Eğer (bundan sonra) bir Amorit hançer ya da mızrakla öldürüldükten sonra, arınma ritüeli için öküz ya da eşek yoktur ve (eğer) arınma ritüeli için koyun yoksa [arındırma ritüeli için teslim edilenler kuş olacak].*

ay. 8,20 [su-ma]

ay. 9,1 1 giš-gíd ildag$_4$ 2 PA

ay. 9,2 ì-tìl

ay. 9,3 ^{wa}è

ay. 9,4 rí-kas 10 diri

ay. 9,5 12 udu

ay. 9,6 hi-na-sum

ay. 8,20 / 9,1-6: *[Eğer], 1 kavak taht (onunla birlikte) 2 asa mevcut olduğu (zaman) 10'dan fazla olursa, 12 koyun vermek zorunda kalacak.*

ay. 9,7 dumu-nita A-bar-SAL$_4^{ki}$

ay. 9,8 ù-ma

ay. 9,9 dumu-mí

ay. 9,10 A-bar-SAL$_4^{ki}$

ay. 9,11 ir$_{11}$

ay. 9,12 Ib-la^{ki}

ay. 9,13 ì-tìl

ay. 9,14 A-bar-SAL$_4^{ki}$

ay. 9,15 é

ay. 9,16 Ib-⌜la⌝^{ki}

ay. 9,17 [níg-du$_8$]

ay. 9,18 [du]

ay. 9,19 [su-ma]

ay. 10,1 Ib-la^{ki}

ay. 10,2 géme ir$_{11}$

ay. 10,3 šu-du$_{8}$

ay. 10,4 šub

ay. 10,5 du-tum

ay. 10,6 50 nita:udu

ay. 10,7 hi-na-sum

ay. 9,12-19 / 10,1-7: *Abarsallı bir adamın oğlu ya da Abarsallı bir adamın kızı Eblalı'nın hizmerkarı olduğu (zaman) (ve) Abarsallı adam onu (çocuklarını) [kurtarmak için Eblalı'nın evine girerse,[Eğer] yakalanan hizmetçi (ya da) hizmetkarı serbest bırakırsa, fiyat olarak 50 koç verilecek.*

ay. 10,8 su-ma

ay. 10,9 ʾa$_{5}$-na

ay. 10,10 bàd

ay. 10,11 mu-túm

ay. 10,12 i-da-kam$_{4}$

ay. 10,13 lugal bàd

ay. 10,14 nam-ku$_{5}$

ay. 10,15 ká

ay. 10,16 hi-na-sum

ay. 10,8-16: *Eğer kaleye bir katkı sağlanmadıysa, kalenin beyi (sadece) yemin etikten sonra onu (kaleyi) terk eder.*

ay. 10,17 ˹in˺

ay. 10,18 [kalam-tim]

ay. 10,19 [à-ma]

ay. 10,20 [gu$_4$]

ay. 11,1 ù-ma

ay. 11,2 IGI.NITA

ay. 11,3 A-bar-SAL$_4^{ki}$

ay. 11,4 níg-sa$_{10}$

ay. 11,5 ì-tìl

ay. 11,6 Ib-la^{ki}

ay. 11,7 GIŠ-ti

ay. 11,8 20 udu-udu

ay. 11,9 ì-tìl

ay. 11,10 A-bar-SAL$_4^{ki}$

ay. 11,11 lu-ti-ir

ay. 10,17-20 / 11,1-11:

Ülkende (senin) Abarsallı bir adamın, öküz ya da eşeğini bir Eblalı satın almak için teklif ettiği zaman (hayvanları yaralama alışkanlığına sahip olan) Abarsallı adam öneriye 20 koyun ekleyecek.

ay. 11,12 10 udu-udu

ay. 11,13 zàh[146]

ay. 11,14 àga-kár!(ŠE)

ay. 11,15 Ib-la^{ki}

ay. 11,16 šub

[146] DIŠ.ḪA.DIŠ. yazılıdır.

ay. 11,17 ù-ma

ay. 11,18 nag ⌜ì-giš⌝

ay. 11,19 [šub]

ay. 11,20 [su-ma]

ay. 11,21 [nu šub]

ay. 12,1 ì a-è

ay. 11,12-21 / 12,1: *(Eğer) yasadışı yollarla getirilen 10 koyun eksikse, Ebla için (onları/koyunları) serbest bırakacaksınız; ayrıca (eğer öyleyse) içki ve yağları bırakacaksınız; eğer (onları serbest bırakmazsanız, yemin etmeyi başaramayacaksınız.*

ay. 12,2 ʾà-na-sa

ay. 12,3 in

ay. 12,4 kalam-tim

ay. 12,5 ì-giš hul

ay. 12,6 ù-ma

ay. 12,7 nag

ay. 12,8 hul

ay. 12,9 ì-tìl

ay. 12,10 in

ay. 12,11 é

ay. 12,12 Ib-la^{ki}

ay. 12,13 an-da

ay. 12,14 nag ì-giš hul

ay. 12,15 máš

ay. 12,16 šu-du$_8$

ay. 12,17 dùg

ay. 12,2-17: *Eğer bunun yerine (senin) ülkende/Eğer (senin) ülkenin yerine, bir Eblalı'nın evinde kötü bir yağ ve kötü bir içki varsa, içersen (ve) kötü yağları iyi olanla değiştirecek [(...)].*

ay. 12,18: *bilinmeyen sayıda satır yok edilmiştir*

ay. 12,1' [an-na]

ay. 13,1 du_{11}-ga

ay. 13,2 lú

ay. 13,3 du_{11}-ga

ay. 13,4 uru-bar

ay. 13,5 è

ay. 13,6 ʾà-na-sa

ay. 13,7 <nu>

ay. 13,8 ì a-è

ay. 13,1-8: *(Ben) emrettiğim zaman, köyler vermesi gerekenleri sağlamalı; eğer bunun yerine sağla<maz>larsa, yemin etmeyi başaramayacaksınız.*

ay. 13,9 A-bar-SAL_4^{ki}

ay. 13,10 A-bar-SAL_4^{ki}

ay. 13,11 šu-ra

ay. 13,12 ug_7

ay. 13,13 šu mu-<<tak_4>>

ay. 13,14 šub

ay. 13,15 ˀa$_5$-na

ay. 13,16 ki-sur

ay. 13,17 Ib-la^{ki}

ay. 13,18 nam-ʿku$_5$ˀ

ay. 13,19 [...

ay. 13,9-19: *(Eğer) Abarsal'dan biri bir Abarsallının ölümüne sebep (olacak) olursa (ve sonra) bir Eblalının (mülkünün) sınırına atmak üzere bırakırsa, (Eblalı) yemin edecek.*

ay. 14,1 nu-zuh gá-udu-udu

ay. 14,2 nu-zuh ká

ay. 14,3 nu-zuh

ay. 14,4 bàd

ay. 14,5 ug$_7$

ay. 14,1-5: *[(...)] kim ağılı çalarsa, kim kapıyı çalarsa, kim kaleyi çalarsa, ölür.*

ay. 14,6 in

ay. 14,7 é

ay. 14,8 A-bar-SAL$_4^{ki}$

ay. 14,9 Ib-la^{ki}

ay. 14,10 ná

ay. 14,11 i-da-ba-na

ay. 14,12 BAD é

ay. 14,6-12: *Bir Eblalı geceyi bir Abarsallının evinde geçirdiği zaman, ev sahibi (onun için) ayağa kalkacak.*

ay. 14,13 in u_4

ay. 14,14 é

ay. 14,15 nu-zuh

ay. 14,16 máš

ay. 14,17 šu-du_8

ay. 14,18 ⌜ug_7⌝

ay. 14,19 [A-bar-SAL_4^{ki}]

ay. 14,20 [Ib-la^{ki}]

ay. 14,21 [50 nita:udu]

sk. 1 du-tum

sk. 2 hi-na-sum

ay. 14,13-21/ sk.1-2: *Evi soyduğu zaman [(ve eğer) Eblalı, Abarsal'dan bir adamı öldürürse (öldürmesi durumunda)] onun hakkını verecek fiyat olarak [50 koç] verecek.*

sk. 3 áš-ti

sk. 4 dam guruš

sk. 5 ma-nu-ma

sk. 6 ná

sk. 7 TÚG-íb-III túg-gùn 3 gu_4

sk. 8 hi-na-sum

sk. 3-8: *(Eğer) birisi bir erkeğin karısı ile yatarsa 3 öküz ve renkli kumaş verecek.*

sk. 9 su-ma sikil

sk. 10 mí-du_{11}-ga

sk. 11	du-gi$_4$
sk. 12	a-inim-sù
sk. 13	wu-su-bu$_{14}$-bu$_{14}$
sk. 14	níg-mu-sa
sk. 9-14:	*Eğer rızası olan bir kızsa (ve) sözünü doğruluyorsa, evli olan onunla evlenecek.*
sk. 15	su-ma
sk. 16	sikil
sk. 17	[nu mí-du$_{11}$-ga]
sk. 18	[...
sk. 15-18:	*Eğer kızın [rızası yoksa,...]*
ük.:	*bütün sütunlar kırılmıştır*
sağ k. 1	[ ]
sağ k. 2	[ ]
sağ k. 3	[ ]
sağ k. 4	ì-[tìl]
sağ k. 5	dam-gàr
sağ k. 6	níg-du$_8$
sağ k. 7	a-bù
sağ k. 8	guruš-zi
sağ k. 9	ì-tìl
sağ k. 10	˹me˺-nu-ma [n]u gál
sağ k. 11	*katip tarafından silmiştir*
sağ k. 12	˹du˺-ma-lá
sağ k. 1-12:	*[...] tüccar mevcut olduğu (zaman), çalışanın babası*

fidyeyi temin etmek zorunda kalacak; eksik olan miktarı herhangi bir (şekilde) tam olarak teslim edeceksin.

sağ k. 13 en-ma

sağ k. 14 en Ib-la^{ki}

sağ k. 15 ʾa$_5$-na

sağ k. 16 A-bar-SAL$_4^{ki}$

sağ k. 13-16: *Ebla kralı Abarsal'a şöyle (der):*

sağ k. 17 a-sa-ma a-sa-ma

sağ k. 18 kas$_4$-kas$_4$ ug$_7$-ug$_7$

sağ k. 19 kar

sağ k. 20 [BAR.AN BAR]. ʿANʾ

sağ k. 21 [BAR.AN BAR.AN]

ak. 1,1 ʾa$_5$-na

ak. 1,2 gaba-ru

ak. 1,3 nu hi-[mu]-ʿtúmʾ

ak. 1,4 [ ]

ak. 1,5 bar$_6$:kù gu$_4$-gu$_4$ udu-udu dumu-nita dumu-mí dam

ak. 1,6 taskarin:šu$_4$

ak. 1,7 ʾa$_5$-na

ak. 1,8 gaba-ru

ak. 1,9 nu-hi-na-sum

sağ k. 17-21 / ak. 1-9: *Herhangi bir yerde yolcular öldüğü (zaman) [(onların) katır]ları alındı (alınacak) (ve) katırlar satılmayacak [...]*

(aynı zamanda onların) gümüşü, öküzü, oğlu, kızı, karısı, şimşir kabı (da) satılmayacak.

ak. 1,10 ù an-da

ak. 1,11 nu kú

ak. 1,12 du_{11}-ga

ak. 1,13 še-<<GIŠGAL>> ninda-gur_4!

ak. 1,14 (UR_4)

ak. 1,15 lú-ug_7 lú-ug_7

ak. 1,16 šu ba_4-ti

ak. 2,1 g[u_4]-gu_4 udu-udu

ak. 2,2 šu ba_4-ti

ak. 1,10-16 / 2,1-2: *Ve sen bira için kullanmak zorunda değilsin (ve) ölenlerin yiyecekleri için gümüş aldım (ve) öküz ve koyun aldım.*

ak. 2,3 ga-˹lumˀ-ma

ak. 2,4 a-dè

ak. 2,5 hul UNKEN-ak

ak. 2,6 ^{d}Utu ^{d}ˀÀ-da $^{(d)}$Mul(AN.AN:AN.AN) igi

ak. 2,7 du_{11}-ga-sù

ak. 2,8 in ˹zéˀ zàh[147]

ak. 2,9 ˀa_5-na kas_4-kas_4

ak. 2,10 du[148]

[147] DIŠ.ḪA.DIŠ. yazılıdır.

ak. 2,11 kaskal a-nag

ak. 2,12 nu túm

ak. 2,13 ma-in

ak. 2,14 tuš

ak. 2,15 an-da-ma

ak. 2,16 kaskal hul

ak. 2,17 du

ak. 2,18 ì a-é

ak. 2,3-18: *Kötü niyetle hareket edenlerin hepsi tanrı Utu'yu, Hadda'yı (ve) Kakkab'ı gördükleri (zaman) sadece ifade ettiği <<sözler>> onları yok edecek. Karavanları gezdirmek için barınağı reddeden suyu içmeyecek. Ne zaman kötü bir keşif gezisi yaparsanız, yemin etmeyi başaramayacaksınız.*

Ebla krallığının siyasi tarihi hakkında bigi veren TM.75.G.2367 numaralı metnin transkripsiyon ve çevirisi söyledir:

ARET XIII: 4[149]

TM.75.G.2367 Numaralı Metin

öy. 1,1 en-ma

öy. 1,2 En-na-Da-gan

öy. 1,3 en

öy. 1,4 Ma-ri^{ki}

öy. 1,5 ʾa$_5$-na

[148] Silinmiştir.

[149] P. Fronzaroli., 2003, s. 35-39.

öy. 1,6 en

öy. 1,7 Ib-la^{ki}

öy. 1,1-7: *Mari kralı Enna-Dagan, Ebla kralına şöyle (der):*

öy. 1,8 A-bù-ru$_{12}$^{ki}

öy. 1,9 ù

öy. 1,10 Íl-gi^{ki}[150]

öy. 1,11 kalam-tim kalam-tim

öy. 1,12 Ba$^{'}$-la-an^{ki}

öy. 2,1 A-nu-˹bù˺[151]

öy. 2,2 en

öy. 2,3 Ma-ri^{ki}

öy. 2,4 àga-kár$^{!}$(ŠÈ)

öy. 1,8-12 / 2,1-4: *Mari kralı, Ba'lan ve Anūbu topraklarında Aburu ve İlgi'yi fetheder.*

öy. 2,5 du$_6$-SAR

öy. 2,6 in

öy. 2,7 kur^{ki}

öy. 2,8 La-ba-na-an$^{<ki>}$

öy. 2,9 gar

öy. 2,5-9: *Laban dağının üstüne bir höyüğe (cesetleri) bıraktı.*

öy. 2,10 Ti-ba-la-ad^{ki}

---

[150] Boşlukta *Gİ* şaretinin başlangıcı bulunmaktadır; ama bu işaret *Gİ$_4$* işareti de olabilir.

[151] Kırıkla gösterilen işaret ayrıca *˹bu$_{14}$˺* işareti de olabilir.

öy. 2,11 ù

öy. 2,12 Il-wi^{ki}

öy. 2,13 Sá-ù-mu

öy. 3,1 en

öy. 3,2 M[a-ri^{ki}]

öy. 3,3 àga-kár$^{!}$(ŠÈ)

öy. 2,10-13 / 3,1-3: *Mari kralı, Tibalat, İlwiʾi ve Šaʾūmuʾyu ele geçirdi.*

öy. 3,4 in

öy. 3,5 kur^{ki}

öy. 3,6 An-ga-i$^{[ki?]}$

öy. 3,7 du$_6$-[SAR]

öy. 3,8 gar

öy. 3,4-8: *Angai dağının üstüne bir höyüğe (cesetleri) bıraktı.*

öy. 3,9 kalam-tim kalam-tim

öy. 3,10 Ra-ʾà-ag^{ki}

öy. 3,11 ù

öy. 3,12 NI-rúm^{ki}

öy. 3,13 ù

öy. 3,14 Áš-al$_6$-du^{ki}

öy. 3,15 ù

öy. 4,1 Ba-ul^{ki}

öy. 4,2 [Sá]-⌜ù⌝-mu

öy. 4,3 en

öy. 4,4 Ma-ri^{ki}

öy. 4,5 àga-kár$^{!}$(ŠÈ)

öy. 3,9-15 / 4,1-5: *Mari kralı, Rahag, Nirum; Ašaldu ve Baur [Ša]ʾūmu ülkelerini feth etti.*

öy. 4,6 in

öy. 4,7 [z]ag

öy. 4,8 [x]-an

öy. 4,9 in

öy. 4,10 Na-hal

öy. 4,11 du_6-SAR

öy. 4,12 gar

öy. 4,6-12: *Nahal sınırının üstüne bir höyüğe (cesetleri) bıraktı.*

öy. 4,13 ù

öy. 4,14 Ì-mar^{ki}

öy. 4,15 ù

öy. 4,16 La-la-bu_{16}-um^{ki}

öy. 4,17 ù

öy. 5,1 Ga-nu-um

öy. 5,2 Ib-la^{ki}

öy. 5,3 Iš-dub-Šar

öy. 5,4 lugal

öy. 5,5 Ma-ri^{ki}

öy. 5,6 àga-kár$^{!}$(ŠÈ)

öy. 4,13-17 / 5,1-6: *Emar, Lalabum ve Ebla'nın elinde olan Ganum'u Mari kralı İšṭup-šar, ele geçirdi.*

öy. 5,7 in

öy. 5,8 I-˹mar˺^{ki}

öy. 5,9 ù

öy. 5,10 in

öy. 5,11: La-la-bu_{16}-um^{ki}

öy. 5,12 du_6-SAR

öy. 5,13 gar

öy. 5,7-13: *Emar ve Lalabum da bir höyüğe (cesetleri) bıraktı.*

öy. 5,14 ù

öy. 5,15 Ga-la-la-bí-i^{ki}

öy. 5,16 [ù]

öy. 6,1 [x(-x)]^{ki}

öy. 6,2 ˹ù˺

öy. 6,3 Ga-nu-um

öy. 6,4 šu-du_8

öy. 6,5 Ib-lul-il

öy. 6,6 en

öy. 6,7 Ma-ri^{ki}

öy. 6,8 ù

öy. 6,9 A-bar-SAL_4^{ki}

öy. 6,10 àga-kár!(ŠÈ)

öy. 6,11 in

öy. 6,12 Za-hi-ra-an^{ki}

öy. 5,14-16 / 6,1-12: *Mari kralı İblul-il, Gallabi'i ve (Ebla'nın) elinde olan Ganum'u ele geçirdi ve Zahiran'da Abarsal'ı yendi.*

öy. 6,13 ù

öy. 6,14 4[+3] du_8-SAR

öy. 7,1 gar

öy. 7,2 Ib-lul-il

öy. 7,3 en

öy. 7,4 Ma-ri^{ki}

öy. 6,13-14 / 7,1-4: *Mari kralı İblul-il, bir höyüğe (ceset bıraktı).*

öy. 7,5 ù

öy. 7,6 Ša-dab$_6^{ki}$

öy. 7,7 ù

öy. 7,8 Ad-da-li-NI^{ki}

öy. 7,9 ù

öy. 7,10 A-ri-sum^{ki}

öy. 7,11 kalam-tim kalam-tim

öy. 7,12 Bur-ma-an^{ki}

öy. 7,13 lú Su-gú-rúm^{ki}

öy. 7,14 Ib-lul-il

öy. 8,1 àga-kár$^{!}$(ŠÈ)

öy. 7,5-14 / 8,1: *(Mari kralı) İblul-il, Burman topraklarında Šadap, Addali'i ve Arišum'u yendi ki o Šugurrum'u (da ele geçirdi).*

öy. 8,2 ù

öy. 8,3 du_6-SAR

öy. 8,4 gar

öy. 8,2-4: *Ve (cesetleri) bir höyüğe bıraktı.*

öy. 8,5 ù

öy. 8,6 Ša-ra-an^{ki}

öy. 8,7 ù

öy. 8,8 Dam-mi-um^{ki}

öy. 8,9 Ib-lul-il

öy. 8,10 lugal

öy. 8,11 Ma-ri^{ki}

öy. 8,12 àga-kár$^{!}$(ŠÈ)

öy. 8,5-12: *Mari kralı İblul -il, Šaran ve Dammium'u ele geçirdi.*

öy. 8,13 2 du$_6$-SAR

öy. 8,14 gar

öy. 8,13-14: *2 höyüğe (cesetleri) bıraktı.*

öy. 9,1 in

öy. 9,2 NE-ra-ad^{ki}

öy. 9,3 ù

öy. 9,4 in

öy. 9,5 é-na

öy. 9,6 Ha-zu$^{'}$-wa-an^{ki}

öy. 9,7 è

öy. 9,8 Ib-lul-il

öy. 9,9 lugal

öy. 9,10 Ma-ri^{ki}

öy. 9,1-10: *NErad ve Hassuwan kalesin(den) Mari kralı İblul-il, çıktı (ayrıldı).*

öy. 9,11 ù

öy. 9,12 mu-túm

öy. 9,13 Ib-la^{ki}

ay. 1,1 šà-sù

ay. 1,2 NE:Má^{ki}

ay. 1,3 šu ba$_4$-ti

ay. 9,11-13 / 1,1-3: *Ve Ebla haracı kendi bölgesinde (olan) MaNE'den aldı.*

ay. 1,4 ù

ay. 1,5 Ì-mar^{ki}

ay. 1,6 TUMxSAL

ay. 1,7 du$_6$-SAR

ay. 1,8 gar

ay. 1,9 Ib-lul-il

ay. 1,10 lugal

ay. 1,11 Ma-ri^{ki}

ay. 1,4-11: *Ve Mari kralı İblul-il, Emar'ı fethettikten sonra, bir höyüğe (cesetleri) bıraktı.*

ay. 1,12 ù

ay. 1,13 Na-hal^{ki}

ay. 1,14 [ù]

ay. 2,1 Nu-ba-ad^{ki}

ay. 2,2 ù

ay. 2,3 Ša-dab$_6$^{ki}

ay. 2,4 kalam-tim kalam-tim

ay. 2,5 Ga-sùr^{ki}

ay. 2,6 àga-kár$^{!}$(ŠÈ)

ay. 2,7 in

ay. 2,8 Ga-na-ne^{ki}

ay. 1,12-14 / 2,8: *Ganane'de Nahal'ı yendi (ve) Gasur topraklarında Nubad ve Šadab'ı (ele geçirdi).*

ay. 2,9 ù

ay. 2,10 7 du$_6$-SAR

ay. 2,11 gar

ay. 2,12 Ib-lul-il

ay. 2,13 lugal

ay. 3,1 Ma-ri^{ki}

ay. 2,9-13 / 3,1: *Ve Mari kralı İblul-il, yedi höyüğe (cesetleri) bıraktı.*

ay. 3,2 ù

ay. 3,3 Ba-ra-ma-a-II^{ki}

ay. 3,4 ù

ay. 3,5 A-bù-ru$_{12}$^{ki}

ay. 3,6 ù

ay. 3,7 Ti-ba-la-ad^{ki}

ay. 3,8 kalam-tim kalam-tim

ay. 3,9 [Ba^{ʾ}-l]a^{d}-an^{ki}

ay. 3,10 àga-kár$^{!}$(ŠÈ)

ay. 3,11 En-na-Da-gan

ay. 3,12 en

ay. 3,13 Ma-ri^{ki}

ay. 3,2-13: *Mari kralı Enna-Dagan, Baʿlan topraklarında Baraman, Aburu ve Tilbat'ı ele geçirdi.*

ay. 4,1 [(n) du_6-SAR]

ay. 4,2 gar

ay. 4,1-2: *[(x) höyüğe (cesetleri)] bıraktı.*

ay. 4,3 ma-da-a

ay. 4,4 in

ay. 4,5 ì-giš

ay. 4,6 kalam-tim kalam-tim

ay. 4,7 šu-du_8

ay. 4,3-7 : *İki ülke arasında gerçekleşen (ve) ülkelerin (birbirlerine teklif edeceği) yağ (yağın miktarı) nedeniyle*

ay. 4,8 [GIŠ]-surx[(-x)]

ay. 4,9 a-⌜in⌝-[nu]-m[a]

ay. 4,10 s[ag]-sa[g]

ay. 4,11 [GIŠ-g]u-[gíd]-kak-šub

ay. 4,12 Ib-lul-il

ay. 4,13 lugal

ay. 4,14 Ma-ri^{ki}

ay. 5,1 [ ]

ay. 5,2 -si-na-at

ay. 5,3 *boş*

ay. 5,4 *boş*

ay. 4,8-14 / 5,1-4: *(Eğer) Mari kralı İblul-iI'in boyunduruğundan çıkarlarsa, onları kafasından mızrakla vurur.*

c) Ebla Krallığının Ekonomik Yapısı ve İlgili İki Metin

Ebla krallığının ekonomik yapısı hakkındaki bilgileri tabii olarak ve esas itibarıyla Ebla tabletlerinden öğrenmekteyiz. Ebla'dan çıkarılan tabletlerin çoğunluğunu ekonomik ve idari belgeler oluşturmaktadır. Aralarında devletin ekonomik yapısıyla ilgili olanlar da belgeler de bulunmaktadır. Bunlar sarayın gelir ve giderlerinin kayıt altına alındığı yıllık ve haftalık hesapların tutulduğu belgelerdir. Bu belgelerde kayıtların tutulduğu ürünler arasında buğday, kumaş ve maden yer almaktadır. Ürünlerin ise yetkililere ve şahıslara hem erzak olarak verildiği hem de kraliyet ailesi için düzenlenen törenlerde hediye olarak dağıtıldığı bilinmektedir. Ebla tabletleri içerisinden konuyla ilgili olan TM.75.G.1998 ve TM.75.G.1332 numaralı metinleri ele aldık (Şek. 13-14).

Ebla krallığının ekonomik gelir kaynaklarının temeli her şeyden önce yoğun olarak yapılan tarıma dayanmaktadır. Tarımı yapılan ürünler arasında arpa başta gelmektedir. Yetiştirilmesinde ihtiyaç duyulan iyi sulanmış arazilerin sınırlı olmasına rağmen keten de önemli tarım ürünleri arasında yer almaktadır. Yağ üretmek için zeytin ağaçlarının yetiştirilmesinin yanında, üzüm yetiştirmek ve şarap üretmek için de bağcılık yapılmaktadır.

Tarımın yanında, hayvancılık ta krallığın en önemli ekonomik gelir kaynağını oluşturmaktadır. Hayvancılığı yapılan küçükbaş hayvanlar önemli zenginlik kaynakları arasında yer almaktadır. Krallığın sınırları dışında kalan köylerdeki küçükbaş hayvanların yanı sıra krallığa ait olan aşağı yukarı 80.000'den fazla küçükbaş hayvan bulunduğu bilinmektedir. Her yıl kesilen 12.000 koyundan çok büyük et kaynağı sağlanmasının dışında koyunların kırpılmasından da yün temin edilmektedir.

Ebla krallığının ekonomik olarak zengin durumda olmasının temel nedeni etkili bir şekilde küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin ve tekstil (kumaş) üretiminin yapılmasıdır. Ebla topraklarında yaygın bir şekilde kalayın olması ekonomik olarak zengin durumda yer almasının bir diğer nedeni olarak da gösterilebilir.

Ebla, Fırat ve Akdeniz arasındaki uluslararası ticaretin yapıldığı yolları kontrol altında tutmaktadır. Anadolu'dan Suriye'ye kadar olan bölgeye getirilen madenlerin ve bu madenlerin nakledildiği güzergâhların kontrolü de bu krallık tarafından yapılmaktadır.

Eblalılar, kereste, bakır ve gümüş ihtiyaçlarını Amonos dağlarından Toros dağlarına kadar olan bölgeden karşılamışlardır. İhtiyaç duyulan kereste ve gümüşü Mezopotamya'dan, altını Mısır'dan, lapis lazuliyi ise uzağında bulunan Afganistan'dan temin etmişlerdir. Mısır ve Afganistan gibi uzak ülkelerle bu yönde ticari ilişkiler sürdürülmesi Arşiv Döneminde birkaç yıl içerisinde, şehrin ekonomik gücünün gelişmesine katkı sağlanmıştır.

Eblalılar değerli madenleri de temin ederlerdi. Bu değerli madenlerden altın ve gümüşü ticari ilişkilerde bir araç olarak kullanırlardı. Genellikle bu değerli madenler bir bölgeye bağlı olarak o bölgenin sınırlarından çıkarılırdı.[152]

Olgun Ön Suriye döneminde Ebla, Suriye'deki en önemli kentlerden biri haline gelmiş ve Sumer, Akad özellikle de Kiš ve Ur kentleriyle politik ve ekonomik ilişkileri elinde tutmuştur. Bu dönemde[153] yayılmacı bir politika benimseyerek Mari'ye karşı

[152] C. Bachhuber, 2013, s. 500.

[153] Yaklaşık olarak (M.Ö. 2400-2250) yılları arasıdır.

savaşmıştır. Nagar, Hamazi ve Kiš'le de ittifak kurmuştur. Fakat Mezopotamya'dan Mısır'a doğru uzanan ticaret yolları üzerindeki kontrolünü yok etmek isteyen Akadlı Sargon'un göstermiş olduğu askeri müdahaleye yenik düşmüştür.

Ebla krallığının sahip olduğu ekonomik kaynakları diğer şehir devletleri üzerindeki etki alanının genişlemesine yol açmıştır. Bu genişleme sayesinde Ebla diğer şehir devletleriyle ticari ilişkilerde bulunarak ham madde bakımından eksik olan ürünlerin teminini sağlamıştır. II. Lagaš Hanedanı Gudea'dan kalan Gudea B Statüsü'nde Tanrı Ningirsu için inşa edilen Ninnu mabedinin kerestelerinin Amonos dağlarından, sedir ve çınar ağaçlarının ise Ebla'dan getirildiğinin ifade edilmesi bu duruma açık bir şekilde örnek olarak gösterilebilir.

Ebla'nın, III. Ur Hanedanlığı; Kültepe ve Akadlı Sagon'a ait metinlerde ayrıca Hititçe ve Hurrice metinlerle birlikte Mari arşivlerinde geçmesi doğrudan bu devletlerle kurmuş olduğu ticari ve sosyal ilişkileri göstermesi bakımından da önemlidir.

Açıkcası Ebla'nın zenginliği ve önemi, Güney Suriye, Orta Anadolu, Mezopotamya ve daha doğudaki bölgelerle bağlantılı olan uluslararası bir ticaret ağının merkezinde yer almasından kaynaklanmaktadır. Kısa bir süreliğine olsa da Ebla; Mari'ye bağlı duruma gelmiştir. Ancak ilerleyen yıllarda bağımsızlığını tekrar kazanarak Mari'nin önde gelen politik ve ticari rakibi olmuştur. Ancak daha sonra bağımsızlığını tekrar kazanarak Mari'nin önde gelen politik ve ticari rakibi olmuştur. Bu bilgileri Ebla metinlerinde adı geçen üç kuşak Ebla hükümdarları olan İgriš-halab,

İrkab-damu ve İšar-damu'ya tarihlenen metinlerden ve kraliyet arşivlerinden öğrenmekteyiz.[154]

Ebla krallığının ekonomik yapısı hakkında bigi veren TM.75.G.1998 numaralı metnin transkripsiyon ve çevirisi söyledir:

ARET VII: 24[155]

TM.75.G.1998 Numaralı Metin

öy. 1,1. 1 mi-at ma-na kù-gi 2 ½

1,2. 10 lá-2 ma-na 50 bar_6:kù

1,3. UNKEN-ak 1 la-ha

öy. 1,1-3: *100 mina (47 kg.) (değerinde) (altın)[156] (2 ½) 2,5 kg. (gümüşle kıyaslandığında); 8 mina, 50 šeqel gümüş 1 kap yapmak için;*

1,4. 60 ma-na a-gar_5-gar_5-sù

öy. 2,1. 4 túg-gùn

2,2. 12 du-za-mu dùl^{túg}

2,3. 15 dùl^{túg}

2,4. 56 du-za-mu 'à-II

2,5. 30 lá-2 'à-da-um^{túg}-II

2,6. 8 mi-at 10 aktum^{túg}

2,7. 1 li 6 mi

---

[154] T. Bryce, 2014, s. 15-16.

[155] A. Archi**, ARET VII, Testi Amministrativi: Registrazioni Di Metalli E Tessuti**, Roma, 1998, s. 60-61.

[156] Bkz. A. Archi, 1988, s. 60'da yapılan çeviriye dahil edilmemiştir.

öy. 3,1. 30 mí-TÚG

3,2. mu-DU

öy. 1,4 / 2,1-7 / 3,1-2:

60 mina bakır (ve) onunla alakalı (.....)[157] *sağladığı kumaşlar:*

4 (parça) puanlı kumaş;

12 (parça) eşarplık kumaş;

15 (parça) eşarplık kumaş;

56 (parçadan) iki (kez) duzamu kumaşı;

28 (parçadan) iki (kez) 'àdaum kumaşı;

810 (parça) aktum/elbiselik kumaş;

1630 (parça) mí kumaşı;

3,3. 70 dam-ša-lu^{túg} 1 1/2

3,4. a-dè

3,5. 1 mi-at 5 mí-TÚG

3,6. in

3,7. Da-NE-na-du^{ki}

3,8. A-zi

3,9. šu-ba$_4$-ti

öy. 3,3-9: *70 (parça) damšulu kumaşı 1 ½ (105 parça)*

105 (parça) mí kumaşı için:

Azi, DaNEnadu'dan aldı.

3,10. 1 mi-at 30 mí-TÚG

öy. 4,1. ì-na-sum

4,2. 50 mí-TÚG

[157] Şahıs adı olduğu düşünülmektedir.

4,3. ì-na-sum-II

4,4. in

4,5. SA.ZAx^{ki}

4,6. Ù-ti

4,7. AN.ŠÈ.GÚ 1 li-im 9 mi-at 15 mí-TÚG

öy. 4,1-7: *130 (parça) mí kumaşını ona verdi (ve tekrar) sarayda iki defa 50 (parça) mí kumaşını ona verdi.*

4,8. 36 íb+III-TÚG sag-sal

öy. 5,1. 4 íb+II-TÚG ú-háb

5,2. 5 íb+III-TÚG ú-háb sa

5,3. 20 lá-3 íb+III-TÚG bar$_6$

5,4. 40 lá-1 íb+III-TÚG-sa$_6$-gùn

5,5. 10 lá-2 níg-lá-sag

ay. 1,1. 40 gàr-su

1,2. AN.ŠE.GÚ 1 mi-at 15 'à-da-um^{túg}-II

1,3. 8 mi-at 80 lá-2 aktum^{túg}

1,4. 1 li 9 mi 15 mí- TÚG

ay. 2,1. 1 mi-at 1 íb+III sa$_6$ dar túg

2,2. mu-DU

2,3. I-bí-Zi-kir

2,4. 12 u$_4$ gibil iti i-si

öy. 4,8 / 5,1-5 / ay. 1,1-4 / ay. 2,1-4:

36 (parça) íb kumaşı;

4 (parça) íb kumaşı;

5 (parça) íb kumaşı;

17 (parça) íb kumaşı;

39 (parça) íb kumaşı;

8 (parça) kumaş;

40 (parça) kumaş;

115 (parça'dan) 2 (defa) 'àdaum kumaşı;

878 (parça) elbiselik/ aktum kumaşı;

1915 (tane) mí kumaşı;

101 (tane) mí kumaşı; yeni ayın 12. Gününde İbbi-zikir'in sağladığı kumaşlardır.

2,5. 30 íb+III^{túg} íb+III^{túg} sa$_6$ dar

2,6. mu-DU

2,7. Ib-du-lu

ay. 2,5-7: *İbdulu'nun sağladığı 30 (parça) íb kumaşı*

2,8. 83 gu-dùl^{túg}

ay. 3,1. mu-du

3,2. 73 gu-dùl^{túg} TIL

3,3. 52 gu-dùl^{túg}

3,4. al$_6$

3,5. ugula engar

3,6. *sütunun başlangıç kısmı boştur*

ay. 4,1. *sütunun başlangıç kısmı boştur*

ay. 2,8 / 3,2-6 / 4,1:

83 (parça) gudùl kumaşı, çifçiler müfettişi adına sağlanan 73 (ve) 52 (parça) gudùl kumaşı.

4,2. 85 mí-TÚG

4,3. al$_6$

4,4. Ù-ti

4,5. *sütun sonunda boşluk vardır*

4,6. *başlangıç kısmında boşluk vardır*

ay. 5,1. *başlangıç kısmında boşluk vardır iti i-si*[158]

ay. 4,2-6 / 5,1:

Uti ayında x yerde sağlanan 85 (parça) mí kumaşı.

Ebla krallığının ekonomik yapısı hakkında bigi veren TM.75.G.1332 numaralı metnin transkripsiyon ve çevirisi söyledir:

ARET VII: 30[159]

TM.75.G.1332 Numaralı Metin

öy. 1,1. 2 ma-na 50 kù-gi

1,2. Puzur$_4$-ra-Ma-lik

1,3. ì-na-sum

öy. 1,1-3: *2 mina 50 (šeqel) altını, Puzurra-Malik ona verdi.*

öy. 2,1. tar kù-gi

2,2. wa

2,3. 1 ma-na bar$_6$:kù

2,4. a-dè šú+ša 4 kù-gi

ay. 1,1. Puzur$_4$-ra-Ma-lik

[158] Daha sonradan eklenmiş bir sütun bulunmaktadır.

[159] A. Archi, 1998, s.64.

1,2. ì-na-sum

öy. 2,1-4 / ay. 1,1-2:

Puzurra-malik, 24 (šeqel) altın için 30 (šeqel) altını ve 1 mina (değerinde) ona verdi.

1,3. 13 ma-na 58 kù-gi

1,4. <<taka$_4$>> mu-ti

ay. 2,1. 10 lá-3 ma-na tar 8 kù-gi

2,2. al$_6$

2,3. Puzur$_4$-ra-Ma-lik

ay. 1,3-4 / 2,1-3:

13 mina 58 (šeqel) altın: Alınan teslimat: Puzurra-malik adına 7 mina 38 (šeqel) altındır.

3. BÖLÜM

G SARAYI'NDAN ÇIKARILAN BAŞLICA ARKEOLOJİK MALZEMELER

G Sarayı'nda arkeolojik keşifler Ebla höyüğü içerisinde yer alan akropolün batı yamacı üzerinde 1973'te başlamıştır. 1975 ve 1976'da kraliyet arşivlerinin keşfinden sonra akropolün güney alanında yapılan kazıların genişletilmesiyle de 1982'de arşivlerin temel parçaları tamamlanmıştır. G Kaliyet Sarayı'nın bütün alanlarının düzenlenmesi göz önüne alındığında, 2003-2007 yılları arasında yapılan kazılar Ebla arkeolojisiyle ilgili yürütülen kazıların önemli bir tamamlayıcısı olmuştur. Bu kazılar sarayın L.2866 numaralı taht odasıyla onun güneyine konumlanan L.2982 numaralı odanın keşfedilmesini sağlamıştır. Taht odasında yapılan kazıların başarıyla tamamlanmasıyla birlikte bu odanın doğu kısmında yer alan üç küçük iç oda olan L.8495, L.8778 ve L.8496 numaralı odalar da bulunmuştur. Arkeolojik kazılarla birlikte keşfedilen yerler arasında L.2752 parsel numarasıyla belirtilen Seyirci Alanı da yer almaktadır. Aynı zamanda sarayın Kuzey Alanına dahil olan L.9593, L.9330 ve L.9583 numaralı odalar da keşfedilmiştir.[160]

2004 - 2007 yıllarında, G Sarayının Yönetim Alanında yapılan kazılarda Ebla'nın sistematik keşfiyle ilgili önemli kanıtlar bulunmuştur.[161] 2003'de yürütülen kazılarda ise büyük miktarda değerli arkeolojik malzemeler ve lapis lazuliye ait birçok ham parça sarayın L.2982 numaralı depo odasında bulunmuştur. Bu odanın konumu, L.

[160] P. Matthiae, " The Standard of the Maliktum of Ebla in the Royal Archives Period", **ZA**, **Band 99**, 2009, s. 270-271.

[161] P. Matthiae, "Recent Excavations At Ebla, 2006-2007", **ICAANE 6**, **Volume 2**, Harrassowitz Verlag, 2010, s 3.

2866 numarasıyla belirtilen Yönetim Alanı içerisinde yer alan taht odasının güneyindedir. 1979'da kazılan L.2982 ve L.2984 numaralı odalar da taht odasıyla bağlantılı olan depo odalarıdır. Kazının ilk evresinde sadece L.2984 numaralı oda bulunmuşken diğer aşamalarda ise, L.2982 numaralı odanın küçük bir kısmı tamamen aydınlığa kavuşturulmuştur. Bu yüzden bu iki oda birbirleriyle ilişkilidir.

Ayrıca yürütülen 2004 kazıları boyunca L.8494 numaralı odada, küçük tablet parçalarının dışında mücevher parçaları dâhil olmak üzere mühür baskısı ve bazı küçük nesneler bulunmuştur.[162]

G Sarayı, yazılı belgelerin yanı sıra arkeolojik eser açısından da oldukça zengindir. Sarayda bulunan arkeolojik eserler, Mardik II B1 tabakasının Erken Tunç Çağı'na IV A[163] tarihlenmektedir. Saraydan çıkarılan arkeolojik buluntuların başında ise Başörtülü Rahibe Heykeli, Maliktum Standı, Ebla Standı, Boğa Başlı Adam Heykeli gelmektedir. Krallara, tanrılara, boğalara ve heykellere takılan takma sakallar ile tanrılara adak eşyası olarak sunulan takma sakallar ve saçlar da bu buluntular arasında yer almaktadır. Arkeolojik buluntu olarak değerlendirilen fazla miktarda ham hâldeki lapis lazuli parçalar ise 1979'da G Sarayı'nın L.2984 numaralı odasında ele geçirilmiştir. L.2982 numaralı odada ise arkeolojik malzeme olarak saraya ait mobilya parçaları, lapis lazuliden sakal parçaları ve altın folyo ile kaplı birçok kalıntı da bulunmuştur. Bu buluntular ciddi bir şekilde orijinal parçalarından ayrıldığı için sıklıkla tanınmaz durumdadır. Bahsedilen arkeolojik eserlerin dışında antropomorfik figürlü heykeller, seramikler, kakmalar, kaplamalar ve duvar panelleri de bulunmaktadır (Şek. 37-38).

[162] A. Archi, 2015 s. 79.

[163] Yaklaşık olarak (M.Ö. 2400-2250) tarihlenmektedir.

İnsan vücuduna ait altın folyo ile kaplı parçalar da arkeolojik buluntular arasında yer almaktadır. Bu doğrultuda ele alınan nesneler şunlardır: İki adet altın folyodan insan kollarına ait parçalar, bir el ve bir tane de altın folyo ile kaplı olan boğa boynuzu. Bütün bu nesneler ise aynı ölçektedir ve bu yüzden eşit büyüklükteki birkaç parçaya ait olabileceği düşünülmektedir.

Altın folyo ile kaplanmış olan insan koluna ait iki parçadan birincisi TM.03.G.767 numaralı eserdir (Şek. 30). Dik bir açıyla bükülmüş olan bu kol, bir yumrukla kapalı olan el ile birlikte hafifçe aşağı doğru dönmüş durumdadır. İnsan koluna ait olan ikinci parça TM.03.G.600a numaralı eserdir (Şek. 31). Dirsekten kırılmış olan bu kol, dik açıyla eğilerek kapalı bir yumruyla sonlanmaktadır. Altı folyo ile kaplı bu parçalar içerisinde yer alan el ise TM.03.G.670 numarasıyla belirtilen eserdir Dikkate aldığımız altın folyo ile kaplı olan boğa boynuzuna ait parça ise TM.03.G.846a numaralı eserdir (Şek. 33).

Daha önce bahsettiğimiz takma saçlar ise tanrılara adak eşyası olarak sunulmaktadır. Bunun yanı sıra krallara, tanrılara, boğalara ve heykellere de takıldığı düşünülmektedir. Varsayılan bu amaçlar doğrultusunda G Sarayı'nda yapılan kazılarda üç takma saç bulunmuştur. Bu takma saçlar ile ilgili değrelendirmeler ise şu şekilde yapılmaktadır.

Üç takma saç içerisinden birincisi, TM.03.G.835 numaralı eserdir (Şek. 34). Bir erkek figürüne ait olan ve ince dalgalı olarak gösterilen saçlar ise bir tür başlık da olabilir. İkincisi, TM.03.G.888 numaralı eserdir ve kadın figürüne aittir (Şek. 35). Bu takma saç, sağ taraftan alın seviyesinden kırılmıştır ve arka kısmı ise tamamen yok olmuştur. Üçüncüsü ise, TM.03.G.824 numaralı eserdir (Şek. 36). Bu eser, üç takma saç

içerisinden en zarif olanıdır. Başın tepesinden iki kısma ayrılarak oluşmuştur ve takma saçın dört tarafında saç lüleleri vardır ve bunlar ters tarafa dönüktür. Daha önce bahsettiğimiz G Sarayı'ndan çıkarılan önemli arkeolojik buluntular için sırasıyla şunları diyebiliriz:

Başörtülü Rahibe Heykeli, G Sarayı'nın L.3600 numaralı odasından çıkarılmıştır. TM.83.G.400 numarasıyla gösterilen eserdir (Şek. 15). Başörtülü bir rahibenin tasvirini oluşturan bu heykelin elbisesi sabun taşından yapılmışken heykelin yüzü ve kolları ise kireç taşından yapılmıştır. Etek ucunda ise ince kırmızı jasper bant tarafından çevrelenmiş olan çift çizgiler yer almaktadır.[164]

Maliktum Standı, birbirinden bağımsız olarak bulunan dört farklı arkeolojik buluntunun bir araya getirilmesiyle yeniden oluşturulan bir eserdir (Şek. 27). Stand içerisinde yer alan ve birbirlerinden farklı olan bu eserler ise şunlardır. Oturan minyatür kadın heykeli, ayakta duran minyatür kadın heykeli, tütsü kabının içerisinden çıkan iki ateş figürü, bronz halka ve bronzla kaplı ahşap direk. İki minyatür kadın heykeli ve tütsü kabı 2007'de yapılan kazılarda G Sarayının Seyirci Avlusunun kuzey kısmında yer alan L.9583 numaralı odasında bulunmuştur. İçlerinden sadece bronz halka 2006'da yılındaki kazıda sarayın yine L.9583 numaralı odasında bulunmuştur.

Bahsedilen bu arkeolojik malzemelerin iyi durumda bulunmasından ve korunmasından dolayı bir düzenleme doğrultusunda yeniden yapılandırılması mümkün hale gelmiştir. Bu doğrultuda keşfedilen arkeolojik buluntuların hepsi bir araya

[164] F. Pinnock, "The King's Standard From Ebla Palace G", **JCS, Volume 67**, 2015, s. 3-4.

getirilerek “Maliktum Standı” olarak adlandırılan yeni bir eser ortaya çıkarılmıştır. Yani “Maliktum Standı” olarak bilinen bu standın tamamıyla rekonstrüksiyonu yapılmıştır.

Önemli parçaları korunmuş özgün bir aksesuar olarak kraliyet ailesinin ve yüksek dereceli görevlilerin önemli törenlerde sergiledikleri bir stanttır. Bununla birlikte bu stand ile törensel bir nesne olarak kült törenleri de yapılmaktaydı. Muhtemelen Ebla kralı İšar-damu zamanında krallığın düzenlemiş olduğu son dini törende de kullanılan Standlardan birisidir.

Standın genel görünüşü ise şu şekildedir. Bronz bir halkanın üzerine yatay şekilde konumlanmış olan bronz kaplı ahşap bir direk vardır. Bu direğin üzerinde ise küçük bir platformda iki minyatür kadın heykeli ve bu minyatür heykellerin ortasında bulunan tütsü kabından çıkan iki ateş figürü yer almaktadır. Minyatür kadın heykellerinden birisi oturur diğeri ise ayakta durur vaziyettedir. Otururak elinde kadeh tutan ve vücudu tamamen kapalı olan minyatür kadın heykelinin kraliçe Dusigu olduğu düşünülmektedir. Ayakta duran minyatür kadın heykelinin ise kraliçe Tabur-damu olduğu ileri sürülmektedir. Tabur-damu’nun ayakta durur vaziyetteki tasviri farklı şekillerde yorumlanmaktadır. Yapılan bu yorumlar genel itibariyle Tabur-damu’nun; kraliçe Dusigu’nun heykelinin önünde düşüncelere daldığı, yas tuttuğu ya da meditasyon yaptığı şeklindedir.

Kraliçe Dusigu’nun minyatür heykeli TM.07.G.230, kraliçe Tabur-damu’nun minyatür heykeli ise TM.07.G.231 numarasıyla bilenen eserleri oluşturmaktadır. Bahsedilen bronz halka TM.06.G.906 numarasıyla, tütsü kabından filizlenen iki ateş

figürü de TM.07.G.220 numarasıyla belirtilen eserdir. Bu iki önemli minyatür kadın heykelinin keşfi Ebla'da yürütülen 2006-2007 kazılarında mümkün olmuştur.[165]

Bu minyatür heykeller farklı malzemelerden yapılmıştır. Ayakta duran kadın heykeli; ahşap, sabun taşı, jasper ve gümüşten, oturan kadın heykeli ise ahşap, kireç taşı, altın ve jasperden yapılmıştır.[166]

Kraliçe Dusigu'ya ait oturan minyatür kadın heykeli 7,0 cm. yüksekliğindedir (Şek. 16). Pelerinin içindeki bazı boşluklar ile sağ ayağının bir kısmı dışında heykel çok iyi korunmuş durumdadır. Üzerine giydiği klasik yün pelerini altın folyoyla kaplanmıştır.[167] Vücudun çıplak olan kısımları ise baş, kollar ve bacaklar beyazımsı kireç taşıyla çevrelenmiştir. Kraliçenin oturduğu iskemle ise dikdörtgen biçimde, ince kireç taşından yapılan bir küpü anımsatmaktadır (Şek. 18). İskemlenin her tarafında kireç taşı kakmalar vardır. Bu kakmalar küçük yarım sütunlar halinde tasarlanarak dekore edilmiştir. İskemlenin kireç taşına ait bütün parçaları altın folyo tarafından kaplandığı için şu andaki orijinal pozisyonu değiştirilmemiştir.[168] Jasper kakmalarla dekore edilmesinden ve beyaz kireç taşından yapılmasından dolayı karmaşık bir yapıya sahiptir. Bahsedilen dikdörtgen görünümlü bu iskemlenin üzerine minyatür kadın heykeli oturur vaziyette yerleştirilmiştir.

---

[165] P. Matthiae, 2010, s. 3.

[166] P. Matthiae, 2009, s. 277.

[167] Bu elbise türü "*kaunakes*" olarak bilinmektedir. Eskiden Mezopotamya da erkekler ve kadınlar tarafından giyilen ve keçi postunu andıran bir giysidir.

[168] P. Matthiae, 2010, s 9.

Oturan kadın figürü karışık bir yapıya sahiptir. Kaunakes olarak da adlandırılan yün pelerini altın folyo ile kaplıdır ve takma saçı ise sabun taşındandır. Sağ elinde tuttuğu minik kadeh de jasperden yapılmıştır.[169]

Ayakta duran kraliçe Tabur-damu'ya ait olan minyatür heykel daha büyük olarak 14,5 cm. yüksekliğindedir (Şek. 21). Ustaca monte edilmiş birkaç ayrı parçadan oluşan, sabun taşı elbisesiyle tamamen gümüş folyo ile kaplanmıştır. Bu heykelin sadece ayakları bulunmamaktadır. Minyatür figürün çıplak parçaları yani yüzü, göğsü, kolları ve bacakları kalın gümüş bir folyo ile kaplanmıştır. Natüralizm ile yorumlanan bir kadın görüntüsü verilmiştir. Birkaç parça şeklinde sabun taşı ile kaplanmış olan elbisesi ile pürüzsüz pelerini uzun saçaklarla süslenmiştir. Özenle işlenmiş sabun taşından yapılan takma saç ise başın arka kısmına yerleştirilmiştir. Takma saçtaki alın üzerine düşen perçemler ise iki ince sabun taşı folyodan oluşmaktadır.[170]

Rekonstrüksiyonu yapılan Maliktum Standı'nda yer alan bronz halka ve bronz tütsü kabının değerlendirmeleri ise şu şekilde yapılmaktadır.

Bronz halkanın tepesine doğru bir şişkinlik vardır (Şek. 26). Oldukça büyük olan bu halkanın çapının uzunluğu ile dışında yer alan iki üçgenin uzunluğu bilinmemektedir. Aynı zamanda halkanın ortasından geçen bir bölme de bulunmaktadır. Bütün bu parçaların tamamı G Sarayı'nın L.9583 numaralı odasının birbirlerine yakın olan mesafelerinde bulunmuştur.[171]

[169] P. Matthiae, 2009, s. 281.

[170] P. Matthiae, 2010, s 9.

[171] P. Matthiae, 2009, s. 277.

Minyatür grup olarak görülen bu heykellerden üçüncüsü ise bronz tütsü kabını oluşturmaktadır (Şek. 25). Son derece ince bir işçilikle yapılmıştır ve yüksekliği yaklaşık olarak 7,2 cm. dir. Tütsü kabı, silindirik bir tabana sahip olan, tepesinde kâse bulunan ve bu kâsenin içerisinden çıkan iki alev görüntüsünden oluşturmaktadır.[172] Bu kap, yapılan yorumlara göre tören alanına ait olan nesneler içerisinde de yer almaktadır.

Maliktum Standı, muhtemelen G Sarayı'nda düzenlen önemli törenlerde kullanılmıştır. Açık bir şekilde Mezopotamya ve Suriye de M.Ö. III. Binyıl sanatının olağanüstü ve eşsiz bir eseridir.[173]

Ebla Standı (=Levha Standı); G Sarayında bulunmuştur. Stantta önemli figürlerden oluşan mermerden kakma kalıntılar bulunmaktadır. Birbirinden farklı olan kakma parçalar bir araya getirilerek oluşturulmuş bir eserdir. Yatay olarak oluşturulmuş olan bu kakma panelde zaferi kutlayan Ebla askerleri, ele geçirilen mahkûmlar, çeşitli mitolojik hayvan figürleri, savaş tanrısı Rašap ve insan başlı boğa çiftleri yer almaktadır. Ele geçirilen mağlup düşmanları öldüren Ebla askerleri ile düşmanların kesik kafaları da bulunmaktadır. Stantta mitolojik hayvan figürü içerisinde yer alan aslan başlı kartal, *Anzu* (= *İM.DUGUD*), tasviri ön plandadır.

Ebla Standına ait olan fragmanlar, kesinlikle Lagaš şehrinin tanrısı Ningirsu'nun sembolü olan ve sadece geniş kanatlarıyla aslan başlı kartal figürü taşıyan Eannatum stelinde görülen Stand ile aynı tiptendir.[174] Ebla Standı'nın, halkın düzenlemiş olduğu törenlerde kullanıldığına dair bir gösterge yoktur. Bu Stand da Mezopotamya'da olduğu gibi kazanılan zafer sonrası yapılan eylemlerin yansıtıldığı betimlemeleri içermektedir.

[172] P. Matthiae, 2010, s. 9.

[173] P. Matthiae, 2009, s. 304.

[174]P. Matthiae, 2009, s. 304.

Boğa Başlı Adam Heykeli; G Sarayı'nın L.2764 numaralı odasında bulunmuş olan eserdir. Bu heykel altın ve sabun taşından yapılmıştır ve TM.76.G.850 numarası ile gösterilmektedir (Şek. 29).

SONUÇ

"G Kraliyet Sarayı Buluntuları Işığında Ebla'nın Siyasi Tarihi ve Ekonomik Yapısı" başlıklı bu tezde bugünkü Suriye sınırları içerisinde kurulmuş olan Ebla krallığının, M.Ö. 2400-2250 yılları arasında Mezopotamya'da kurulan diğer şehir devletleriyle geliştirmiş olduğu ilişkilerini ortaya koymaya çalıştık. Ebla kraliyet arşivleri içerisinden konumuzla bağlantılı olan Ebla tabletlerinden edinilen bilgilerin derlenmesi suretiyle çalışmamızı tamamladık. Ebla tabletlerinin yayımlandığı ARET "Archivi Reali di Ebla, Testi" serilerini ana kaynak olarak kullandık. Bu seri içerisinden tezimizde yer verdiğimiz metinlerin yayımının yapıldığı transkripsiyon ve çevirileri dikkate alarak çalışmamıza dahil ettik.

Tezimizde, Ebla'nın keşfinin nasıl gerçekleştiği ile Ebla tabletleri ışığında krallığın siyasi tarihi ve ekonomik yapısını araştırmaya çalıştık. Araştırmamıza Ebla arşivleri içerisinde yer alan arkeolojik malzemeleri de dahil ettik. Böylelikle tezimiz üç bölümden oluşmuştur. Giriş bölümünde Tel-Mardik ve Ebla krallığı hakkında açıklayıcı bilgi verilmiştir. Mısır'dan getirilen ve G Sarayı'nda bulunmuş olan vazonun bir parçası üzerinde hiyeroglif yazısı ile Mısır firavunları I. Kefren ve I. Pepi'nin isimleri kaydedilmiştir. Bu eser G Sarayı'nın tarihlendirilmesinde dikkate alınmıştır.

Birinci bölümde, Ebla tabletlerinin çıkarıldığı G Sarayı ve Ebla arşivleri hakkında bilgi verilmektedir. Ayrıca Ebla höyüğü içerisinde yer alan G Sarayının nerede yer aldığına ve bu saraydan Ebla tabletlerinin çıkarıldığı odalara değinilmiştir. Bahsedilen odaların dışında da sarayın bütünü içerisinde yer alan yapıların nereler olduğu belirtilmiştir. Bu yapıların (Northern Quarter) "Kuzey Alanı", (Southern Quarter) "Güney Alanı", (Central Complex-West Unit) "Merkez Kuruluşu-Batı Birliği", (Central Complex -South Unit) "Merkez Kuruluşu-Güney Birliği", (Administrative Quarter) "Yönetim Alanı" ve (Audince Court) "Seyirci Alanı " olduğu ifade edilmiştir.

Aynı zamanda G Sarayının doğusunda bulunan devasa merdivenden de bahsedilmiştir. Bu merdiven saraydaki L.2712 numaralı odanın doğusunda L.2764 numaralı odanın ise batısında yer almaktadır. Tezin temelini oluşturan G Sarayını çalışmamıza dahil etmemizdeki ana neden ise Ebla arşivlerinin bu sarayda bulunmasıdır.

Özellikle hem G Sarayının hem de bu saraydan çıkarılan Ebla tabletlerinin tarihlenmesinde bir netlik durumunun olmamasından söz edilmiştir. Tarihlemedeki bu belirsizlik durumun açıklığa kavuşturulması için de tezde iki farklı sav olarak sunulan kısa ve uzun kronolojiden bahsedilmiştir. Tarihlemede ortaya atılan bu metotların dışında C14 ve kimyasal analizlerin de önemli olduğu belirtilmiştir. Tezin bu bölümünde tarihlemede G. Pettinato, Ebla tabletlerindeki verilere dayanarak uzun kronolojiyi desteklemektedir. Ayrıca tabletlerin tarihlendiği dönemin ise Mezopotamya'daki Akad Hanedanlığına karşılık geldiğini ifade etmiştir. Bunlara ek olarak Ebla krallığında ve G Sarayında yaklaşık olarak M.Ö. 2400-2250 Mardik II B1 döneminde bir yıkım gerçekleşmiştir. Fakat sarayın yıkımının kim tarafından ve ne zaman gerçekleştiği konusundaki görüş farklılıkları da belirtilmiştir. P.Matthiae, sarayın yıkımına verilebilecek en mantıklı tarihin M.Ö. 2250'ler olduğunu söylemiştir. G. Pettinato ise kısa kronolojinin esas alınması halinde bu yıkımın Akadlı Narām–Sīn tarafından gerçekleştiğini ifade etmiştir.

Diyebiliriz ki, Mardik II B1 döneminde Ebla'da bir yıkımın gerçekleşmesiyle G Sarayında da yıkım meydana gelmiştir. Dahası G Sarayının tarihlenmesinde de bir netlik durumu yoktur. Tezimizde edindiğimiz bilgilerde uzun kronoloji G Sarayını(nın yıkılmasını) M.Ö. 2500 civarına tarihlemiştir. Kısa kronoloji ise G Sarayının yıkımının M.Ö. 2250'de Akadlı Narām–Sīn tarafından gerçekleştiğini ifade etmiştir. Dahası G. Pettinato da Ebla'nın Akadlı Narām–Sīn tarafından yıkıldığını söylemiştir.

Çalışmamızın birinci bölümü içerisinde yer alan "Kraliyet Arşivleri" kısmında ise, G Sarayından çıkan Ebla tabletlerinin konularına ve sarayın hangi odalarında bulunduğuna dair bilgi verilmiştir. Anlaşıldığı üzere Ebla tabletlerinin neredeyse tamamı L.2769 numaralı merkez arşiv odasından çıkarılmıştır. Yapılan kazılar ve incelemeler neticesinde bu odanın rekonstrüksiyonu yapılarak bir kütüphane sistemine göre tabletlerin raflara dizildiği söylenmiştir. Tabletlerin çoğunluğu 1974-1976 yılları arasında bulunmuştur. Üç kazı sezonunda ele geçirilen tablet sayısının yaklaşık olarak 20.000 olduğu vurgulanmıştır. Ebla tabletlerinin son üç kral İgriš-halab, İrkab-damu ve İšar-damu dönemine ait olduğundan da bahsedilmiştir. Arşivlerinin çoğunun krallığın ekonomik ve idari yapısı hakkında bilgi veren metinlerden oluştuğu da söylenmiştir.

Eblalıların binlerce yazılı metni gelecek kuşaklara bırakacak kadar üretken bir toplum olduğunu anlamaktayız. Ayrıca, onları modern bir arşiv merkezinin öncüsü olarak düşünebilir ve onların yazılı materyalleri düzenleme yeteneğine sahip olduklarını da söyleyebiliriz.

"Ebla'nın Keşfi, Siyasi Tarihi ve Ekonomik Yapısı" adlı bölüm başlığında Ebla'nın keşfi ve İbbiṭ-līm kitabesi hakkında bilgiler verilmiştir. Bu bölümde Tel Mardik'in eski adının Ebla olduğunun anlaşılmasına vesile olan TM.68.G.61 numaralı İbbiṭ-līm kitabesinin transkripsiyon ve tercümesine de yer verilmiştir. İbbiṭ-līm yazıtı bulunduktan sonra artık Ebla'nın modern Tel-Mardik olduğu netlik kazanmıştır. Bu tespitin yapılması Ebla tarihi için önemli keşiflerin başlamasına neden olmuştur.

İkinci bölümün, ''Ebla'nın Siyasi Tarihi ve İlgili İki Metin'' adlı alt başlıkta ise krallığının siyasi tarihi ile ilgili bilgiler yaklaşık M.Ö. 2400-2250 yılları arasındakilerle sınırlı tutulmuştur. Ebla tabletleri içerisinde krallığın siyasi tarihi hakkında bilgi veren

en önemli iki metin de dahil edilmiştir. Bu metinlerden birisi Ebla ile Abarsal ilişkisini ortaya koyan TM.75.G.2420, diğeri ise Ebla ile Mari arasında yaşanan ilişkiden bahseden TM.75.G.2367 numaralı metindir.

TM.75.G.2420 numaralı metnin Ebla kralı İrkab-damu zamanında, Ebla ile Abarsal arasında imzalanan bir barış ve ticaret antlaşması olduğu söylenmiştir. Fakat tezin ilgili bölümünde H.Klengel tarafından bu antlaşmanın Ebla ile Asur arasında da imzalanmış olabileceği belirtilmiştir. Tarihte kayda geçirilen ilk antlaşmalardan birini teşkil ettiği ve Fırat ya da Habur bölgesinde bulunan Eblalı tüccarların ticari faaliyetleri hakkında olduğu da ayrıca ifade edilmiştir.

Ebla tabletlerinden TM.G.75.2367 numaralı metnin ise yaklaşık olarak M.Ö. XXIV. Yüzyıl 'da Ebla ve Mari arasında yaşanan ilişkiyi ortaya koyan güzel bir örnek olduğu ifade edilmiştir. Bu metnin Mari kralı Enna-Dagan'ın; Ebla kralına yazmış olduğu bir mektup olduğu hususuna da değinilmiş, konusu hakkında uzmanlar tarafından birkaç kez değerlendirilme yapıldığına temas edilmiştir.

İkinci bölümün, ''Ebla Krallığının Ekonomik Yapısı ve İlgili İki Metin'' adlı son alt başlığında ise Ebla'nın ekonomik yapısını yansıtan TM.75.G.1998 ve TM.75.G.1332 numaralı metinler incelenmiştir. Bu bölümde Ebla'dan çıkarılan tabletlerinin çoğunluğu idari ve ekonomik konuları ele almaktadır. Bunların sarayın gelir ve giderlerinin kayıt altına alındığı, yıllık ve haftalık hesapların tutulduğu belgeler olduğu vurgulanmıştır. Bu belgelerde kayıtları tutulan ürünler arasında buğday, kumaş ve madenlerin yer aldığı söylenmiştir. Öyle ki, çalışmamızda ele aldığımız TM.75.G.1998 ve TM.75.G.1332 metinlerinde gümüş, bakır ve kumaş çeşitlerini açık bir şekilde görmekteyiz. Ebla krallığının ekonomik olarak zengin durumda olmasının

temel nedeninin etkili bir şekilde küçükbaş hayvancılığı ile kumaş üretiminin yapılmasına bağlı olduğu da belirtilmiştir.

G Kraliyet Sarayının ticaretin ve ticari ilişkilerin sürdürüldüğü bir yer olduğunu ifade edebiliriz. G Sarayının bu pozisyonundan dolayı L.2769 numaralı merkez arşivinden çıkan Ebla tabletlerinin çoğu ekonomi ile ilgili metinleri oluşturmaktadır.

Üçüncü bölümde ise, G Sarayından çıkarılan arkeolojik eserler içerisinden Başörtülü Rahibe Heykeli, Maliktum Standı, Ebla Standı, Boğa Başlı Adam Heykeli ve insan vücuduna ait buluntular ele alınmıştır. Bu arkeolojik malzemeler içerisinde ‘’Maliktum Standı’’ kültürel etkileşimlerin gösterilmesi bakımından güzel bir örnek oluşturmaktadır. Stand’daki kraliçe Dusigu’nun giymiş olduğu elbise, Mezopotamya’da yaşayan kadın ve erkeklerin giymiş olduğu kaunakes ile benzerlik göstermektedir.

‘’Ebla Standı’’nın, Mezopotamya’daki Ur Standı ile benzerlik gösterdiği düşünülmektedir. Ur Standında, Ebla Standında olduğu gibi savaş sonrası yapılan kutlamaların bir tasviri bulunmaktadır. G Sarayı’ndan çıkarılan arkeolojik malzemeler Ebla toplumunun kültürel yapısı ve inancı hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir.

KAYNAKLAR

Akkermans, P., Schwartz, G., **The Archaeology of Syria. From Complex Hunter-Gatherers to Early Urban Societies (c. 16,000-300 BC).** United Kingdom: Cambridge University Press, 2013.

Alp, S., **Hitit Çağında Anadolu**, Ankara: Türkiye Bilimsel ve Araştırma Kurumu Yayımları, 2000.

Archi, A., **ARET I Testi Amministrativi:Assegnazioni di Tessuti,** Roma: 1985.

Archi, A., ‘’The Royal Archives of Ebla’’, **Ebla to Damascus: Art and Archaeology of Ancient Syria: an Exhibition from the Directorate General of Antiquities and Museums of the Syrian Arab Republic**, edited by Harvey Weiss, Washington: 1985.

Archi, A., **ARET VII Testi Amministrativi:Registrazioni di Metalli e Tessuti**, Roma: 1988.

Archi, A., “ Formation of the West Hurrian Pantheon: The Case of Išhara”, **Recent Developments in Hittite Archaeology and History**: Papers in Memory of, edited by K. Aslıhan Yener, Harry A. Hoffner JR., Hans G. Güterbock Winona Lake, Indiana: Eisenbrauns, 2002, s. 21-33.

Archi, A., Biga, M.,G., “A Victory over Mari and the Fall of Ebla”, **JCS**, **Volume 55**, 2003, s. 1-44.

Archi, A., “In Search of Armi”, **JCS**, **Volume 63**, 2011, s. 5-34.

Archi, A., **Ebla and Its Archives: Texts, History, and Society**, Germany: De Gruyter, 2015.

Archi, A., “Lapis Lazuli and Shells from Mari to Ebla”, **Overturning Certainties in Near Eastern Archaeology**, **Volume 90**, Leiden;Baston: Brill Press, 2017, s. 34-47.

Astour, Michel C., “A Reconstruction of The History of Ebla (Part 2)”, **Eblaitica**, **Volume 4**, edited by Cyrus H.Gordon, Gary A.Rendsburg, Winona Lake, Indiana: Eisenbrauns, 2002, s. 57-195.

Bachhuber, C., “Sumer, Akkad, Ebla and Anatolia”, **The Sumerian World,** edited by Harriet Crawford, London and New York: Routledge Press, 2013.

Bachvarova, M.R., “Relations between God and Man in the Hurro-Hittite Song of Release”, **JAOS**, **Volume 125, No.1**, 2005, s. 45-58.

Bachvarova, M.R., “Manly Deeds: Hittite Admonitory History and Eastern Mediterranean Didactic Epic", **Epic and History**, edited by Kostan David, Raaflaub Kurt A., United Kingdom: Wiley-Blackwell Publication, 2010.

Barjamovic, G., **A Historical Geography of Anatolia in the Old Assyrian Colony Period**, Denmark: Museum Tusculanum Press, 2011.

Biga, M.G., Milano,L., **ARET IV Testi Amministratıvı: Assegnazioni Di Tessuti**, Roma: 1984 s. 73.

Black, J., George, A., Postgate, N., **A Concise Dictionaty of Akkadian**, Germany: Harrassowitz Verlag Wiesbaden, 2000.

Bolger, D., Maguire, L.C., **The Development of Pre-State Communities in The Ancient Near East**, Oxbow Books, 2010.

Bordreuil, P., Briquel-Chatonnet,F., C,Michel., **Tarihin Başlangıçları Eski Yakındoğu Kültür ve Uygarlıkları**, İstanbul: Alfa Basım, 2014.

Bryce, T., **The Routledge Handbook of the Peoples and Places of Ancient Western Asia,** London and New York: Routledge Press, 2009.

Bryce, T., **Ancient Syria: A Three Thousand Year History,** United Kingdom: Oxford University Press, 2014.

CAD **The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the Universtiy of Chicago,** Chicago 1956vd.

Cuneiform Digital Library Initiative (http://cdli.ucla.edu) 2018.

Dolce, R., "Ebla before The Archievement of the G Palace Culture: An Evaluation of the Early Syrian Archaic Period." **In Proceedings of the 4th ICAANE**, **Volume 1**, 2004, s. 65-80.

Dolce, R., "Ebla and It's Origins A Proposal", **Proceedings of the 6th ICAANE, Volume 1**, Rome, 2010, s. 248.

Ebla Official Site of Italian Archaeological Mission in Syria, (www.ebla.it).

Edzard, D.O., **ARET II Verwaltungstexte Verschıedenen Inhalts Aus Dem Archıv L.2769,** Roma: 1981.

Fronzaroli, P., **ARET XIII Testi di Cancelleria: I Rapporti Con Le Cıttà** , Roma: 2003.

Gelb, I.J., "The Inscription of Ibbiṭ-Lîm, King of Ebla", **Studia Orientalia, Volume 55:8** , Helsinki, 1984, s. 213-229.

Hamblin, W.J., **Warfare in the Ancient Near East to 1600 BC: Holy Worriors at the Dawn of History**, London and New York: Routledge Press, 2006.

Kitchen, K.A., **The Bible in Its World: The Bible and Archaeology Today**, The Paternoster Press, 1977.

Klengel, H., **Syria 3000 to 300 B.C.: A Handbook of Political History**, Berlin: Akademie Verlag Press, 1992.

Lewy, J., **Tablets Cappadociennes: Troisième Série,** Paris: 1935-1937.

Liverani, M., **The Ancient Near East History, Society and Economy**, London and New York: Routledge Press, 2014.

Matthiae, P., "Mission Archeologıque De L'universite de Rome A Tell Mardikh", **AAAS, Volume XX,** 1970, s. 55-71.

Matthiae, P., **Ebla: An Empire Rediscovered**, New York: Hodder and Stoughton Press, 1980.

Matthiae, P., ‘’Ebla Recovered’’ **Ebla to Damascus: Art and Archaeology of Ancient Syria: an Exhibition from the Directorate General of Antiquities and Museums of the Syrian Arab Republic**, edited by Harvey Weiss, Washington: 1985.

Matthiae, P., “Ebla”, **Beyond Babylon: Art, Trade, and Diplomacy in the Second Millennium B.C.**, edited by Joan Aruz, Kim Benzel and Jean M. Evans, New York: The Metropolitan Museum of Art, New York Yale Unıversity Press, 2008, s. 34-41.

Matthiae, P., “ The Standard of the Maliktum of Ebla in the Royal Archives Period”, **ZA**, **Band 99**, 2009, s. 270-311.

Matthiae, P., “Recent Excavations At Ebla, 2006-2007”, **ICAANE 6**, **Volume 2**, Harrassowitz Verlag Wiesbaden, 2010, s. 3-26.

Matthiae, P., Marchetti,N., **Ebla and It’s Landscape Early State Formation in The Ancient Near East,** Californa: Left Coast Press, 2013a.

Matthiae, P., “Ebla: Recent Excavation Results and the Continuity of Syrian Art”, **Cultures in Contact: From Mesopotamia to the Mediterranean in the Second. Millennium B.C.**, edited by Joan Aruz, Sarah B. Graff, and Yelena Rakic, New York: The Metropolitan Museum of Art, New York Yale University Press, 2013b, s. 96-111.

Milano, L., **ARET IX Testi Amministrativi: Assegnazioni di Prodotti Alimentari,** Roma: 1990.

Milano, L., Ebla Digital Archives A Project of Ca'Foscari University of Venice. (virgo.unive.it/eblaonline/cgi-bin/catalogo.html)

Nadali, D., "Monuments of War, War of Monuments: Some Considerations on Commemorative War in the Third Millennium B.C.", **Or**, **Vol. 76**, 2007, s. 336-367.

Neu, E., Das hurritische Epos der Freilassung I, **StBoT 32**, Germany: Harrassowitz Verlag Wiesbaden, 1996.

Otto, A., M.G. Biga., "Thoughts about the Identification of Tall Bazi with Armi of the Ebla Texts", **ICAANE 6**, **Volume 1**, Harrassowitz Verlag Wiesbaden, 2010, s. 481-94.

Pettinato, G., "Inscription de Ibbiṭ-lîm, Roi de Ebla", **AAAS, Volume XX,** 1970a, s. 73-76.

Pettinato, G., "Mission Archeologıque de L'universite de Rome a Tell-Mardikh″, **AAAS, Volume XX**, 1970b, s. 55-71.

Pettinato, G., "The Royal Archives of Tell Mardikh-Ebla ", **BA, Volume 39**, 1976, s. 44-52.

Pettinato, G., **Ebla A New Look At History**, America: The Johns Hopkins University Press, 1991.

Pinnock, F., "The King's Standard From Ebla Palace G", **Journal of Cuneiform Studies JCS, Volume 67,** 2015, s. 3-22.

Podany, A.H., **Brotherhood of Kings: How Internatiol Relations Shaped the Ancient Near East**, New York: Oxford University Press, 2010.

Pomponia, F., **ARET XV,1 Testi Amministrativi: Assegnazioni Mensılı Di Tessuti Periodo Di Arrugum,** Roma: 2008 s. 48.

Roaf, M., **Mezopotamya ve Eski Yakındoğu**, İstanbul: İletişim Yayıncılık, 1996.

Sjöberg, Å.W. et al., **The Sumerian Dictionary of The University of Pennsylvania A Part II,** Philadelphia: 1994.

Teıssıer, B., **Sealing and Seals On Texts From Kültepe Kārum Level 2**, Leiden: Nederlands Historisch-Arhaeologisch Instituut te İstanbul, 1994.

Thuesen, I., " The City-State in Ancient Western Syria", **A Comparative Study of Thirty City-State Cultures**, edited by Mogens Herman Hansen, Denmark: Danske Videnskabernes Selskab Printed, 2000, s. 55-65.

Tinney, S,. et al., **The Electronic Pennsylvania Sumerian Dictionary** (http://psd.museum.upenn.edu/epsd/index.htm)2006.

EKLER

Ek-1. Şekiller

Şek. 1: Ebla, G Kraliyet Sarayında, İdari Alanda yer alan L.2769 numaralı merkez arşiv odasının (güneybatısından), kuzey ve doğu duvarları boyunca zemin üzerinde dağınık ve parçalar halinde bulunan tabletlerden görüntüler. Yaklaşık olarak M.Ö. 2300.

Matthiae, P., Marchetti,N., **Ebla and It's Landscape Early State Formation in The Ancient Near East,** Californa: Left Coast Press, 2013, s.43.

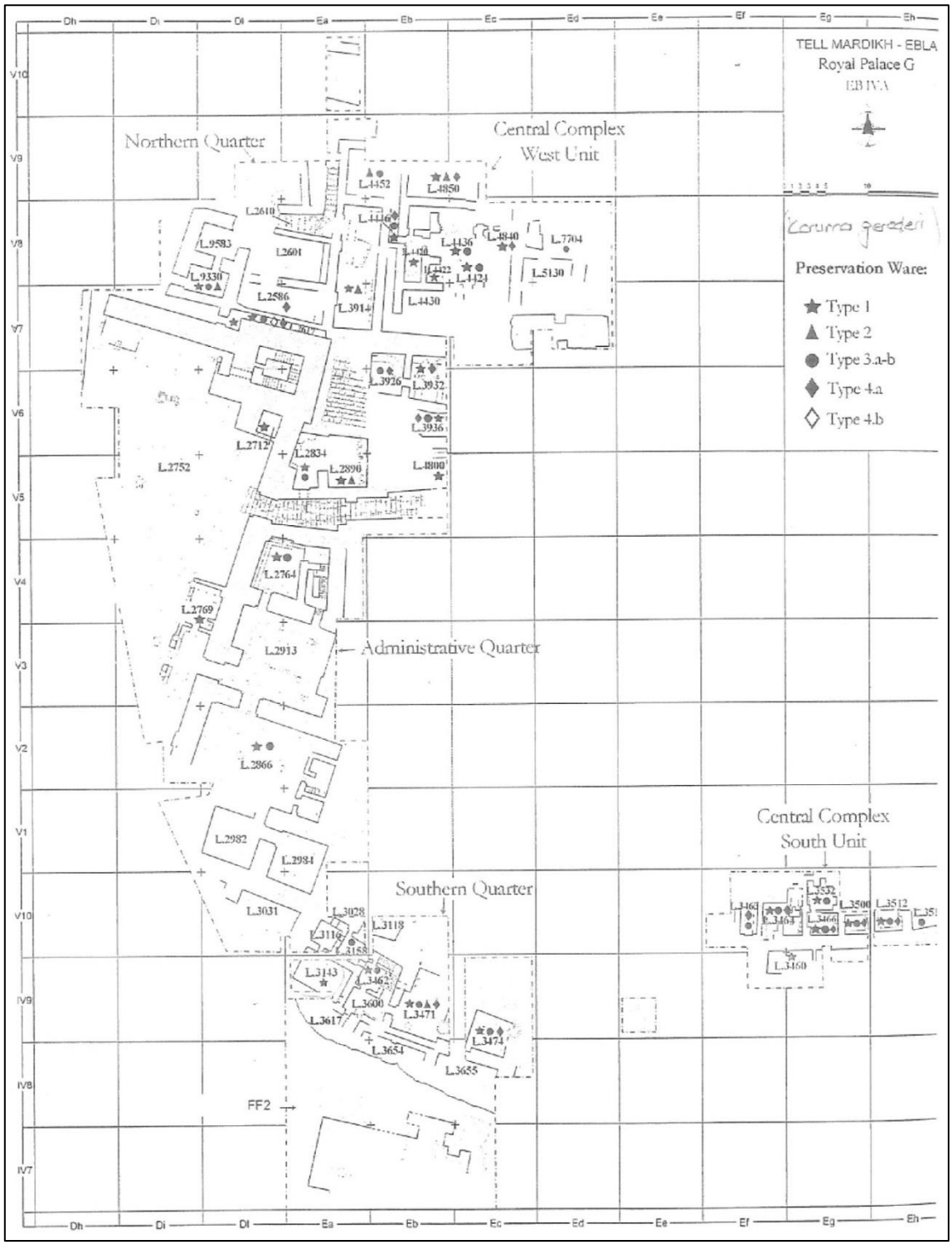
Şek. 2: Ebla, G Kraliyet Sarayında, İdari Alanda (Administrative Quarter) yer alan (L.2769 numaralı) merkez arşiv odasının (güneybatısından), kuzey ve doğu duvarları boyunca zemin üzerinde dağınık ve parçalar halinde bulunan tabletlerden detaylı görüntüler. Yaklaşık olarak M.Ö. 2300 tarihlenmektedir.

Matthiae, P., Marchetti,N., **Ebla and It's Landscape Early State Formation in The Ancient Near East,** Californa: Left Coast Press, 2013, s.43.

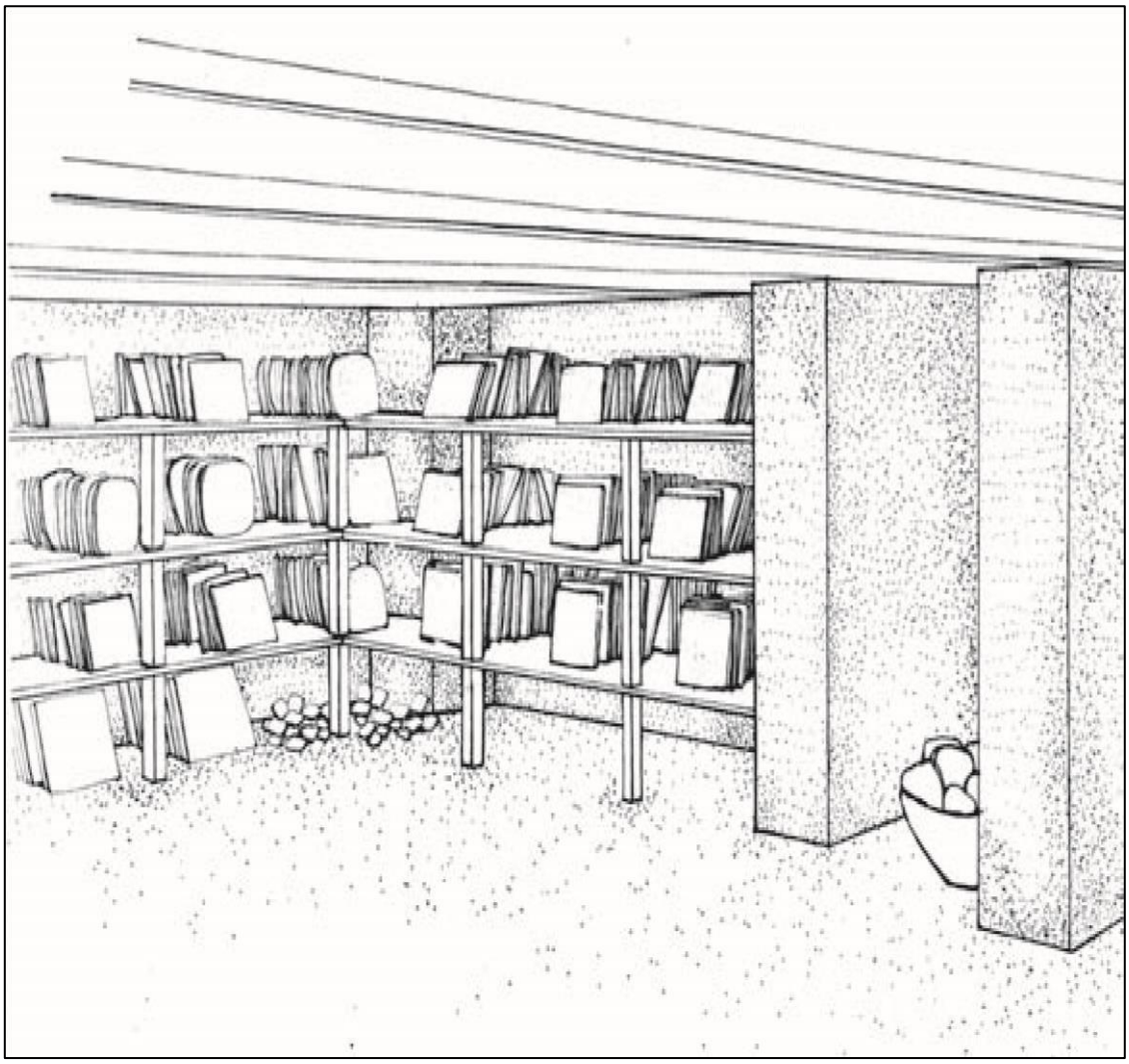
Şek. 3: G, Sarayından çıkarılan ve Mısır'dan ithal edilen vazoya ait parçalar üzerinde Mısır firavunu I. Pepi'nin isminin yazılı olduğu hiyoroglif yazısı.

Matthiae, P., Marchetti,N., **Ebla and It's Landscape Early State Formation in The Ancient Near East,** Californa: Left Coast Press, 2013, s. 45.

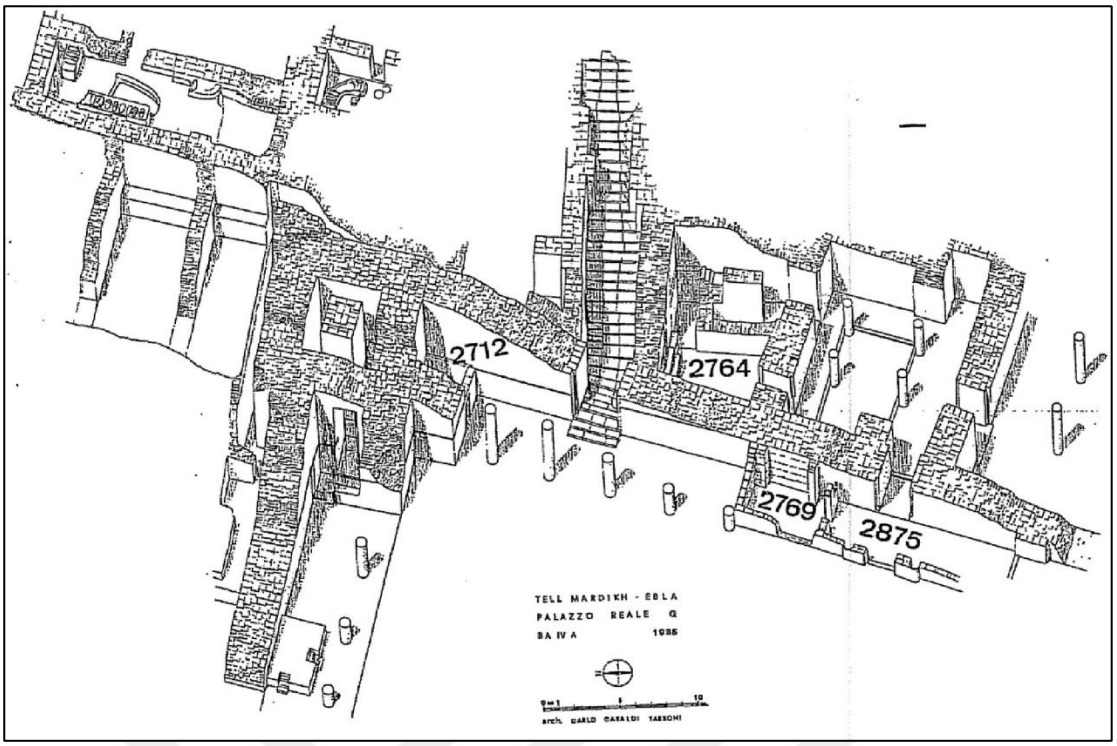

Şek. 4: Ebla, G Kraliyet Sarayının genel planını ve arşivlerin tanımlandığı odaları gösteren harita.

Archi, A., **Ebla and It's Archıves**: **Texts, Hıstory, and Socıety**, Germany: 2015, s. 78.

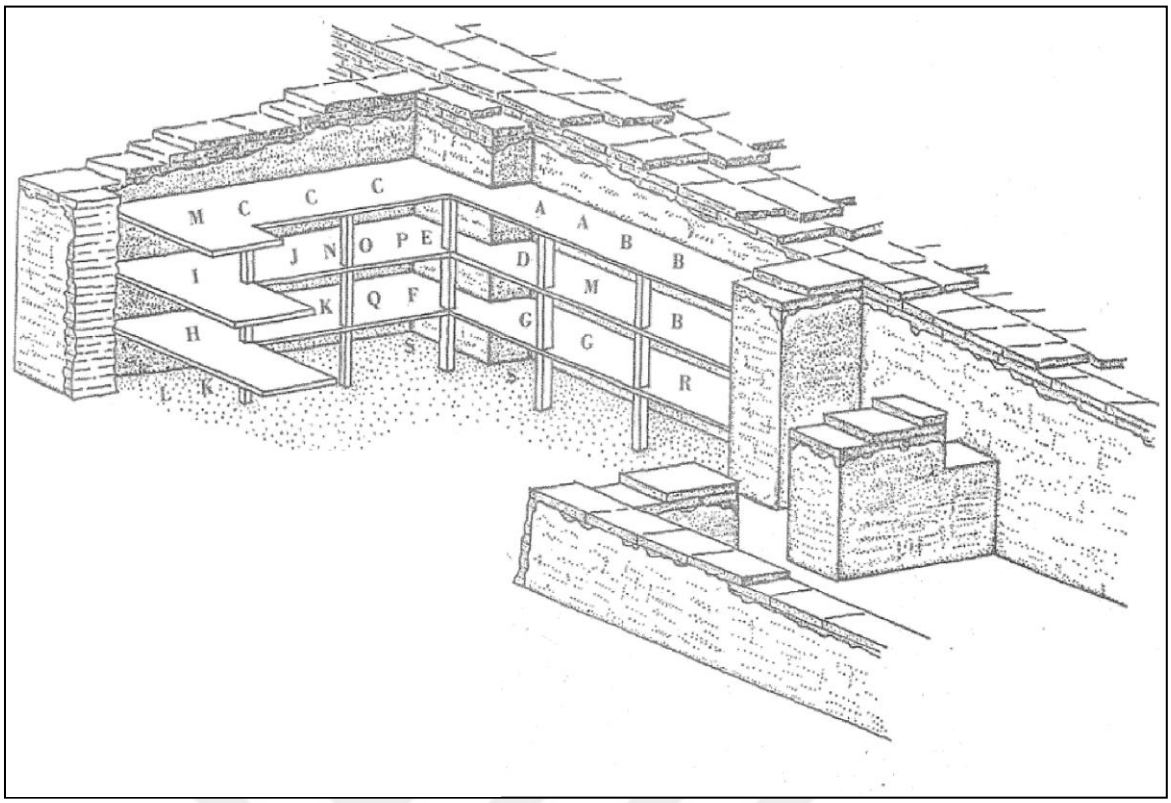

Şek. 5: Ebla, G Kraliyet Sarayının L.2769 numaralı arşiv odasının rekonsrüksiyonunun yapılmasıyla oluşturulan kütüphanenin tasviri.

Şek. 6: Ebla, G Kraliyet Sarayının merkez alanından görüntü.

Akkermans, P., Schwartz, G., **The Archaeology of Syria. From Complex Hunter-Gatherers to Early Urban Societies (c. 16,000-300 BC).** United Kingdom: Cambridge University Press, 2013. s. 237.

Şek. 7: Ebla, G Kraliyet Sarayının L.2769 numaralı arşiv odasında ki ahşap raflardan oluşan kütüphanenin rekonsrüksiyonunun yapılmış hali.

Archi, A., **Ebla and It's Archıves**: **Texts, Hıstory, and Socıety**, Germany: 2015, s. 83.

I: Alan metinleri.

J: Tarım ürünlerinin hesaplarıyla ilgili olan metinler.

K: Besi hayvanlarının hesaplarıyla ilgili olan metinler.

L: Koyun teslimatlarının haftalık hesabıyla ilgili olan metinler.

M: İdari belgeler.

N: Edebi metinler.

O: Tek dilli metinler.

P: İki dilli metinler.

Q: Kral İrkab-damu'nun evliliği için düzenlenen ritüel metni.

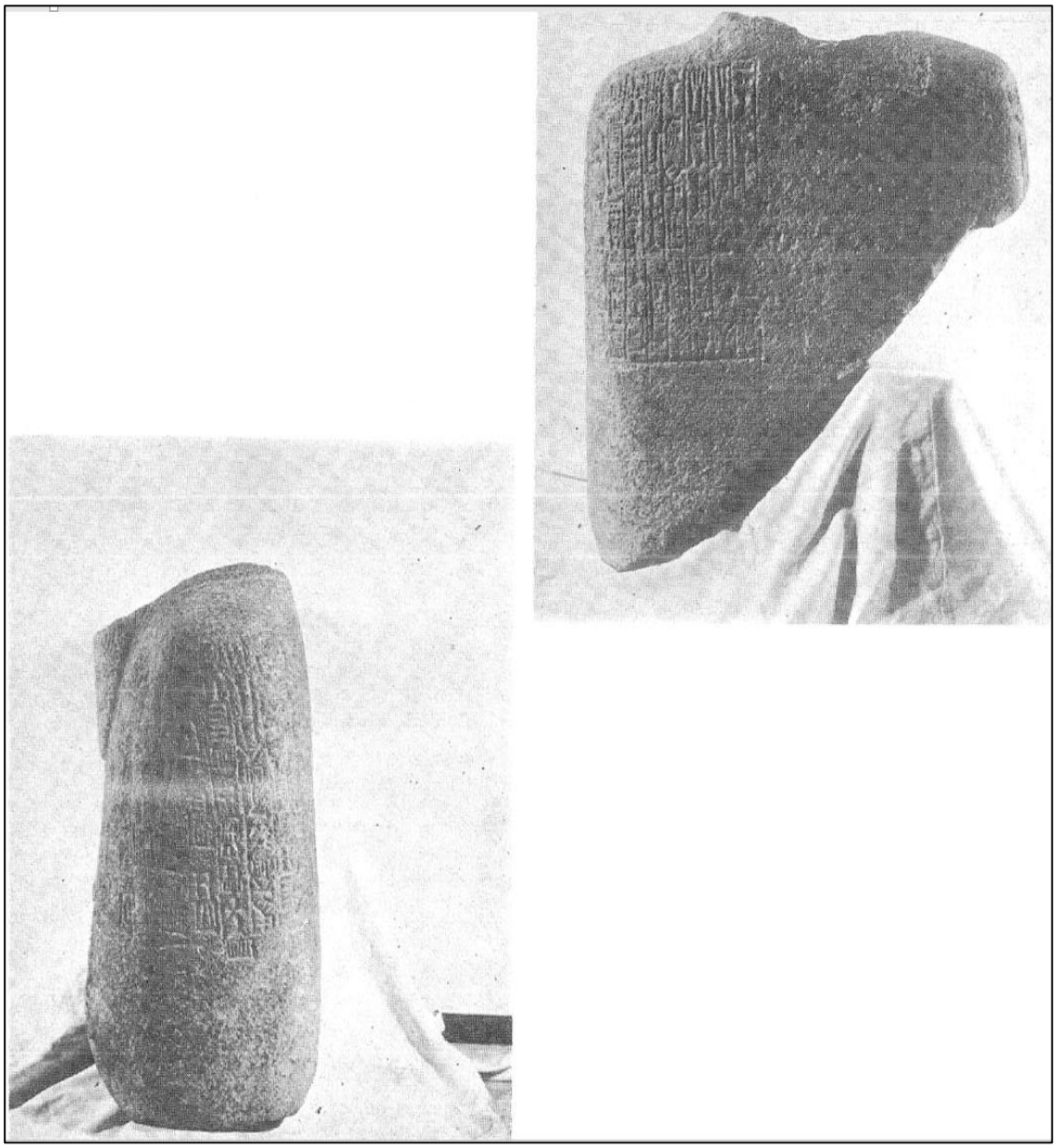
R: Ebla valisi İbbi-zikir'in evliliği için düzenlenen ritüel metni.

S: Mercimek büyüklüğünde olan tabletler.

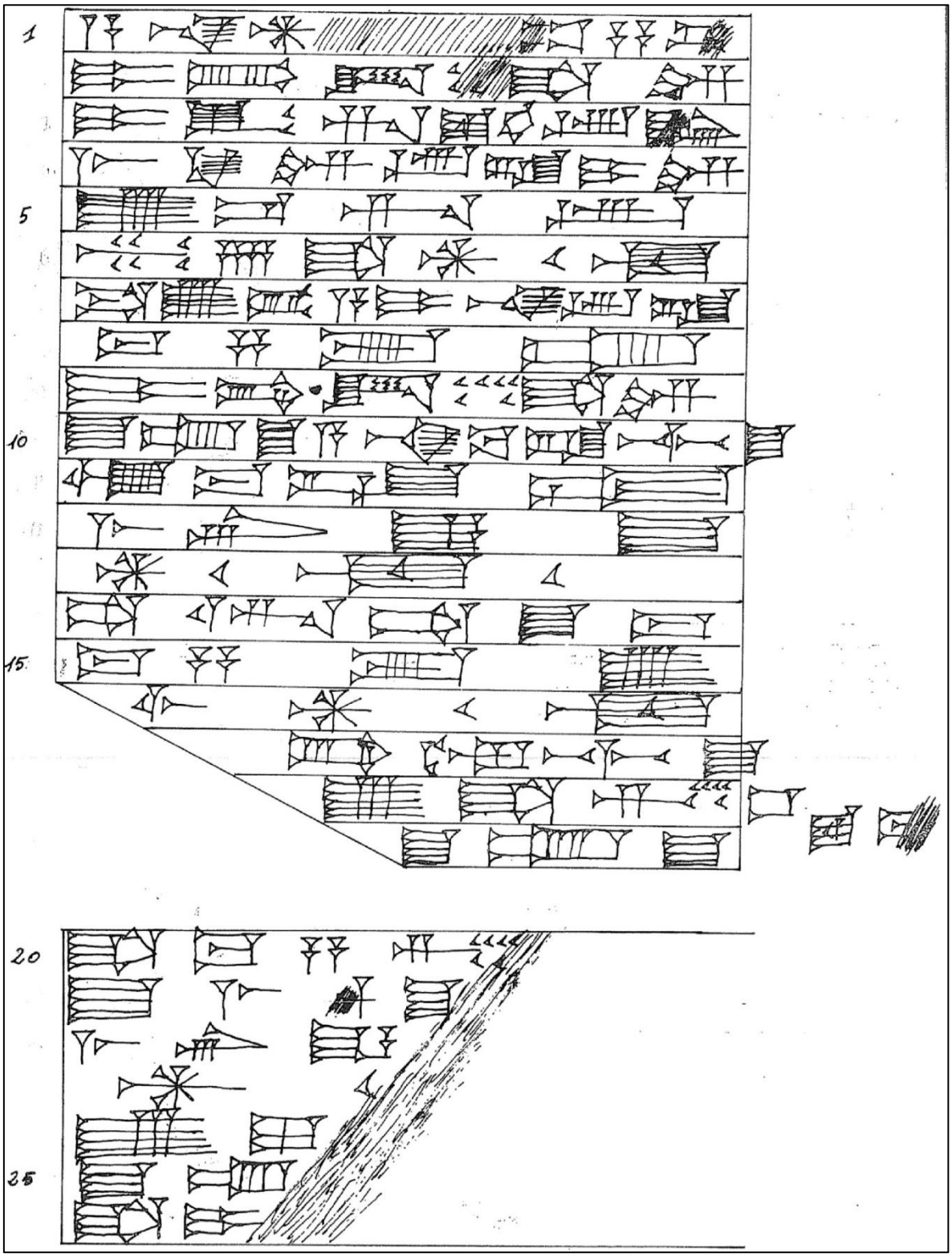
Şek. 8: Ebla kralı İbbiṭ-līm heykelinin yazılı gövdesi.

Matthiae, P., Marchetti,N., **Ebla and It's Landscape Early State Formation in The Ancient Near East,** Californa: Left Coast Press, 2013, s. 42.

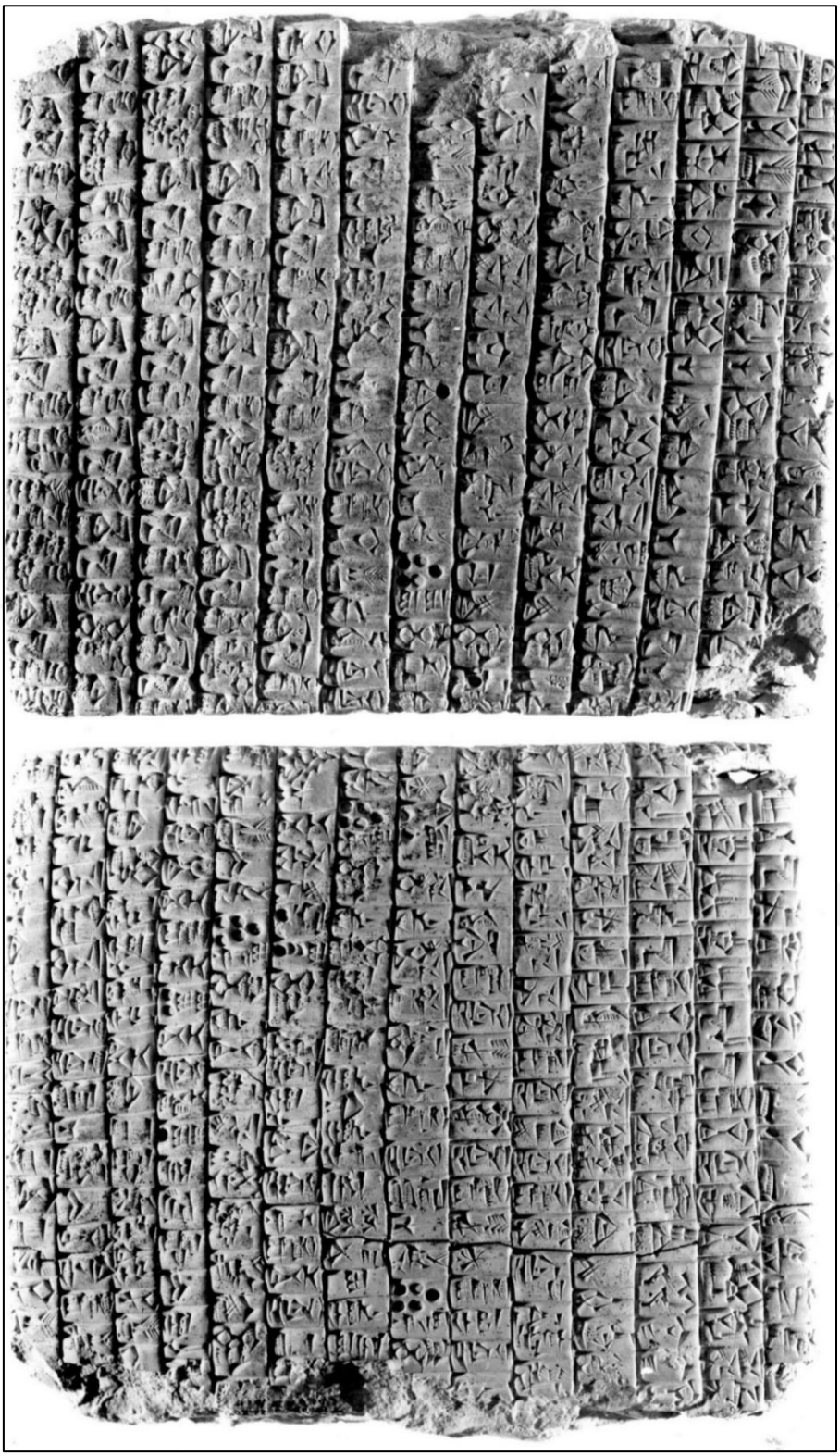
Şek. 9: Yirmi altı satırdan oluşan Akad çivi yazısı ile yazılmış olan TM.68.G.61 numaralı İbbiṭ-līm heykelinin üzerinde bulunan metin ve bu heykelin parçası.

Matthiae, P., "Mission Archeologıque De L'universite De Rome A Tell Mardikh, **AAAS, Volume XX,** 1970 (Fig. 24-25).

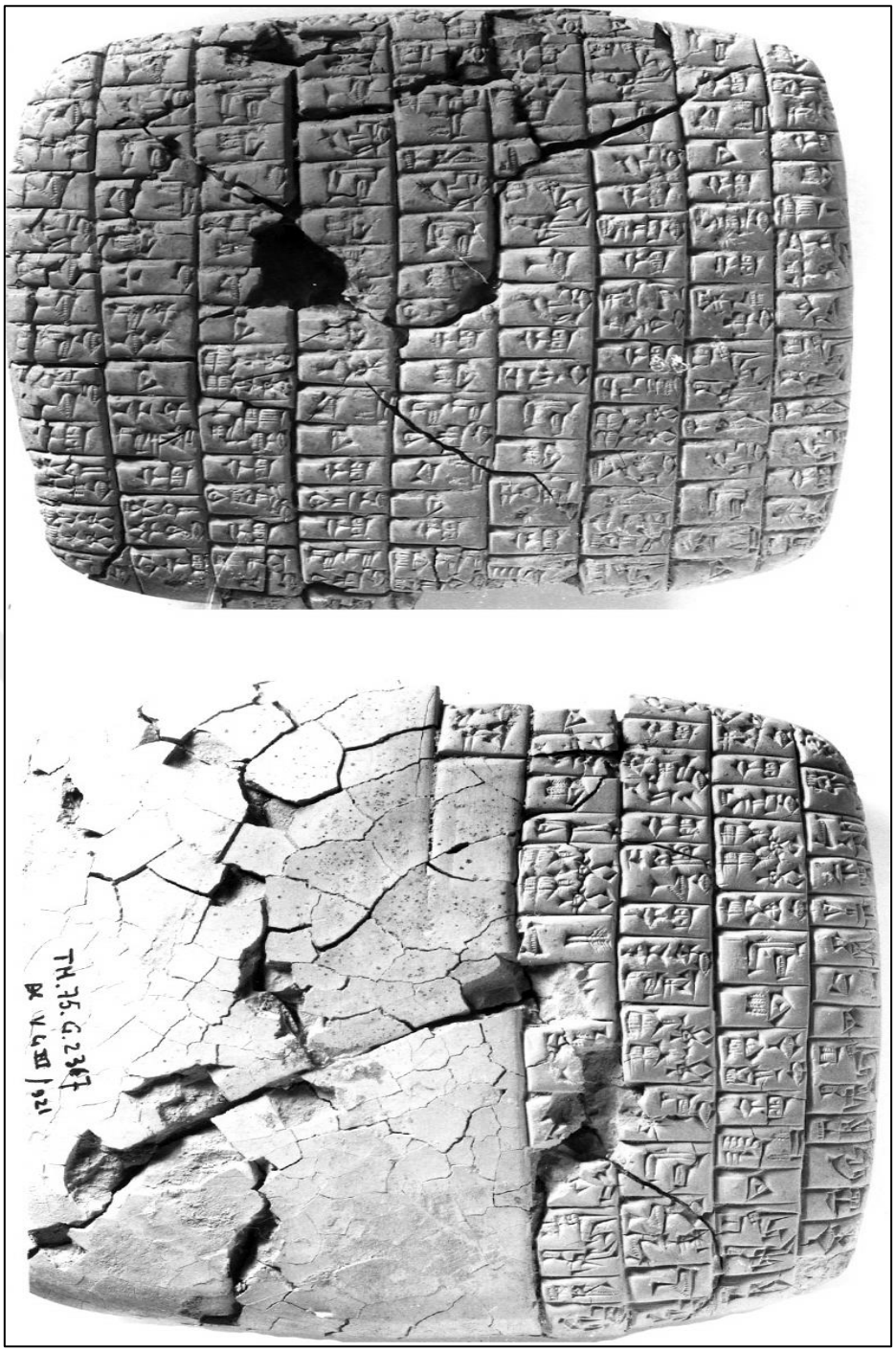
Şek. 10: İbbiṭ-līm heykelinin üzerinde bulunan TM.68.G.61 numaralı çivi yazılı metnin kopyası.

Matthiae, P., "Mission Archeologıque De L'universite De Rome A Tell Mardikh, **AAAS, Volume XX,** 1970 (Fig.8).

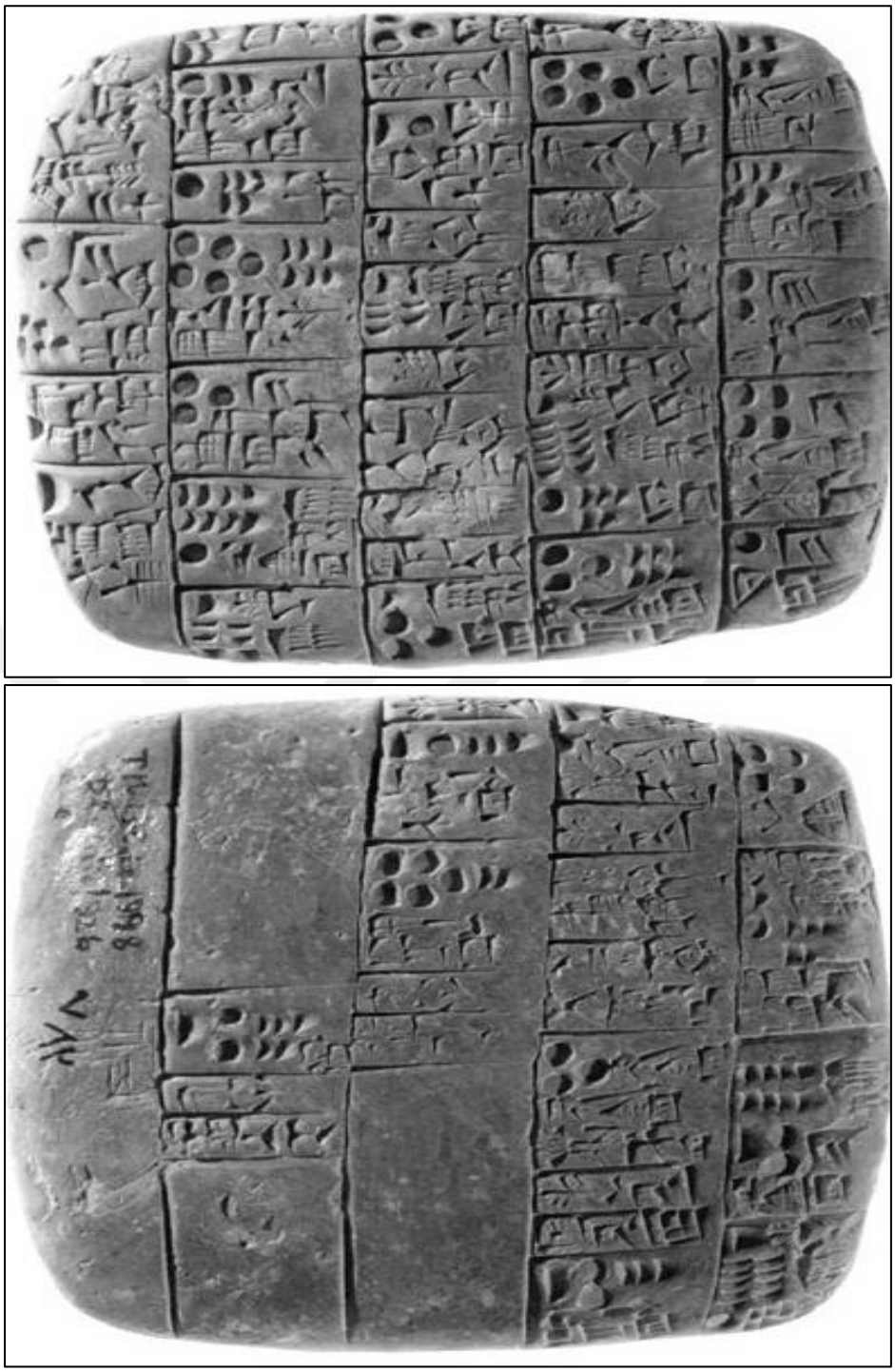
Şek. 11: G Kraliyet Sarayının, (L.2769 numaralı) merkez arşiv odasından çıkarılan TM.75.G.2420 numaralı tablet.

Cuneiform Digital Library Initiative (http://cdli.ucla.edu) 2018. (erişim: 1.05.2018)

Şek. 12: G Kraliyet Sarayının, (L.2769 numaralı) merkez arşiv odasından çıkarılan TM.75.G.2367 numaralı tablet.

Cuneiform Digital Library Initiative (http://cdli.ucla.edu) 2018. (erişim: 1.05.2018).

Şek. 13: G Kraliyet Sarayının, (L.2769 numaralı) merkez arşiv odasından çıkarılan TM.75.G.1998 numaralı tablet.

Cuneiform Digital Library Initiative (http://cdli.ucla.edu) 2018. (erişim: 1.05.2018.)

Şek. 14: G Kraliyet Sarayının, (L.2769 numaralı) merkez arşiv odasından çıkarılan TM.75.G.1332 numaralı tablet.

Cuneiform Digital Library İnitiative (http://cdli.ucla.edu) 2018. (erişim: 1.05.2018.)

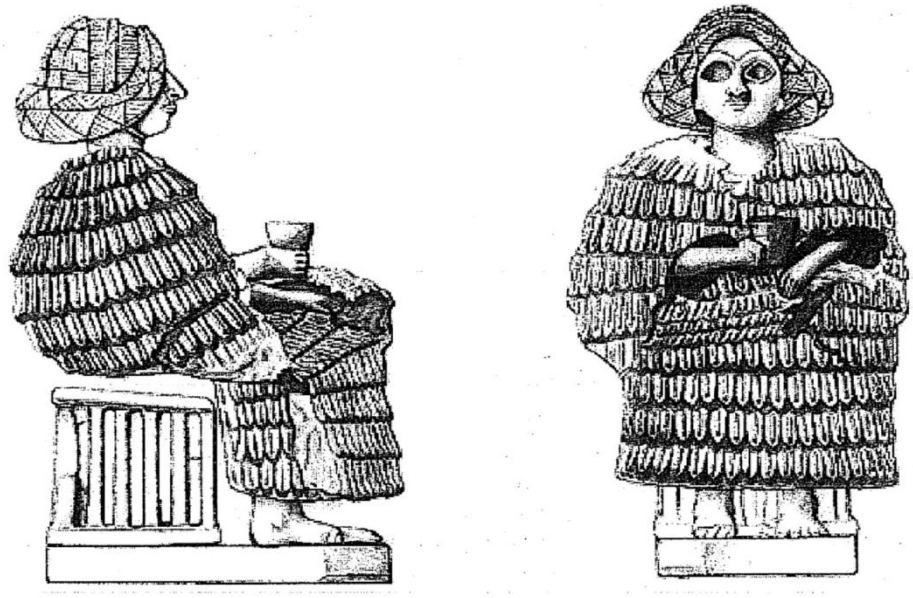
Şek. 15: TM.83.G.400 Başörtülü Minyatür Rahibe Heykeli. G Sarayının L.3600 numaralı odasından çıkarılmıştır.

Frances, P., "The King's Standard From Ebla Palace G", **JCS**, **Volume 67**, 2015, s. 4.

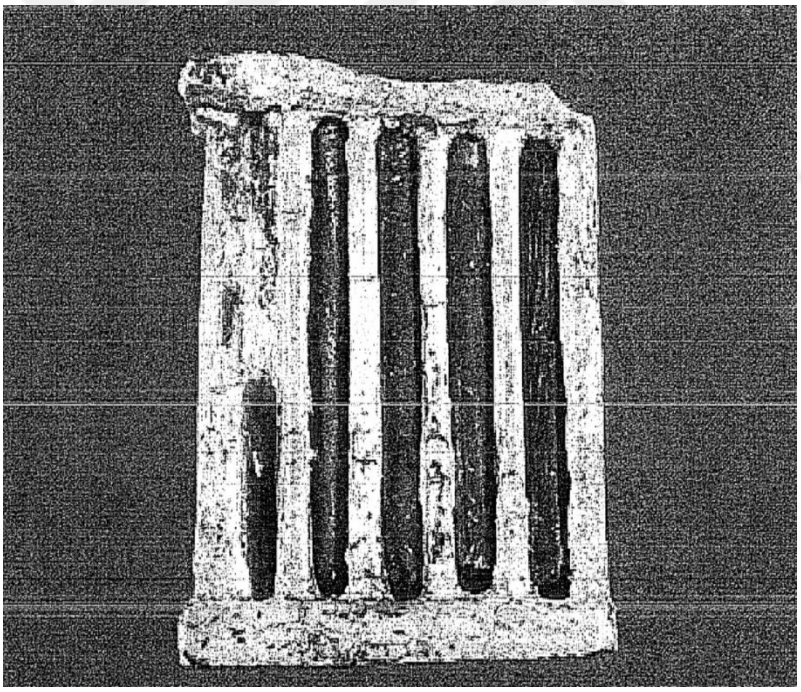

Şek. 16: TM.07.G.230 Maliktum Standın'da bulunan oturan ve elinde kadeh tutan kraliçe Dusigu'nun minyatür heykeli.

Ebla Official Site of Italian Archaeological Mission in Syria (www.ebla.it) 2018. (erişim: 6.08.2018.)

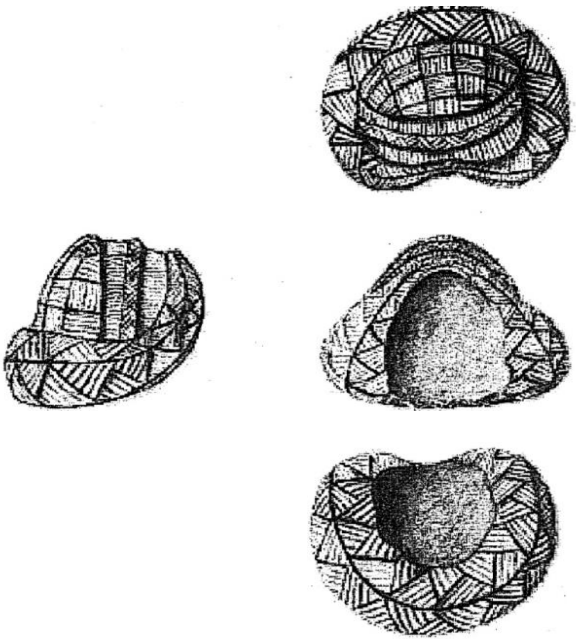

Şek. 17: TM.07.230 Altından ve kireç taşından yapılmış olan kraliçe Dusigu'nun minyatür heykelinin yandan ve önden görüntüsü. Yaklaşık olarak M.Ö. 2300. (Halil Hamid tarafından resmedilmiştir.)

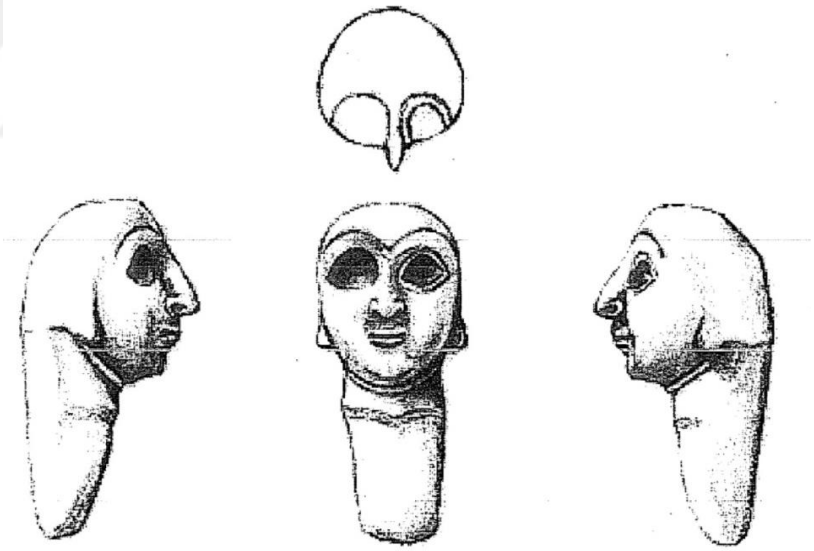

Şek. 18: TM.07.230 Kraliçe Dusigu'nun minyatür heykelinde oturduğu iskemle. Matthiae,

Matthiae, P., "The Standard of the Maliktum of Ebla in the Royal Archives Period"**, ZA**, **Band 99**, 2009, s. 285 ve 290.

Şek. 19: TM.07.230 Kraliçe Dusigu'ya ait olan heykelinin kireç taşından olan takma saçının yan, ön ve arka görüntüsü. Yaklaşık olarak M.Ö. 2300. (Halil Hamid tarafından resmedilmiştir.)

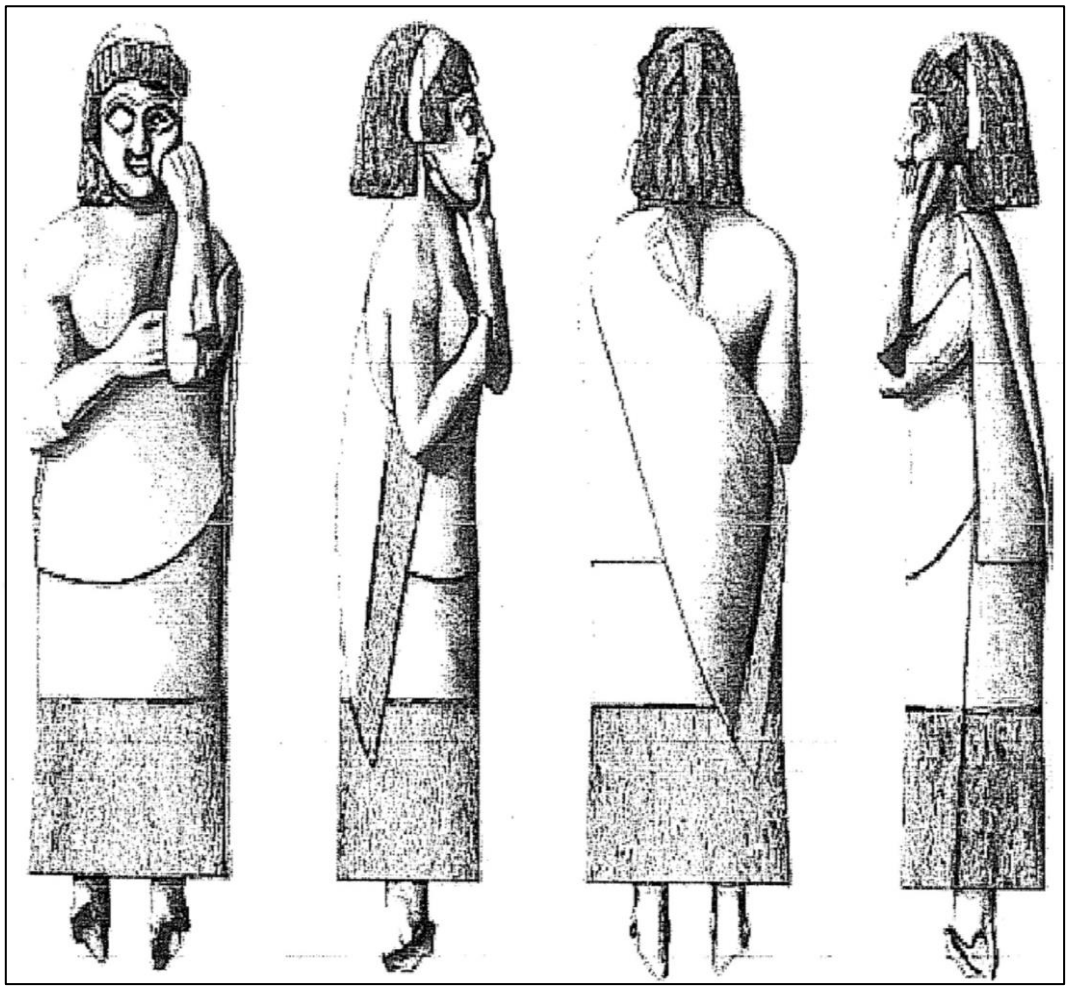
Şek. 20: TM.07.230 230 Kraliçe Dusigu'ya ait olan heykelinin baş kısmının yan ve ön görüntüsü. Yaklaşık olarak M.Ö. 2300. (Halil Hamid tarafından resmedilmiştir.)

Matthiae, P., "The Standard of the Maliktum of Ebla in the Royal Archives Period"**, ZA**, **Band 99**, 2009, s. 291-292.

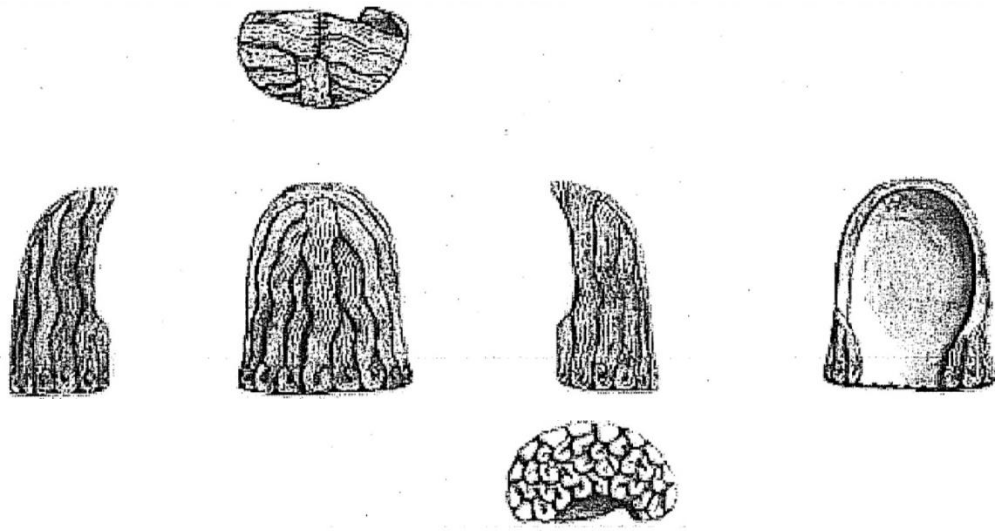
Şek. 21: TM.07.G.231 Maliktum Standın'daki ayakta duran Kraliçe Tabur-damu'nun heykeli.

Ebla Official Site of Italian Archaeological Mission in Syria (www.ebla.it) 2018. (erişim: 6.08.2018.)

Şek. 22: TM.07.G.231 Ayakta duran kraliçe Tabur-damu'nun heykelinin ön, yan ve arka görünümleri. Yaklaşık olarak M.Ö. 2300. (Halil Hamid tarafından resmedilmiştir.)

Matthiae, P., "The Standard of the Maliktum of Ebla in the Royal Archives Period"**, ZA**, **Band 99**, 2009, s. 287.

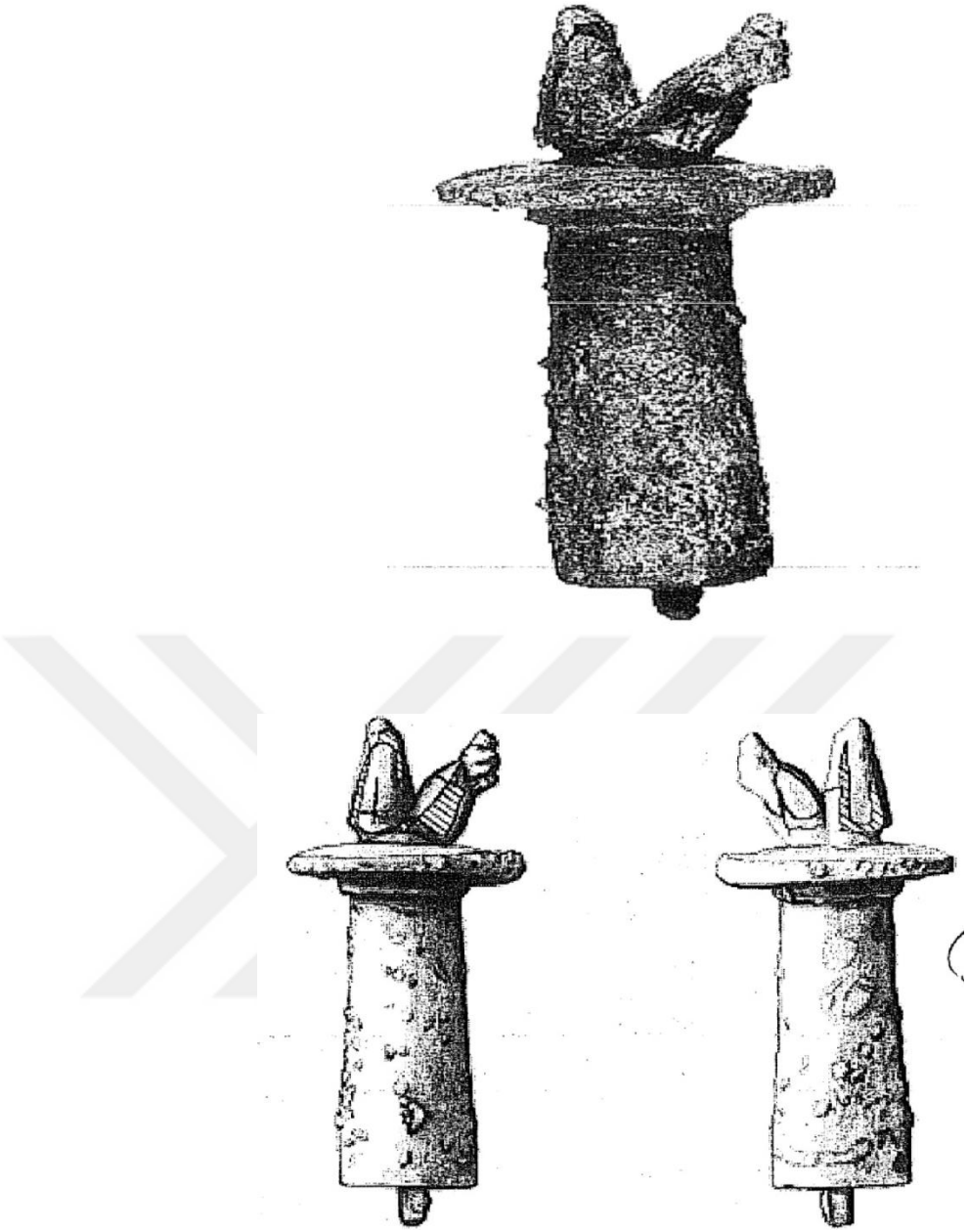

Şek. 23: TM.07.G.231 Ayakta duran kraliçe Tabur-damu'ya ait olan heykelinin sabuntaşından olan takma saçının ön, yan ve arka görüntüsü. Yaklaşık olarak M.Ö. 2300. (Halil Hamid tarafından resmedilmiştir.)

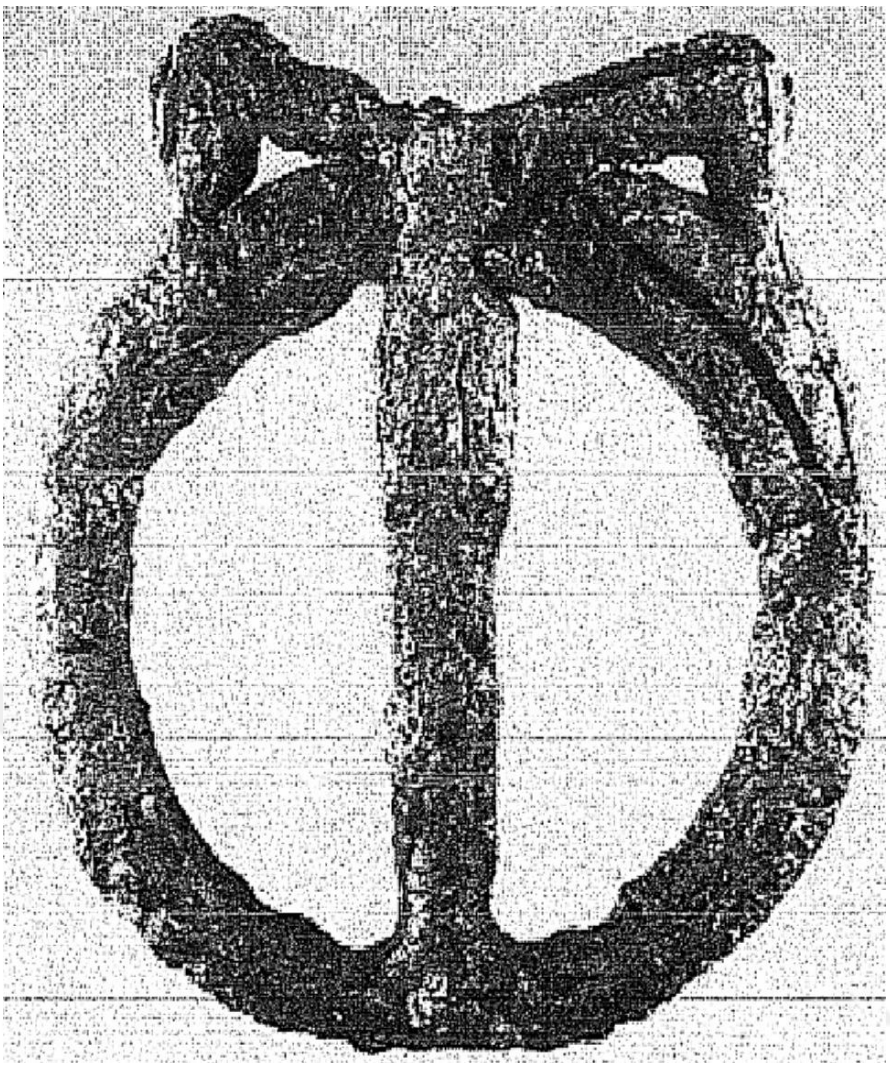
Şek. 24: TM.07.G.231 Ayakta duran kraliçe Tabur-damu'ya ait olan gümüş büstün üst kısmının ön, yan ve arka görüntüsü. Yaklaşık olarak M.Ö. 2300. (Halil Hamid tarafından resmedilmiştir.)

Matthiae, P., "The Standard of the Maliktum of Ebla in the Royal Archives Period"**, ZA**, **Band 99**, 2009, s. 288.

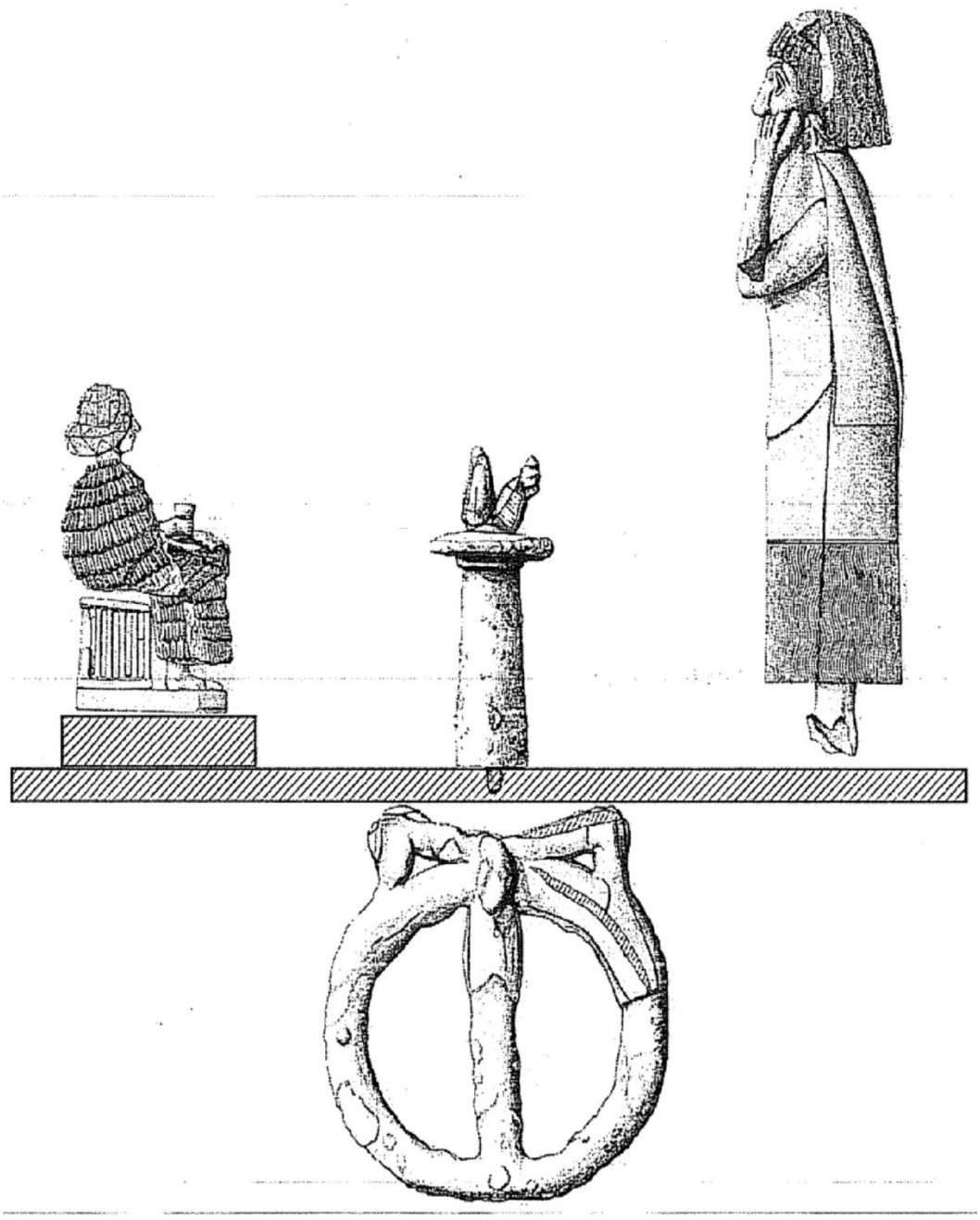
Şek. 25: TM.07.G.220 Maliktum Standın'da bulunan bronzdan yapılan tütsü kabının üzerindeki kâseden çıkan iki ateş figürü. Yaklaşık olarak M.Ö. 2300. (Halil Hamid tarafından resmedilmiştir.)

Matthiae, P., "The Standard of the Maliktum of Ebla in the Royal Archives Period"**, ZA**, **Band 99**, 2009, s. 286.

Şek. 26: TM.06.G.906 Maliktum Standın'da bulunan bronz halka. Yaklaşık olarak M.Ö. 2300. (Halil Hamid tarafından resmedilmiştir.)

Matthiae, P., "The Standard of the Maliktum of Ebla in the Royal Archives Period"**, ZA**, **Band 99**, 2009, s. 281.

Şek. 27: Ayakta duran ve oturan kadın heykel figürleri ile birlikte tütsü kabının ve bronz halkaya ait olan bu heykelcikler grubunun rekonstrüksiyonu ile oluşturulan "Maliktum Standı".

Matthiae, P., "The Standard of the Maliktum of Ebla in the Royal Archives Period"**, ZA**, **Band 99**, 2009, s. 295.

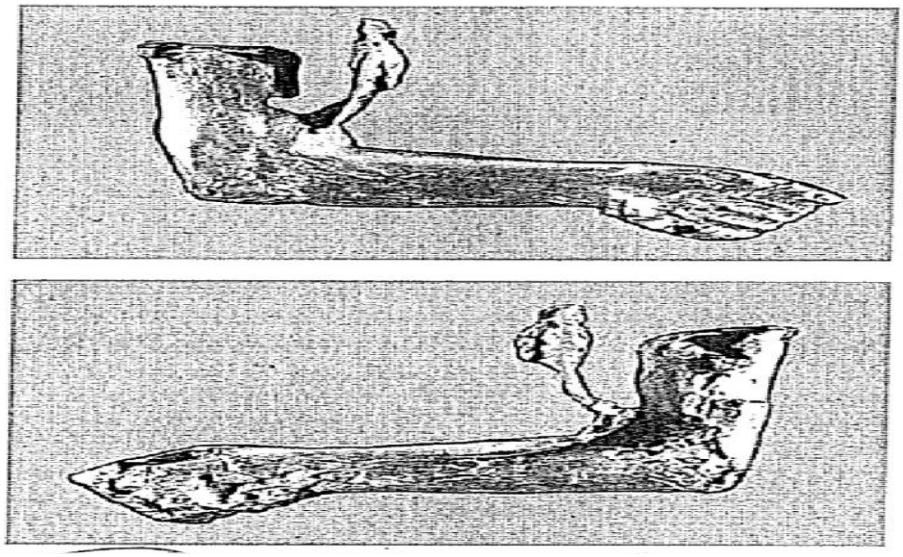
Şek. 28: Ebla Standı'nın tasvir edildiği kakmanın görüntüsü.

Ebla Official Site of İtalian Archaeological Mission in Syria (www.ebla.it) 2018. (erişim: 6.08.2018.)

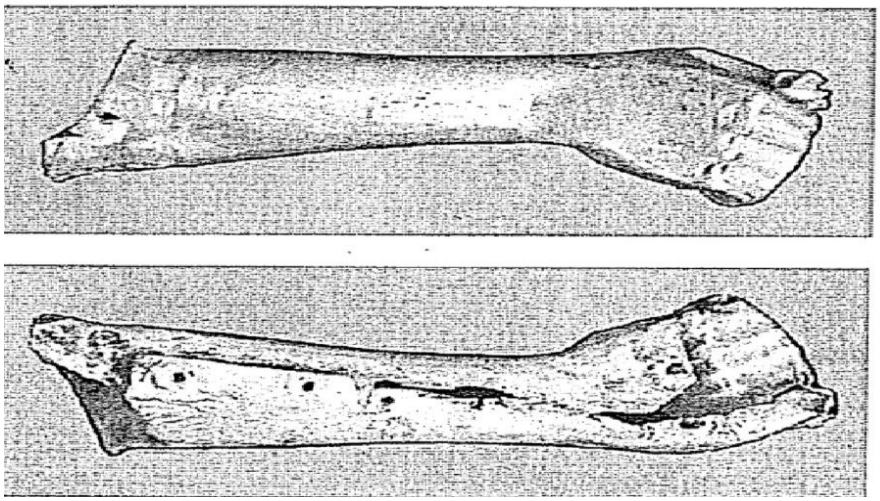

Şek. 29: TM.76.G.850 Boğa Başlı Adam Heykeli: G Sarayının L.2764 numaralı odasından çıkarılmışır. Bu eser altın ve sabuntaşından yapılmıştır.

Matthiae, P., **Ebla: An Empire Rediscovered**, New York: 1980.

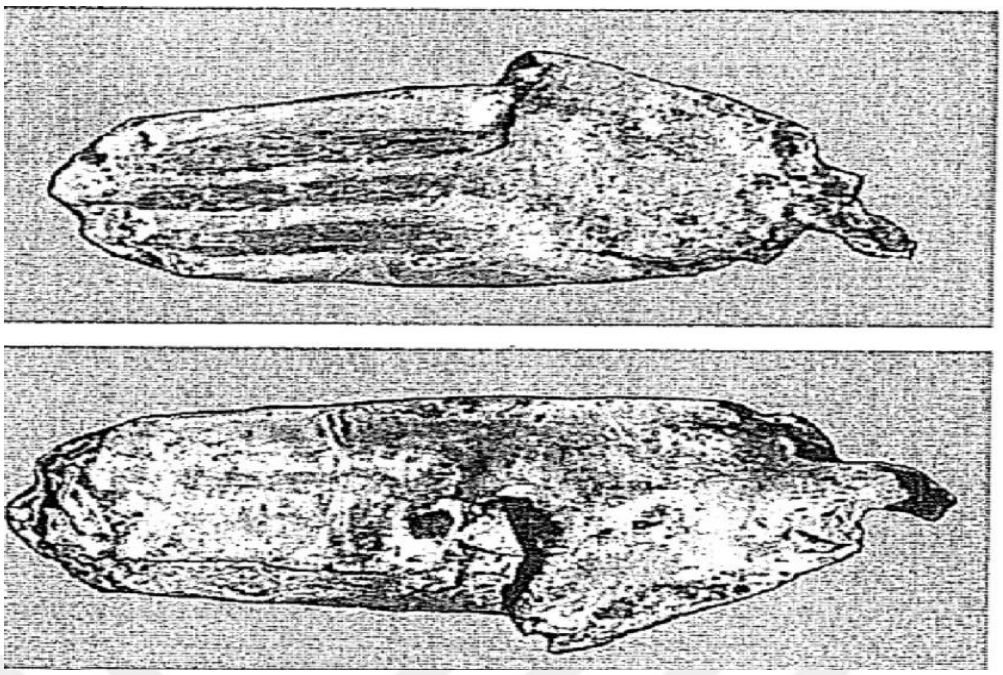

Şek. 30: TM.03.G.767 G Sarayının L.2982 numaralı odasından çıkarılan altın folyo ile kaplı insan kolunun ön ve arka görüntüleri.

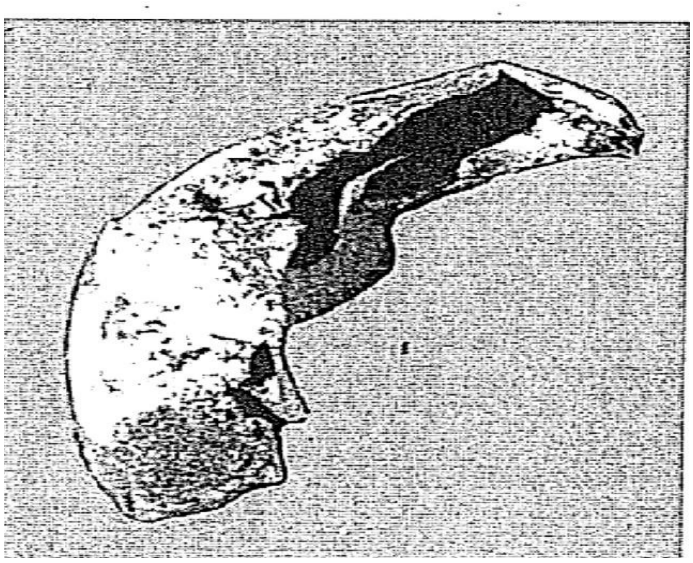
Şek. 31: TM.03.G. 600a G Sarayın L.2982 numaralı odasından çıkarılan altın folyo ile kaplı insan kolunun ön ve arka görüntüleri.

Pinnock, F., "The King's Standard From Ebla Palace G", **JCS, Volume 67,** 2015, s. 11.

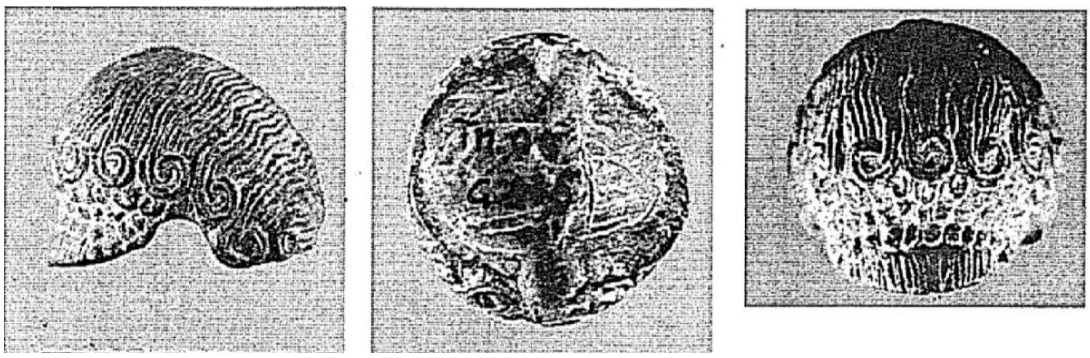
Şek. 32: TM.03.G.670 G Sarayının sarayının L.2982 numaralı odasından çıkarılan altın folyo ile kaplı insan elinin görüntüsü.

Pinnock, F., "The King's Standard From Ebla Palace G", **JCS, Volume 67,** 2015, s. 11.

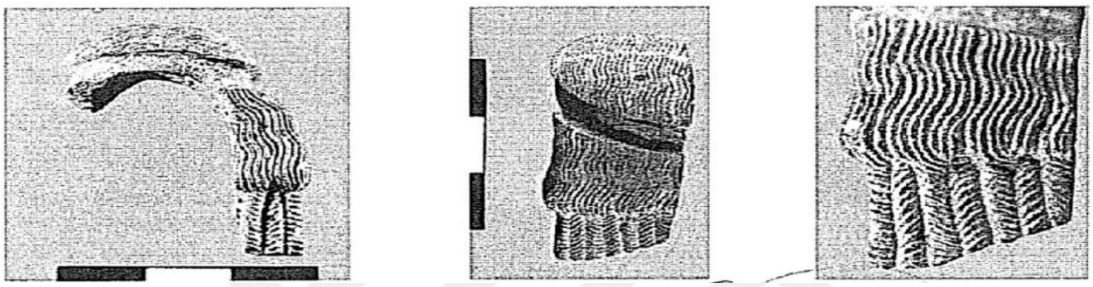

Şek. 33: TM.03.G.846a G Sarayının sarayının L.2982 numaralı odasından çıkarılan altın folyo ile kaplı boynuzun görüntüsü.

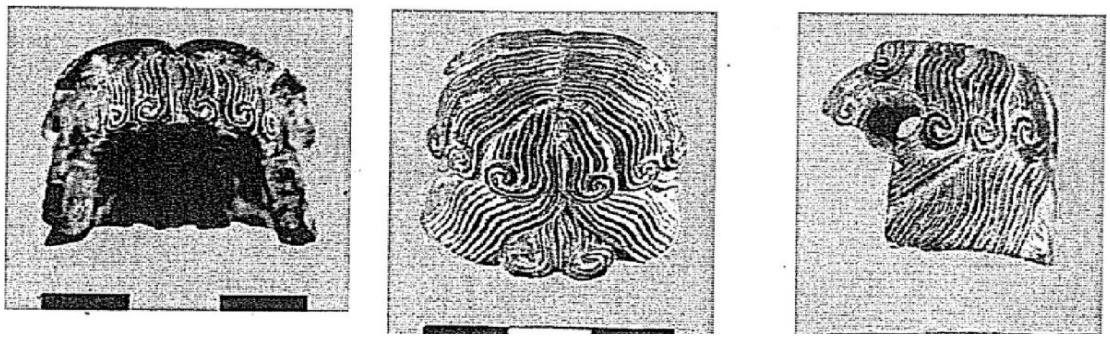
Pinnock, F., "The King's Standard From Ebla Palace G", **JCS, Volume 67,** 2015, s. 11.

Şek. 34: TM.03.G.835 G Sarayının sarayının L.2982 numaralı odasında bulunan sabun taşından yapılmış olan erkek takma saçının yandan, alttan ve arkadan görüntüsü.

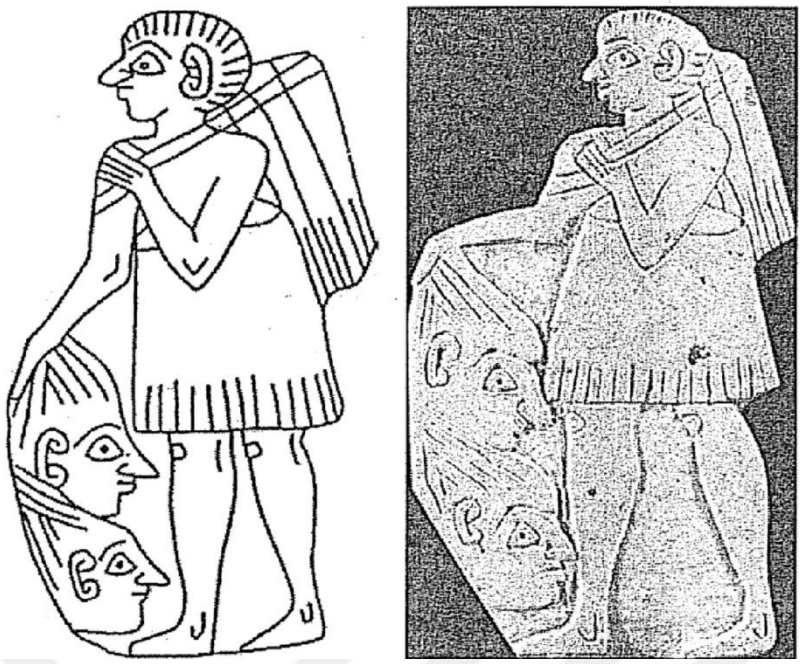

Şek. 35: TM.03.G.888 G Sarayının sarayının L.2982 numaralı odasında bulunan sabun taşından yapılan kadın takma saçına ait olan lülelerinin önden ve yandan detaylı görüntüsü.

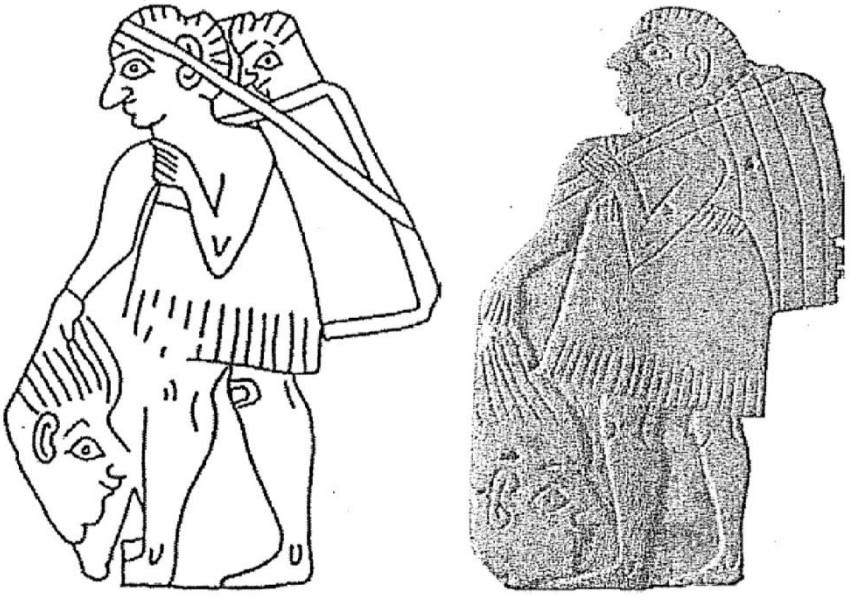

Şek. 36: TM.03.G.824 G Sarayının L.2982 numaralı odasında bulmuştur. Sabun taşından yapılmış olan boğa başlı adam heykeline ait olan takma saçın ön, arka ve yandan görüntüsü.

Pinnock, F., "The King's Standard From Ebla Palace G", **JCS, Volume 67,** 2015, s. 8-9.

Şek. 37: TM.88.G.300 G Sarayınından çıkarılan kakma figürden görüntü.

Şek. 38: TM.88.G.165 G Sarayından çıkarılan kakma figürden görüntü.

Archi, A., **Ebla and Its Archives: Texts, Hıstory, and Socıety**, Germany, 2015, s. 229.

ÖZET

Ebla tabletleri, Ebla krallığının hüküm sürdüğü dönemde diğer şehir devletleriyle kurmuş olduğu siyasi ve ticari ilişkiler hakkında bilgi sahibi olmamıza yardımcı olmaktadır. Çalışmamda incelemiş olduğum Ebla tabletlerinden edinilen bilgilerin derlenmesi suretiyle tezimi hazırladım.

Bu tez üç ana başlıktan oluşmaktadır. Birinci bölümde G Kraliyet Sarayı ve bu saraydan çıkarılan Ebla Kraliyet Arşivleri hakkında genel bilgi verilmiştir. İkinci bölümde Ebla krallığının siyasi tarihi ve ekonomik yapısı ile bu hususlarda bilgi veren toplam dört adet metin incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise G Sarayından çıkarılan ve önemli görülen birkaç arkeolojik eser çalışılmıştır.

Tezimi hazırlarken Ebla metinlerinin yayımlandığı ARET "Archivi Reali di Ebla, Testi" serilerinden ve "Ebla and Its Archives: Texts, History, and Society " ile "Ebla A New Look at History" kitaplarını kaynak olarak kullandım. Bu kaynakların dışında çalışmamla ilgili olan yabancı dilde yayımlanmış kitaplardan ve güncel makalelerden de faydalandım.

Anahtar Kelimeler: Ebla Kraliyet Arşivleri, G Kraliyet Sarayı, Ebla'nın Keşfi, Ebla Krallığının Siyasi Tarihi, Ebla'nın Ekonnomik Yapısı.

ABSTRACT

The Ebla tablets help us to have knowledge about the political and commercial relations that the city of Ebla had established with other city-states during the period of the kingdom of Ebla. I prepared my thesis with putting together of the information obtained from the Ebla tablets which I studied in my work.

This thesis consists of three main titles. In the first part, general information is given about Royal Palace G and The Royal Archives, which was discovered in this palace. In the second part, four texts which provide information about the political history and economical structure have been examined. In the third part, a few archaeological finds, which are considered important and excavated from the G palace, have been studied.

During the preparation of the thesis, I used ARET "Archivi Reali di Ebla, Testi" series where Ebla tablets were published, "Ebla and Its Archives: Texts, Hıstory, and Socıety " and "Ebla A New Look at History" books as a source. I also benefited from books published in foreign languages and current articles about my work apart from these sources.

Key words: The Royal Archives of Ebla, Royal Palace G, Ebla's Discover, The Political History of Ebla Kingdom, Ebla's Economical Stucture.